

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Annotationes

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

SIGISMUNDI GELENI

CASTIGATIONES EX VETVSTO-

RVM ARCHETYPORVM COLLATIONE,

in aliquam multa Pliniani operis loca, ab aliis antea
parum animaduersa.

EX LIBRO SECVNDO

CAPITE VIII.

CIRCULORVM quoque cali ratio in terra mentione aptius dicitur, quādo ad eam pertinet tota Signiferi modulatio inuentionibus non dilatis. Si hoc modo legamus, quō referentur hęc verba, *Inuentionibus non dilatis?* Non ad circulos, de quorum inuentione hęc nihil: vt iam demus Signiferi modulationem hęc rectē posse dici. Veteres codices habent: Quando ad eam tota pertinet, Signiferi modo inuentionibus non dilatis. Vt tota referatur ad Ratio, non ad Modulatio, quæ vox in manu scriptis non est: & sensus sit, de vno Signifero circulo hęc se dicturum, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint: cæterorum circulorum mentionem cum mētionē terræ aptius coniungendam: quōd facit in fine libri. Minutiora annotare non videtur necesse. Satis est, in eis quæ maioris sunt momenti, fidem codicum, quos sequimur, approbare. *Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, ignea ardentis Solis vicinitate, binis ferē annis conuerti.* Vetus lectio, ignei, ardentis à solis vicinitate: quemadmodum & Liuius sæpe loquitur. Causam reddit non cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari louem, salutarēque fieri Deum. De sydere loquitur, non de Deo. Scriba proximē sequentem particulam Deinde, deprauauit in Deum inde. Vt temporum ratio facilius Solis itineri congruat. Facilius redundat. Circa finem capitis pro Ctesias & Sofigenes, legitur, Hic idem & Sofigenes, magno manu scriptorum codicum consensu. Refertur autem ad Timæum. Quin & in catalogo mox post Timæum Sofigenes subiicitur. Eodem versu in vtroque exemplari est, Peculiaris syderum ratio, non statio. ¶ Cap. 1x. *Quæ mensis exitu latet, cum laborare iam creditur.* Antiquorum atque emendatorum codicum lectio est: Cum laborare non creditur, id est, interquiescere creditur, eō quōd tunc lucere desinat. Vnde quod interlunio fit, aliquoties Plinio silente Luna fieri dicitur. Vnum locum adscribam, qui primus occurrit libr. 28. cap. 7. Non segnius silente Luna, coitusque tum maribus exitiales esse. Tale est & illud apud Maronem: A Tenedo tacitæ per amica silentia Lunæ. Vbi interlunium significat, noctisque obscuritatem, Græcorum insidiis accommodam. Reperiuntur quidem apud poetas Solis labores, & Luna laborans: verū illi tum de eclipsibus loquuntur. Reliqui tamen vulgatam lectionem, contentus diuersam indicasse, mutaturus alioqui, nisi maturē animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde

versu illic legitur de Endymione: Et ob id amore eius famę traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. *Dein remorata in coitu.*) Scripsi morata. Remorari enim actiuam significationē habet: vnde remora piscis, quōd naues remoretur. *Omnium, quæ in calo prænosci potuerunt, magistra.*) Lego pernosci, vt intelligas certam & absolutam cognitionem. De prælagiis Plinium hęc non loqui indicat quæ mox subsequuntur, In duodecim mēsum spatia, &c. Sequenti versu lege, *Ipsa toties Solem.* non, ipsum. ¶ Cap. xi. *Immensum esse constat, quia arborum, &c.*) Verbum constat, redundat. Refertur enim hęc tota oratio ad præcedēs verbum aperitur. &, Qui arborum habent veteres codices, non Quia. Scriba a literam geminauit. ¶ Cap. xii. *Solis defectu, qui sub Astyage rege factus est*) Vetus lectio, Qui Alyatte rege f. e. ¶ Cap. xvi. *Hoc vno protinus intelligi potest visu.*) Lege, Hoc non protinus. ¶ Cap. xviii. *In triquetro semi ambitur orbe.*) Legendum, Seminani ambitur orbe. ¶ Cap. xxv. *Fiunt & hirci, villorum specie.*) Scribo, Hirti. *Lampades ardentes imitantur faces.*) Legendum, Lampadias ardentes imitantur faces. Lampadias eadem forma, qua proximo versu dixit Ceratias singulari numero. Item versu à fine pagin. 4. *Spira modo,* non Spina. Pagn. sequentis versu decimotertio: *Es sidere significari,* non, Eo ligno. ¶ Cap. xxvi. *Non modo an obirent noscerenturque, sed omnino aliqua transirent.*) Melius, Non modo an obirent nascerenturve, sed an om. &c. ¶ Cap. xxvii. *Atqui hæc ego ratis temporibus.*) Rectius, Atque hæc ego statis temporibus. ¶ Cap. xxxi. *Semel in meridie.* Vetus lectio, Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria Consulū adiecimus coniunctionem, quō euidentius anni ab inuicem secernerentur. ¶ Cap. xxxii. *Alter Consul est C. Fannius,* non L. Annius. ¶ Cap. xxxv. *Postquam in Luna magnitudinem facta sit.* Miror, cur hic Hebraismus placuerit. Sic enim illi loquuntur: Factus est mihi Deus in protectorem, & in locum refugij. Nostri codices habent, Lunæ magnitudine. ¶ Cap. xxxviii. *Infra Lunam hæc sedes multo inferior (vt animaduerto propemodum constare infinitum) ex superiore natura aeris, & terreni halitus miscēs vtraque sorte conditur.*) Planior lectio, Infra Lunam hæc sedes, multo que inferior (vt animaduerto propemodū constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitū & terreni halitus miscens, vtraque sorte confunditur. Attestantur ambo exemplaria. ¶ Cap. xlvi. *Veteres quatuor omnino seruauere per totidē mundi partes: ideo nec Homerus plures nominat, Hebetius mox indicatum id est. Secuta atas octo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximis inter vtranque media placuit.*) Est quidem sensus idem in antiqua lectione: mirum tamen, quantum sibi hęc indulserit castigator nescio quis, dictiones alias addendo, alias transponendo, alias diuisas componen-

que

Annotationes.

do, vnamque continuam orationem in plures minutas ineptè concidendo. Talem audaciam ardelionum probare non possum. Hermolaus extra culpam est: Alerienensis fortasse non est. Nunc vide synceriores lectionem. Veteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes, (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti (vt mox iudicatum est) ratione: secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter vtranque media placuit. Quòd si quis contendat nostram lectionem scribarum temeritate inuectam: primùm exemplaria consentiunt: deinde scribæ non solent tam feliciter errare. Castigatorum hæc solertia est, deprauationibus spciem aliquam synceritatis affingere, quorum impudentia sæpius, quàm vellem, ansam destomachandi præbet. *Argesten intelligit & Cæciam.*) Distingue, vt Cæcias sequentibus cohæreat: Et Cæciam aliqui vocant Hellepontium. *Saluberrimus autem omnium Aquilo, quia siccus & frigidior: noxius Auster, fortasse quia magis humidus.*) Non video, cur hîc quoque libuerit castigatoribus tantum verborum transponere, fortiter contempta fide archetyporum. Auster, qui Græcis Notus, sæpius quidem imbrifer, interdum tamen serenificus est, vel Horatio teste: Albus vt obscuro detergit nubila cælo Sæpe Notus. neque semper imbres adiert: vtroque modo noxius: atque etiam magis, quoties est siccus, quòd tunc etiam æstuosus sit. Id an non satis Latine Plinius expressit his verbis? Saluberrimus autem omnium Aquilo. Noxius Auster: & magis siccus, fortassis quia humidus frigidior est. Sequenti versu in ambobus legitur: Etesia nocte desinunt ferè, non Flare. & quorsum attinebat supponere Flare, cum æquè perfecta locutio sit: Etesia noctu desinunt. Nec malè nostri in sequenti versu: Cum vocantur Ornithia, pro quo in vulgatis est, Qui vocantur. Nam & Ornithia sunt Etesia, æquè statim. ¶ Cap. XLVIIII. *Rursusque deiecti in terram, obducta nubium cute.*) Antiqua scriptura, Rursusque deiecti. interim obducta. Quod si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus alto, quàm procella. Scribo Lato, non alto. Superius enim dixerat, Si late siccam ruperint nubem, procellam gignunt. ¶ Capit. XLIX. *Quòd simul rupit nubem, exarsitque, & ignem habuit, aut postea concepit, fulmen est.*) Lego. Non postea concepit. Id addit ad differentiam præteris, quem in fine præcedentis capitis dixit, rupta nube demum, dum furit, accendi. *Vortex autem hoc meando distat à turbine, quo stridor à fragore.*) Non displicet, quod habent nostra exemplaria: Vortex autem remeando distat à turbine, & quod stridor à frigore. ¶ Cap. L. *Quæ à septentrione descendunt ad teporem, qualis est omnis Campaniæ tractus.*) Rursus in ambobus est: Quæ à septentrione discedunt ad teporem, qualis est Urbis & Campaniæ tractus. ¶ Cap. LI. *Saturni ea sidere proficisci.*) Deest prepositio. A Saturni sidere. ¶ Cap. LIII. *Impetratum Vulsiniis, & vrbe & agris depopulatis. subeunte nostro, quod vocauerunt Oltam.* Syncera lectio: Impetratum, Volsinios urbem agris depopulatis subeunte monstro, quod vocauerunt Voltam. Alioqui serum erat Iouis tonantis auxilium iam depopulata vrbe. Quod autem ad monstri nomen attinet, Tusci terram vocabant volam. Inde Volta, terrigena bellua. ¶ Cap. LV. *Quia nonnullæ earum sunt fulmine diruta.*) Magis idonea causa est in manuscriptis voluminibus: Nulla non earum fulmine diruta. Cap. LXIII. *Cuius numen vltimum iam nullis imprecamur, rati graue.*) Quid est imprecari numen? Imprecamur mala. Numè,

nisi aliquid addas, nihil mali est. Transposuit vnam syllabam nescio quis, Imprecamur rati, scribendo, pro Precamur irati. Dicebant enim malè precantes: Sit tibi terra grauis. Sicut contrà bene precantes: Sit tibi terra leuis: vt est videre in epitaphiis. Irati precamur defunctis terram grauem, cupientes & ipsam eis iratam, quasi nesciamus solam nunquam homini irasci.

Cap. LXVIII. *Iam primum in dimidio computari mihi videtur, tanquam nulla portio ipsi decedat Oceano.*) Mihi, redundat. nam ipse improbat eam opinionem. & pro decedat Decidatur legendum. Portio terræ deciditur oceano, eique accedit, non decedit. *Europam Asiãque dispartit.*) In nostris exemplaribus pro Dispartit legitur Dispartit. Cap. LXX. *Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hic polo excelsiore se attolit, vt vndique non cernantur hæc sidera.*) Primum non, Mundus, hic, sed, Hoc polo, legendum: deinde, Aut vndique cernerentur hæc sidera. Aut, id est, alioqui. nã & hoc significatu apud probos autores reperitur hæc particula. Sic libr. 19 cap. 5. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt. ¶ Cap. LXXI. *Eundemque remeans obuium contrario præuertebat occursum.*) Malui, quod est in scriptis exemplaribus, Præuertebat. præuertimus enim ad eandem metam nobiscum tendentes, non obuios. Et æquè integra locutio est absque coniunctione Que. ¶ Cap. LXXII. *Vasque horoscopa non vbiq; eidem sunt vsui.* Lege, Eadem. s. vasa.

¶ Cap. LXXVIII. *Ipsaque crinium argumento.* Melius Crurum, quàm Criniū. ¶ Cap. LXXXVIII. *In eadem & oppidum haustum profundo: alioque motu terra Statinas emerisse: & alio, prouolutis montibus insulam extitisse Prochyta.*) Veteres codices pro Statinas habent Stagnum, vt intelligas omnia in vna insula accidisse, oppidum hiatu haustum, stagnum emerisse, montes prouolutos, non eodè tamen terræ motu, sed alio post alium. ¶ Cap. LXXXIX. *Domiston & Prienum Mileto, Artemisiam Parthenio promontorio.*) Illic veriùs legitur: Dromiscon & Perren, Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio.

¶ Cap. XCIII. *Similiter in Reatino.*) Hæ tres voces cum fine huius capitis cohærent, non cum sequentis initio. ¶ Capit. XCVIII. *His adde, vt nihil quod equidem nouerim præteream, Aristoteles.*) Legendum, Addit. & sequenti versu redundat, affirmat. ¶ Cap. CIII. *In Falisco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.*) Hominem peritum regionum, qui tam leui momento Clitumnum ex Umbria in Hetruriam traduxit. Vetus lectio: In Falisco omnis aqua potata candidos boues facit. *In Ponto fluuius Astaces irrigat campos, in quibus pasta oues nigro lacte æquè gentes alunt.*) Cui absurdum vilum est, Scythicam gentem equino lacte alit, is multo vaniora credidisset, quæ Pausanias de victimis ex hoc armento tradit, & sacras quoque dapes apud illos equinis visceribus constare. Certè apud Maronem legisse debuerat: Et lac concretum cum sanguine potat equino. Quare non erat cur mutaretur vetus lectio: In quibus pasta nigro lacte equæ gentem alunt.

¶ Cap. CVI. *In medio mari Hiera insula ardet. Aeolia insula iuxta Italiam cum ipso mari arsit.*) Nulla insula propriè vocatur Aeolia, sed ex septem Aeoliis vni nomen est Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio: In medio mari Hiera insula iuxta Italiam, &c. ¶ Cap. CVII. *Quid, quòd innumerabiles partus, sed naturales scateni?*) Pro partus illic legitur Parui. Naturales dixit propter præcedentem speculorum mentionem: Parui, quia hætenus de magnis loquutus. ¶ Cap. CVIII. *Quæ mensura Artemido-*

In Plinii Naturalem Historiam

ro attestante efficit.) Melius: Artemidori ratione efficit.

EX LIBRO TERTIO.

CAP. I.

Lysum enim Liberi patris ac Lysam cum eo bacchantem. Lysiam istum nunquam natum opinor, & plana est vetus lectio: Lysum enim Liberi patris, ac Lysam cum eo bacchantium, nomen dedisse Lusitaniae. Nota est ex poetis Lysa, hoc est rabies, manadum Bacchi comitum obuios thyrso ferientium, & canes, pecudesque discerpentium: de qua illud, Et toruum vitulo caput ablatura superbo Bassaris, & lyncem Manas flexura corymbis. *Libida quae clausa, Stici quod Iulienfes.*) Antiqui codices verius: Ilipula, quae Laus: Artigi quod Iulienfes, ac mox pro Auia Ecdanum, Arialdunum: pro Hebura, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Tuati, Tucci. & subiicit: omnia Bastetaniae: quod aliquis in obuia deprauauit. *Obulco quod Botificense.*) Lege Pontificense. Ferè enim barbaris oppidorum in hoc tractu nominibus Latina cognomina adiungit, mox Ilipa cognomine magna, Italica. Magna, redudat. *Ab ora venti prope Menobam.* Venienti lege, non Venti.

Cap. III. *Oppida ora prima, Feci.*) Lege, ora proxima. *Qui Phocensium fuere soboles.*) Scribo Phocensium, à Phocæa Ioniae, non à Phocide Helladis. *Oscenses regionis, Bastetania.*) Rectius Vescitaniae. Haec mediterranea est regio, illa maritima: quavis & illa suam habeat Oscam ab hac diuersam. Ac mox pro Carcenses, Cinnenses, Cortenses, Illic legitur, Carensenses, Cincenses, Cortonenses. *Caputque Celtiberia, Segobrigenses, Carpetani, & Toletani.*) Lege & distingue sic, Caputque Celtiberiae Segobrigenses, Carpetaniae Toletani. Aliquanto post, Asturum duodecim populi diuisi in Augustanos, lege addendo, Diuisi in Augustanos & transmotanos. Ac mox, *In iis sunt Gyri.*) Legendum Giguri, attestante Ptolemaeo.

Cap. III. *Annis Cema.*) Cum omnes Geographi Varum in hac ora Galliae finem faciant, miror cur castigatibus libuerit Cemam pro Varo supponere, reclamantibus manu scriptis codicibus. Cap. V. *A Corsica minus cxx.*) Est quidem huic ferme par interuallum, & inter Corsicam, magis tamen placet Corcyra legi, quam Corsicam, quemadmodum habent vetusti codices. alioqui Corsica ante Sardiniam, non ante Ithacam ponenda erat, eo videlicet ordine, quo ipsae insulae sitae sunt. *Oppido Vendiaticorum, ciuitas Cemelion.*) Melior vetus lectio, Oppidum Vendiaticorum ciuitatis Cemelion. Caesar, Liuius & Plinius solent gentes Hispanas atque Gallicas in ciuitates diuidere: cuiusmodi nunc imperitum vulgus communitates vocat. Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones, Neruij, Morini, atque alij. Singulae ciuitates plura habebant oppida, pro suis quaeque opibus: quaedam exiguae non plus vno, Ita hoc loco Vendiaticorum ciuitatis oppidum Cemelion recensetur non longe ab ora. Et Vendiaticum dicuntur ea forma, qua in eisdem alpihus Ebroduntij, qui hodie sunt Ebrodunenses. Venidates diuersi sunt ab his trans Padum vicini Carnis. *Trira, Barderac.*) Iria, non Trira. *Atetanis Graeca gente.*) Scribo Atintanis, à recto Atintan, sicut Acarnan. *Fluentini praesuenti Arno appositi.*) Non mutauit lectionem omnes tamen, quotquot vidi, manu scripti codices, Florentinos habent, *Ibi fuere Amycla.*) Antiqua lectio: & vbi fuere Amy. Mox, Dein lacus Fundanus, lege addendo iuxta fidem veterum codicum, Dein locus spelūce, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Traquilus. Itē sequenti versu pro, Oppidum Formiae, antiq. Laest. fedes: Oppidum Formiae, Hormiae dictum, vt existimauere,

antiqua Laestrygonum sedes. *Nauigatione à Circeis.*) Lege, nauigatio. & pro, *Capua ab xxi campo dicta:* illic est tantum, Capua ab campo dicta. Nec multo post, *Verulani,* pro Nerulanis. *Compita earum cclxv. pass.*) Syncera lectio, Compita Larum cclxv. attestatur Ouidianus versiculus, Compita grata Lari, compita grata cani. nam in comitis sacrum anniuersarium Laribus fiebat. vnde Compitalia dicta, dies ei sacrificio status. & verba quae subiiciuntur intelligenda sunt de paribus inter se à milliario ad omnes portas spatiis. *Quod si quis altitudinem.*) Melius, Quod si quis. Paulò post pro Ficulnea veteres habent Ficana, & pro Aeneipolis constanter habent, Antipolis. Verisimileque est. Pelasgos aut Arcadas, qui cum ab originibus Saturniam tenebant, hoc nomen Ianiculo indidisse, quod id oppidum sibi ex aduerso situm esset. Ibidem, quod Antennas pluratio numero malui scribere, Virgilium quoque secutus sum, non solum libros manu descriptos. *Mutucumenses, Olliculani.*) Nostra exemplaria, Mutucumenses, Mumienfes, Numinienses, Olliculani. Atque ita constat 1111. populorum numerus. *In antiquo Latio 1111. populi.*) Syncera lectio, Ita ex antiquo Latio. *Pastum, à Graecis Posidonia appellatum.*) Praepositionem castigatores de suo adiecerunt. Idem factum & aliis locis plurimis. *Crathis fluius, pater, vt dixere, Scylla.*) Alius est Cratis, non in hac ora sed in fronte Italiae circa Thurios. Legendum igitur, Crathis fluius, mater, vt dixere, Scylla, testantibus Homero simul & emendatis exemplaribus Plinianis. *Inde Apennini sylua.*) Addendum nomen syluae Sila, cuius & Virg. meminit, id aliquis sustulit, putas per errorem repetitam dictionem. *Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam, Latina Cinium & Cunici, quod federatum Bochorum fuit.*) Quis hic sentiret erratum? est tamen non leue. Legendum enim, Et federatum Bochri fuit. Sensus est, Olim quinque in ea insula oppida fuisse, duo ius ciuitatis habuisse, duo ius Latij: quintum federatum Romanorum fuisse, idque intercidisse. Qui lectionem mutauit, somniauit Bochos reges, nec iensit eodem propè modo dictum, Fuit, quo illud. Fuit Ilium. *Iamnonem & Magonem.*) Scio Strabonem has solas enumerare, fieri tamen potuit, vt tertiam Saniferam aut ignorauerit, aut prudens, tanquam minus nobilem, preterierit. Verisimile est autem eam solam indigenarum fuisse, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas vocabula Punica indicant. Sequenti versu pro Meraria legendum Mænariae, à mænis piscibus salsamento aptis. Cap. VI. *Et Barpona, Menaria, Colubraria, Venaria.*) Barpona vox est nihili & fictitia. Lege, Et parua, Men. Col. Ven. Cap. VIII. *Inter se autem haec promontoria late distant his spatiis.* Antiqui codices: Inter se autem haec promontoria ac latera distat his spatiis. *Cephalædis, Aleuntium, Agathyrsum.*) Vera lectio, Cephalædis, Aleuntium, Agathyrna. Hæc & Liuius sic nominat. Cephalædis hodieque nomen retinet. Cap. IX. *Cui successit Aeolus.*) Lege: qui successit Aeolo, & Longonis vox est deprauata. nam Melogonis siue Melogonis scribendum est, à prouentu ouium, *μολογονίς.* Cap. XI. *Amita, Pactius, Ausfidus.*) Scribendum, Amnes, Pactius, Ausfidus. In fine capitis intercidit vna vox. integra lectio est, Norbanenses, Palionenses, Sturnini. Cap. XII. *Succentes, Lucentes.*) Scribo, Fucentes, Lucenses. Fucentes à Fucino lacu, Lucenses à luco quopiam. & pro Mutustæis Mutuscæos. Virg. Oliuiferæque Mutuscæ. & Aequiculos, non Aequicolas. Est enim diminutiuum. Cap. XIII. *Fossempronienfes, Ingini.*) Imò

Annotationes.

Imò Iguini. hodie Eugubini dicuntur. *Aestini, Sentinares.*) Pelestini, non Æltini. *Suprà Interamni.*) Lego, supra Interamnam, coherent enim hæc duæ voces cum præcedentibus. ¶ Cap. xv. *Regiates, Vrbinates.*) Imò Vmbrantes. nam Vrbinates in sexta regione censentur. ¶ Cap. xv. *Finibus Ligurum Gabiennorum.* Lege Vagiennorum, quorum oppidum Augusta, non longè à fonte Padi. ¶ Cap. xvii. *Transpadana appellatur ab eo regio nona.*) Quia mox cap. 18. sequitur, Venetia decima regio, castigato pro sua sapientia hinc ex undecima fecit nonam, oblitus suprà Liguriam ex descriptione D. Augusti dici nonam regionem: is totam Italiam diuisit in regiones undecim. Quòd si hæc nona est, quæ nam erit undecima? Sequenti versu non est, Fluctuoso alueo, sed Fructuoso, videlicet ob importationem variarum mercium. ¶ Cap. xix. *Pola, quæ nunc Iulia pietas.*) Rectius, Pietas Iulia. Solet enim ferè in talibus oppidorum nominibus substantiuum adiectiuo præponi. Sic in Iulia, Concordia Iulia. Similiter in Italia Laus Pompeia. *In mediterranea regionis decima, Colonia Cremona. Brixia, Cenomannorum agro: Venetorum autem Natri Ateste.*) Antiqua & sincera lectio: In mediterraneo regionis decimæ Coloniam, Cremona, Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateste. Error est non simplex. primùm sola Cremona Colonia vocatur, quasi non & Brixia & Ateste coloniam fuerint: deinde Natri coloniarum enumerationi inseritur, quo nomine nulla vsquam colonia legitur. Paulò post, *Fertini legèdum, non Feltrini:* nam hoc posterius nomen recens est, & ex illo altero vetere deprauatum. ¶ Cap. xxi. *Populorum pauca effatu digna aut felicia nomina.*) Melius, facilia. *Insula in eo sinu, Absyrtium, Arba.*) Integra lectio: Insulæ eius sinus cum oppidis, præter supra significatas, Absyrtium, Arba. ¶ Cap. xxii. *Petunt in ea iura iuribus descriptis in decuriis.*) Legendum, Petunt in eam iura descripta in decuriis. *Stæi, Colentini.*) Isthæi, non Stæi. ¶ Cap. xxiii. *In ora verò ciuium Romanorum.*) Lege addendo, In ora verò Denda ciuium Ro. vt intelligamus huic oppido ius municipale fuisse. ¶ Cap. xxiiii. *Jam tamen colonia D. Claudij Sabaria, & oppida Carabatia, Iulia.*) Restituimus iã tamen colonia D. Claudij Sabaria & oppido Scarabantia Iulia habitantur. ¶ Cap. xxvi. *Flumina clara Dardanus, Margis, Pinguis, Timachus ex Rhodope, Oescus ex Hamo, Utus, Escamus, Ieterus.*) Lege & distingue: Flumina clara, è Dardanis Margis, Pinguis, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Hamo V.E.I. *Electridas vocauerunt, in quibus prouenit & succinum.* Scribo, proueniret succinum. *Adèd vt iis quas earum designent, haud vnquam constiterit.*) Particula iis redundat: quemadmodum sequenti versu hæc dictio, Trucones: si credimus vetustis iuxta atque emendatis codicibus.

EX LIBRO QVARTO. CAP. III.

C*vm oppidis, Gymnis, Thebis.*) Vera lectio, Siphis, Thebis. ¶ Cap. v. *Amnis Alpheus nauigabilis prope sex oppida.*) Veteres codices habent, Amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Lepriou, vt intelligamus non vltra hæc oppida nauigabilem. *Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyra vatis clara temporibus.*) Lege Dorion, Zancle, variis clara temporibus. Sensus est, hæc oppida non simul claruisse, sed diuersis temporibus aliud post aliud effloruisse. pleaque heroicis temporibus nobilia fuere: inter quæ

post Zancle eminuit, cæteraque obscurauit, & ad vltimum Zanclem Messene, aliquantò post Peloponnesiacum bellum opera Thebanorum condita. *Locus Thyra, Gerania.*) Thyrea est in vetustis exemplaribus: & sic Herodorus quoque nominat. *Apesas, Antes.*) Pro his duobus nominibus vnum reposuimus. Apesantus, ex fide eorundem codicum. Sic enim Apesas dicitur Apesantus Latina terminatione, sicut elephas elephatus. ¶ Cap. vii. *Oppida, Sidus, Cremyon.*) Sidus incuria scribarum omissum fuerat. ¶ Cap. x. *Ampelos, Torone, Sogostedes.*) Singos non Sogostedes. Paulò post, pro *Acanthus, Istria, Grastonia,* vetus lectio habet, Acanthus: Stagira, Sitone. Ac mox, Amphipolis liberum. ¶ Cap. xi. *Doriscus cxxm, hominum capax.* Lege x m. hoc est, myriadis, attestante Herodoto. *Veteranorum Phinopolis.*) Hæc vox Veteranorum, coniungenda est cum Deuelto præcedente proximè. nam ea fuit Colonia, non Phinopolis, teste præter alios Ptolemæo. ¶ Cap. xii. *In quæ mutatam Vlyssis nauem.*) Neminem offendat, quòd vbi que Vlixem scripsi sequutus antiqua exemplaria. Fui & ipse quondam in ea opinione, vt putarem barbarè dici Vlixem. Postea reperi apud Plurarchum *ὁδὸς ῥωμαίων* Vlixem sua lingua appellare. Sed hæc leuiora passim coniectari non est propositum, duntaxat in annotationibus: in contextu & talium est habita ratio. Paulò post pro *Arnoxia Oxia* scribendum, attestantibus Græcis Geographis. *Dacenchris, Aspis.*) Nulla est insula Dacenchris nomine: sed Cenchreis nauali Corinthiorum obiacet Aspis insula: & sic lectionem vitiosam emendauimus. *Ophiussa, Buto, Aranus.*) Scribo ad fidem codicum, quos sequor, Buroa, Rhamnûs. & sequenti versu pro Plachia Placia. Rursus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Naso meminit in sua metamorph. Eodem versu pro Phocasia Phocaria à phocis, hoc est, vitulis marinis. *Mesatia, Eantiron.*) Lege, Mesate, Eantion: quasi dicas, Aiakis fanum. Aliquantò post, *Montis Abnobæ,* non Arnobæ. *In ora Carcinite.*) Scribo, In ora à Carcinite.

¶ Cap. xiii. *Circa Istrum Apolloniatarum vna.*) Lege, Citra Istrum. Aliquantò post, *Corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant,* non integant. ¶ Cap. xv. *Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanum, à fine Osismiorum circuitu dcxxviii. pass. longitudine. In latitudine cxxviii.*) Vera lectio, Circuitu dcxxviii. pass. ceruice in latitudinem cxxviii. Ceruicem vocat Isthmon, qua insula, ceu caput, continenti ceu corpori coheret. Sequenti versu pro Vannetes Nannetes, pro Cauritani lege Carnutani, pro Eburones Eburouices. ac mox Seculiani liberi, pro Secusij, Albij liberi. ¶ Cap. xix. In primo versu, *Bituriges liberi,* redundat. nam hoc ipso capite post aliquot versus horum facit mentionem. *Bergebi, Tarbeli quatuor. Signani, Cocostates, Sexagnani.*) Veteres codices, Beggeri, Tarbeli quatuor signani, Cocostates sexsignani. In fine capitis deerat nomen insulæ, Et in Aquitanico sinu Vliarus. ¶ Cap. xx. *Ipsa Pyrenæi iuga ab ortu æquinoctiali in occasum brumalem.*) Deest vna dictio, Ab ortu æquifusa in oc. br. Eodem capite, Pefici scribendum, non Pifci, & pro Groniis Grauij, quasi Craij. ¶ Cap. xxi. *Oppidum & flumen Eumenium.*) Lege Minium. ¶ Cap. xxii. *Abest à continente proxima parte minus pedes dcc.*) Passus, nō Pedes. Nostri Tartesson appellat, quæ Pœni quondam Gadira, nam Gadira Punica lingua septem significant.) Antiqui codices, Nostri Tartesson appellat. Pœni Gadira, ita Punica lingua sepe significat.

In Plinii Naturalem Historiam

EX LIBRO QUINTO.

CAP. IX.

Cæsare in Thesoro dicatus.) Quid Mauris cum The-
seo? Antiqua lectio, in Iseo, hoc est in Isidis fano cu-
ius numen initio ab Ægyptiis orto, tota Africa religio-
se colebat. *Elephantis insula infra nouissimum cataracten*
ccccm. pass.) Scribendum *iiim. pass.* Est enim cataractis
vicina. *Copiosa Indicarum Arabicarumque mercium Nilo*
proximum emporium.) Coptos emporii nomen est, quod
in copiosa deprauauerunt. *Infra quod Abydus, Memnonis*
regia & Osiris templo inclytum, septem dierum itinere in Li-
byam remotum à flumine.) O crassum erratum! Quomo-
do enim Abydus infra Tentyra in Ægypto atque adeo
inter ripenses vrbes recensetur, si tantum spatij inter
eam & flumen interest? Itaque reposuimus ex manu-
scriptis: *v i i m d. pass. in L. r. a. fl.* ¶ Cap. xxv m. *laxi-*
tate inserta.) Insetta nō inserta. Ac mox: *Quinta situs par-*
te regia dicata: non, Regi. Et paulo post, xi. enim reperiun-
tur, super que iiii. lege, Superque. ¶ Cap. x i i. *Qui sub-*
tilius diuidunt, circum Euphraten Syriam, Phœnicen volunt
esse oram maritimam Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa:
deinde Phœnicem, deinde Syriam.) Mollius erat, Circa Eu-
phratem. Sed præstat ab exemplaribus non discede-
re, quæ sic habent: Qui subtilius diuidunt, circumfundi
Syria Phœnicen volunt, & esse oram maritimam Sy-
riæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnicem,
deinde Syria. Hic nulla mentio Euphratis. Syria Phœ-
nicem à lateribus, & à tergo amplectitur: frontem ma-
re alluit. eius oræ partes sunt Idumæa & Iudæa, Phœ-
nicem, & Syria Antiochena. ¶ Cap. x i i i. *Iannes dua,*
altera vicus.) Scribo, Altera intus Cap. x i i i i. *Pars enim*
Syriæ iuncta.) Vetus, Pars eius Syriæ iuncta. Et inter to-
parchias est Gophnitica, non Zophantica. attestatur
Iosephus. *Nomen Iudææ modo Herodium.*) Portentosa de-
prauatio. Legendum vt cohereat cum præcedentibus:
Hierosolyma longè clarissima urbium Orientis, non
Iudææ modò: Herodium cum oppido. Est autem He-
rodium arcis nomen. ¶ Cap. x v i i. *Haud procul ab*
Asphaltite.) Vetus lectio, Haud procul Asphaltite.

¶ Capite x x v i i. *Amari relata, ubi vocabatur Ol-*
mia.) Legendum Hormia, à portu. *Lalassis fluius.*)
Dele fluius, quæ vox non habetur in manuscriptis. Est
enim Lalassis oppidi nomen, teste Stephano. Cæterum
Decurrit verbum ad Isauriam referendum, quod decli-
uis sit, qua versus mare protenditur editiore situ medi-
terraneo. metaphora castigatorem parum attentum
fefellit. *Oroanda, Sagaleffos.*) Oroanda, est in codicibus
manuscriptis, & apud Liuium. *Edigis, Paropamisus, Cir-*
cius.) Scribo, Emodus Paropamisus, Circius. In proxi-
ma ora Caria est, mox Ionia, vltra eam Æolis, media
Doride. *Circumfunditur mari utroque latere ambiente.*)
Hominem geographiæ peritum, quisquis Dorida Ioni-
am inter & Æolidem collocauit. Quid autem est li-
bros deprauare, si hoc non est? Syncera lectio manet
etiam nunc in antiquis exemplaribus. In proxima ora
Caria est, mox Ionia, vltra eam Æolis. Caria mediæ Do-
ridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. Sic
superius cap. 12. dixerat Syria Phœnicem circumfundi. Nec
dubiū est vtrumque locum ab vno castigatore data opera
tam bellè deprauatum. ¶ Cap. x x v i i i. *Amnis Ninus.*)
Hermolao placet Ninus, de quo tamen subdubitat:
manuscripti libri, tum etiam typis excusi quidam In-
dum habent. Et sunt nonnulli amnes binomines, atque
haud scio an huic ipsi nomen mutatum narret Liuius,

posteaquam in eum Indus belluæ rector ab elephantò
prolapsus est. ¶ Cap. x x i x. *Fuit in ora eius oppidum*
Temnos, nunc in extremo sinu Smyrnæ Cheseopolis promonto-
rium. Leuce dein oppidum, quod insula fuit finisque Ionia.)
Syncera lectio: Fuit in ore eius oppidum Temnos: hunc
in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppidum Leuce in
promontorio quod fuit insula, finisque Ioniæ Phocæa.

¶ Cap. x x x. *Pergamum, quod intermeat Silenus.*) Seli-
nus, non Silenus. ¶ Cap. x x x i. *Elysiæ, Nymphais, Mac-*
ris.) Lege: Lasiæ, Nymphais, Macris. *Proximaque Cynor-*
rhodussa.) Lege: Proximaque Cauno Rhodussa. *Præter*
has citra Rhodum Cyclopiis, Tergamon.) Verius: Præter has
circa Rhodum, Cyclopiis, Terganon. Posteriores à si-
militudine patellæ dictam apparet. Ac mox: *Ciserussa,*
Therion, Archia.) Legendum Cicerussa, Therionarce.
hæc inde dicta, quod in ea venenata bestiole obtorpe-
cant. *Argia numero viginti, Ethecusa.*) Lego, Et Hyetuf-
sa: quasi dicas Pluuiialis. *Bolbulæ, Phate, Priapos.*) Vetus
lectio pro Phæate habet Phanzæ: & sic etiam Liuius no-
minat. ¶ Cap. x x x i i. *In quo portus Azari.*) Amyci,
non Azari. Is fuit Bebricum rex, pugil eximius, à Pol-
luce in eo certamine victus & occisus, cum Argonau-
tas hospitio prohiberet.

EX LIBRO SEXTO.

CAP. I.

Calpeque Africa auulsa multo maiora absorbuisset, quam
reliquerit, spatia.) Antiqui codices habent, Tanto
maiora: non, Multo maiora. ¶ Cap. i i. *Cerambis va-*
dosa excursu.) Lege vasto excursu. Paulò post: *Colonia Si-*
nope Pterria. Pterria redundat. ¶ Cap. i i i. *Megapolin,*
Zelam.) Scribo, Magnopolin, Zelam. & in fine capitis,
Sortira, Amasia, Comana: Lege addendo, Sotira, Amasia,
Comana, nunc Manteum. hoc est oraculum. Testis est
Strabo. ¶ Cap. i i i i. *Nunc Manteum Genetarum, Cha-*
lybum.) In antiquis voluminibus hoc caput sic incipit:
Gentes, Genetarum, Chalybum. Mox est Pharnacca
op. non Pharnace: & Pyxites flu. non Pysites. ¶ Cap.
v i i. *Iaxamate Medorum (vt ferunt) soboles, & ipsi in mul-*
ta genera diuisi.) Legendum Sarmatæ. Nam Iaxamata-
rum gens non erat tam ampla, vt in multa genera diui-
di posset, & mox subiicit, primo Sauromatæ Cynæco-
cratumeni. Paulò post est, *Saltuosus conuallibus asperas:*
non Saxosis. ¶ Cap. i x. *Adiabenen Tigris & montes in*
v i i. m. p. cingunt.) Vera lectio, Adiabenen Tigris &
montium sinus cingunt. ¶ Cap. x i i. *Insula in Ponto*
Planeta siue Cyanea.) Planctæ legendum. *Hom. ως ἡ Ἰουρο-*
πλάγος. ¶ Cap. x v. *Adiabenis connectuntur Cadurci*
quondam dicti, nunc Gordieni, præfluente Tigri, Hyspirata
Paredoni appellati. Veteres codices, Adiabenis conne-
ctuntur Carduchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri:
his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ sunt
prouinciæ, non Parthorum regni. Et Carduchorum
appellationem Macedones postea in mollius deflexe-
runt Corduenos vocantes. Pratitarum mentio fit &
25. capite. Circa finem huius capitis legendum: Stadia
15680. prodendo: non, Procedendo. ¶ Cap. x v i. *Fer-*
tilitatis inclytæ locus Dariem mons, gentes Tapyri, Anaria-
ci.) Lege & distingue sic: Locus Dariem. mox gentes,
Tapyri, Anariaci. Aliquantò post est, *Aduersa montis*
Paropamisi, & aduersus fontes Indi. vbi legendum, Auerfa
montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi. Item pro
Demodamante Demonax repositus est: cuius nominis
fuit

Annotationes.

fuit & philosophus Luciani ætate non incelebris.

¶ Cap. xvii. *Persæ illos Sacas uniuersos appellauere.*) Plinius scripsit, in uniuersum appellauere. Sic enim & alibi sæpe loquitur. ¶ Cap. xx. *Pagungæ, Ialij, hi montium, qui perpetuo tractu oceani oram tenent, incolæ.*) Manuscripti codices, Pagungæ: iam hi montium &c. Elegans verò, quòd mox nescio quis x m. elephantorum posuit, pro x. elephantis. *Mutauit super hos Caucaſo subiecti, Soleada, Sondra.*) Lege Montani super hos. quibus enumeratis subiicit Taxilas iam in plana demisso tractu. ¶ Cap. xxii. *Patrem Mabacem comme esse eò.*) In vetustis codicibus est: Patrem Rachia com. eò. nam id fuit legato nomen. Scribam fefellit similitudo literarum. *Agros diligenter coli, pomis abundare.*) Plus est in manuscriptis. ag. dil. coli, vitis vsum non esse, po. abundare. ¶ Cap. xxiii. *Hæc regio est ex aduerso Bactrianorum. Deinde eius oppidum Alexandria.*) Lege & distingue sic, Hæc regio est ex aduerso. Bactrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria. Ariens partem esse Dararin aliqui volunt. pro Dararin scribo Daratin. *Circumuectus in mediterranea Persidis & India.*) Ex India, non Et India. *Mille millibus passuum ab Alexandria abest oppidum Heliopolis.*) Scribendum, Duo m. passuum. Scriptum erat hoc modo m m. id typographi verterunt in mille millia. adeò nulla ratio habita est numerorum, perinde ac si minimum referat. Deinde ex Iuliiopoli fecerunt Heliopolim, quæ alibi sita est. *Ibi regnat Paridion.*) Lego, Pandion. *Aut Mecheris Ægypti intra diem sextum.* Lege addendo, Aut utique Mechiris. ¶ Cap. xxvi. *Habet ipsa ab ortu Caspijs.*) Adde coniunctionem: Habet ergo ipsa. *Antiochiam, quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicatore condita, Nicatoris vel Arbels vocatur.*) Nostra exemplaria habent: Antiochiam, quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita, Arabis vocatur. Arabis cognominata est ad differentiam aliarum, ideo quòd esset inter Arabas sita. Nicator verò regis est cognomen, non Præfecti nomen. *Supra Sicclasti tria millia passuum, per quos Lycus &c.*) Illic tantum legitur, Supra Silici, Clastæ, per quos Lycus &c. Paulòque post, *Gobaris, non Cobaris. Feruntur ei plebes urbanae.* (esse.) Et hic vitiatus est numerus. Legendum est: Ferunt ei plebis urbanæ d c m. esse. alioqui malè coherent sequentes accusatiui Situm, & Agrum. *Cùm Persæ quoque schænos & parasangas alia mensura determinent.*) Lege addendo, Alij alia mensura determinent. Sensus est, non debere cuiquam mirum videri, quòd inter autores de spatijs earum regionum parum constet, eùm apud ipsos Persas locorum indigenas alibi magis, alibi minus prolixæ sint parasangæ, quod idem apud Germanos quoque in milliarijs accidit. ¶ Cap. xxvii. *Alterum deinde transit lacum, qui Tesbites appellatur.*) Thospites, non Tesbites. Aliquantò post est, *Zagrus mons, non Sagrus.* Sufianis ab Oriente sunt Cossæ. Adde vnam dictionem: Ab oriente proximi sunt. Sunt enim his ab oriente & aliæ gentes, sed nulla æquè propinqua, ac Cossæ. Circuit arcem Susarum, ac Dianæ templum augustissimum cum illis gentibus & ipse magna ceremonia sit.) Vetusta exemplaria: Circuit arcem Susarum, ac Dianæ templum augustissimum cum illis gentibus & ipse magna ceremonia sit. Vetusta exemplaria: Circuit arcem Susorum, ac Dianæ templum augustissimum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. *Præter asylum Persarum venientem ad vnum ex Sufianis oppidum.*) Lege, & distingue: Præter asylum Persa-

rum venientem, & vnum ex Sufianis, videlicet asylis. *Oppidum iuxta eum Magora Pasionis Sogdonaci filius.*) Pafines est in antiquis exemplaribus: & sic Græci Geographi vocant πασίνου χασίνα. ¶ Cap. xxviii. *Insula Deuade.*) Deuadæ scribo, vt sit genitiuus: sicut aliquantò post Dioscoridu pro Dioscoriada. Sic enim solent denominari à præfectis classium. Eadem ratione in hoc ipso capite leges Malchu insulam, vbi hæcenus in impressis exemplaribus corruptè Malacho legebatur. *Sueleni, Sarraceni, Arrareni. Oppidum, in quo &c.*) scribendum, Suelleni, Sarraceni. Arra opidum. *Amyelome colonia Milesiorum.*) Milesij coloniis suis, vel in barbarissimas gentes deductis, Græca tamè solebant imponere nomina, quemadmodum videre licet in tot eorum coloniis per oram Ponticam dispersis. Proinde magis placet Ampelone, à vinetis, (quæ appellatio est in manuscriptis exemplaribus) quàm Amyelome vox Græcis nihil significans. ¶ Cap. xxix. *A Troglodytico verò.*) A præpositio redundat. præcedit enim in fine proximi capitis, Arabiæ latere, absque præpositione. *Fuit & Cambiso.*) scribo Cambyſu, paterno casu, & Græca inflexione. Sic enim pleraque in eo tractu oppida nominantur ηρώων πόλις, καμβύσου πόλις. *Insula Stena dira aliquot, Hallonnenſes non pauciores, Cardamin, Topazos.*) Lego Halonnesei nō pauciores, Cardamine, Topazos. Et Stenæ diræ, Græcæ sunt voces στενά δειρά. *Insula ibi Cytis, topazium ferens, & ipsa ultra syluas, vbi Ptolemais.*) Lege & distingue, Topazium ferens & ipsa. ultra syluæ. vt intelligas non in sola Topazo insula gemmam ipsius cognominem inueniri. deinde Ptolemaidis cognomen non est Epitherias, sed ἐπιθήριος, quemadmodum Antiochia ἐπιδάριος. *Horarum sex consumuntur umbra.*) Non leue & hoc mendum. Castigauimus sic: Hora sexta consumuntur umbra, hoc est meridie, iuxta Romanam supputationem. *Insula Cytis.*) Vetusta exemplaria, Colocalitis. Dicitam apparet à prouentu copioso colocalitæ. *Celetum testudinum.*) Eadem exemplaria habent Celticum: & sic Græci quoque hoc genus vocant, κελτικόν. *Animal sphingion.*) scribo, Sphingion. Diminutiuum est à sphinge, & simiarum generis est hoc animal. *Herbas circa Meroen demum viridiores syluarumque aliquid aperuisse rhinocerotum elephantorumque vestigia.*) scio verbum hoc Aperire, interdum perquam eleganter dici de nauigantibus, maximè quoties oram aliquam sinuosam legunt: mihi tamen videtur hinc nō habere locum. proinde malui & hinc manu scripta sequi exemplaria, quæ hanc lectionem habent, *Herbas circa Meroen demum viridiores, syluarumque aliquid apparuisse, & rhinocerotum elephantorumque vestigia.* *Insula Diodori, & alia deserta.*) Addendum hinc, per continentem quoque deserta. vt intelligamus, quicquid litoris ex aduerso harum insularum, inter sinum Abaliten & Gazam situm est, totum esse desertum & incultum. *Gentes Trogloditarum Iuba tradit.*) scribe, Idem Iuba. *Gauconem, Emeum, Pidibotas, Endondacometas.*) Sincera lectio, Graucomen, E. P. Hebdomencontacometas. ac si Latine dicas, Grai vicum, & septuaginta vicinos à numero vicorum. *Eronimiton Æthiopum.* Vera lectio extat in manu scriptis Euonymiton, Græca appellatione, quæ accolat sinistram Nili ripam aduerso flumine nauigantibus. *Aliam insulam tractu dextro subeuntibus alueo.* Legendum non Tractu, sed Tatu: est enim genitiuus Græcus, & insulæ nomen τάτου νήσος, & dextro, ad alueum refertur. *Delubrum Hammonis est ibi religiosum.*) Melius legitur, Et ibi. Dicit enim in Meroe quoque Hammo-

In Plinii naturalem Historiam

nis delubrum esse, diuersum ab illo Lybico, in quo oracula reddebantur, & quod Alexander adiit, Hammonem patrem, vt credi volebat, salutaturus. ¶ Cap. xxx. *Inde Paropas oppidum, Nauos Modunda, Mandadini Secanduni, Colligati, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Ægipani, Candrogari, Arabum summorum.*) Hic nostra exemplaria, quæ sequimur, discrepant à vulgatis editionibus, inter se verò consentiunt: vbi sic legitur: Inde per ripas, oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Secundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Ægipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Per ripas, dicit ideo, quia superius ex Bionis commentariis relata, in insulis Nili sita sunt. Sunt autem appellationis barbaricæ, & accusatiuo casu posita. Meridiana parte imminens mari mons. Illic legitur: A media eius parte imm. m. ¶ Cap. xxxi. *Contra hoc promontorium Gorgones insule narrantur.*) Lege Gorgades, quod est denominatiuum à Gorgon. ¶ Cap. xxxii. *Ex quibus perducti sunt à Iuba duo.*) Iuba, est in vetustis codicibus. Iuba enim nunquam illuc nauigauit, sed ab ipsius classiaris hi canes ei aduecti sunt. ¶ Cap. xxxiii. *Agrippa hoc idem intervallum à freto Gaditano ad sinum Persicum.*) Legendum est, ad sinum Issicum. ¶ Cap. xxxiiii. *Bessicam Thraciam, Mediam.*) Est quidem Media Thraciæ pars, sicut & Bessica: magis tamen placet ita additum mediam, quemadmodum superius dixit Hispania media: itémque Septentrionalia Siciliæ, Narbonensis Galliæ exortiuæ: quod hæc prouinciæ longè latèque pateant. Huc accedit quòd in manuscriptis non est diphthongus. Paulò post, Galliam, Aquitaniam: lege coniunctim, Galliam Aquitanicam, & versu sequenti, in parte Venetiæ, non in partem.

EX LIBRO SEPTIMO.

CAP. VII.

AT qui etiam hodie minoris potes.) Melius veteres, Atque etiam hodie. ¶ Cap. xi. *Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque est perfectus.*) Lege, Vterque perfertur. Cap. xvi. *Quod alij Orionis, alij Etionis, fuisse tradunt*) Vetus lectio: Quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrantur. Hunc Otum tam vasto corpore tantisque viribus præditum fuisse poetæ narrant, vt socio Ephialte fratre, Martem ipsum ex infidiis aggredi sit ausus. Hos Maro Æneid. sexto Aloidas vocat. Sequenti versu illic legitur, *Monumentis creditur:* non, Traditur, & rectè, mea sententia: quòd hoc posterius ab Historicis memoriæ proditum sit, non à poetis. *Salamiam Euthimenis filium.*) Scribo, Salamine. Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox, in filio, inquit, Cornelii Taciti.

¶ Cap. xvii. *Id esse sparsis manibus.*) Rectius est, Passis manibus. Sequenti versu hæc vox, Quibusdam priore loco redundat, neque in nostris archetypis geminatur.

Cap. xx. *Obnixo contra nitentibus iumentis.* Lego Obnixus. Ac mox, Et ducenaria duo humeris: non, Duobus, & sequenti versu, *Quingenario thorace,* non quinquagenario.

¶ Cap. xxi. *Leana meretricis exemplum.*) Exemplum redundat. Sequenti versu est, Anaxarchi, non Anaxarchus.

¶ Cap. xxiii. *Sui verò nominis oblitus Messala Cor-*

ninus.) Et hic Oblitus, redundat.

Cap. xxvi. *Bellique civili, quod omnia concutiebat externa.*) Quid opus erat hic Concutiebat, mutare in Concutiebat? quasi non rectè dictum esset, externos hostes, Mithridatem, aliòsque intestinis Romanorum bellis excitos fuisse, ratos inuictò alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore.

¶ Cap. xxviii. *L. Sicinius Dentatus.*) Siccium vocant manuscripti codices, atque etiam Linius, & Dionysius Halicarnassensis. *Ante xxii. annos bina cæperat spolia.*) Verior antiqua lectio, Ante decimum septimum annum: nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. At hoc idem ante vigesimum secundum in tam insigni viro mirum videri non debuerat. *Quas Trebia, Ticinusque, aut Thrasymenus ciuicas coronas dedere?*) Coronas, aliquis interpretans primo in spatio, quod versus dirimit, adscripsit: ea vox deinde in contextum irrepsit: alioqui elegantius subintelligitur, quemadmodum in Laurea.

¶ Capite xxx. *Ille semper alioquin exitiali appellans nomine, vniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos.*) Hæc tria verba, exitiali appellans nomine, nec in vetustis habentur exemplaribus, nec Plinium admodum sapiunt, & alioqui etiam absque eis integra est sententia. Quibus de causis haud illibenter ea omisimus, maxime cum similem superuacanea verbula infulcendi licentiam sapius & alibi, & in hoc ipso capite deprehenderimus. *Quo potius, quam vniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio, & in tota vita tua, & ad Consulatum tantum operibus electis?*) Nostrorum codicum lectio melior: Quo potius, quam vniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio, & tota vita tua Consulatus tantum operibus electis? *Roscio theatralis seditionis auctori leges ignouerunt, notatâque sedes ignominia discrimine a quo animo tulerunt.*) Et hoc indidem restituiamus ad hunc modum, Roscio theatralis auctori legis ignouerunt, notatâque se discrimine sedis æ. a. t.

Cap. xxxvii. *Cui ob meritum honores illos, quos Herculi, decreuit Græcia.*) Sensus vtcunque manet: à verbis Plinii discessum est. Legendum, Quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Ibidem Cleombrotus Ceus legitur, non Theombrotus. hic medicus fuit, alter Ambraciotes patria, professione philosophus. *Relato è funere homine, & conseruato.*) Lege, Seruato. *Laudatus Ctesiphon.* Lege addendo: *Laudatus est & Ctesiphon.*

¶ Cap. xxxix. *Sed hoc pretium belli, non hominis fuit: tam Hercule, quam libidinis, non fortuna Peronotomi spardonis, Seiano i. l. m. d. mercante à Sutorio Prisco.*) Hic locus multum torfit eruditos, multa frustra diuinantes. Atqui expedire illos potuerant ex hac difficultate exemplaria vetusta, quæ nobis certè eum hic, tum alibi sæpe egregiè succurrerunt. Ea sic habent, Tam Hercule quam libidinis, non formæ, Pæzontem è spardonibus Seiani i. l. m. d. mercante Sutorio Prisco. Nomen conuenit homini probroso, quale est Comazon, quem Hellogabalus Imperat. in deliciis habitum ad consulatum vsque euexit. Porrò participia interdum verti in propria nomina, nouum videri non debet, cum etiam passua forma quædam in hoc genere reperiantur, vt Sotomenus. is fuit Ecclesiastica historiae scriptor.

¶ Cap. xl. *Numerus dierum computatur, vbi queritur pondus.*) Non erat mutanda verus lectio: Numerus dierum

Annotationes.

rum comparatur: hoc est, numeri dierum felicium infeliciūque inter se conferuntur, vter maior sit.

Cap. xli. *Lampido Lacedaemonia refertur.*) Reperitur melius, quā Refertur. Et Ambusti filius Rullianus est, non Rutilianus, in Liuianis æquē ac Plinianis vetustis exemplaribus. ¶ Cap. xliiii. *Sed accusatus, atque de iure virgarum in iudicum consilium missus.*) Plenior ac planior est antiqua lectio: Sed accusatus, atque de iure virgarum in eum, iudicum in consilium missus. Neque enim in omnes passim ius virgarum magistratus habebat, sed in tergum ciuis Roman. nihil illi licebat. Paulò post legendum, Supremo somnio, non Somno.

¶ Cap. xliiii. *Quod superest, nescio maior gloria, an indignationi, dolor accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinæ audaciam semper fuisse inultam.*) Codices antiqui habent: nescio morum gloria, an indignationis dolori, accedat. Subindicat Plinius, maiorem vlciscendi libidinem ætate sua regnasse, quā Metellorum, de quibus loquitur, tempore, cum mores P.R. adhuc minus corrupti essent. ¶ Cap. xlv. *Proscriptionis invidia in collegam.* In collegam redundat. *Solicitudo Martis Actiaci Pannonicique belli ruinae pontis.*) In exemplaribus nostris constanter legitur: Solicitudo Martis Actiaci, Pannonici belli ruinae turri. Videtur aliquis data opera lectionem mutasse ex Tranquillo. *Herede hostis sui non suo filio excessit.*) Nihil opus erat addere duas voces: Satis plena erat vetus lectio, nempe hæc: Hærede hostis sui filio excessit. Sed hinc quoque glossula interpretis irrepit in contextum. ¶ Cap. xlviii. *Cui astipulatur Damiates.*) Damastes legendum. is fuit historiarum scriptor, patria Sigiensis ex Helleponto. ¶ Cap. l. *Hebescunt sensus, membra torquentur.*) Torpent, non Torquentur. ¶ Cap. li. *Profundi humoris è corpore effluuium.*) Vetus & sincera lectio, Præfandi humoris. Sic enim Plinius more suo verecundè genitale semen circunloquitur, ac si dicat, cum præfatione honoris aurium nominandi. ¶ Cap. lii. *Nam Cælium Tuberonem.*) Scribo, C. Ælium Tuberonē. Tuberonū enim familia Æliæ gentis est. Mox est, Hermotimus non Hermotinus. *Se enim ab inferis remissum, habere que quod nuntiaret.*) Vetus, Habere, quæ nuntiaret. ¶ Cap. liii. *Duo Casares, Prætor, & Prætura populi Romani, functus.*) Legendum, Prætor, & Prætura perfunctus. *Cum populo admodum placuisset.*) Adde, is, Is cum p. ap. ¶ Cap. liiii. *Et tamen multifariè præscos seruauere ritus: sicut in Cornelia domo nemo ante Syllam Dictatorem traditur esse crematus.*) Lege, Et tamen multæ familiæ præscos seruauere ritus, sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus.

¶ Cap. lvi. *Vtique in Græciam attulisse è Phœnice Cadmum xvi. numero.*) Legendum, Intulisse. Hinc nescio quis subiecit Latina elemēta, cum Plinius de Græcis literis loquatur, quare sustulimus ea, nec enim sunt in archetypis. *Doxius Cælij filius.*) Cæli, non Cælij. *Phœnices, ut Theophrastus.*) Tiryntii, non Phœnices, teste Pausania. Paulò post est, Æacus inuentor argenti, non Ceacus. *Terebram, glutinum, ichthyocollam.*) Malim veterem lectionem, Ter. glu. lithocollam. *Staphylus Sitheni filius.*) Imò Sileni. *Bouem & aratrum Briges Atheniensis.*) Scribo, Buzyges, ex re nomen habet. *Inducias Lycaon.*) Lycanor verius. *Cithara edita carmina composuit Terpander.*) Lege, Citharædica car. *Profaicam orationem.*) Apage Profaicam: Scribo, Profam orationem. *In Græcia vero Pyrrhus Dadali cognatus.*) Euchir, non Pyrrhus, at-

testantibus Græcis scriptoribus. *Hippagum Salaminij.*) Vetus lectio habet, Samij, pro Salaminis. ¶ Cap. lviii. *Græca inscriptio plenior erit hoc modo: Ναυαρχὸς τῆς ναυμύρου Ἀδελφῶος νόρα καὶ Ἀδελφῶ ἀνέθνηεν.* Vbi omissum erat, cui numini anathema consecratum esset. ¶ Cap. lx. *Nasica collega Lanati.*) Lanatis, legi debet.

EX LIBRO OCTAVO.

CAP. I.

Quippe intellectus illis sermonis patris, & in primis obedientia.) Rectius legitur in manuscriptis, Et imperiorum obedientia. *Indicis Arabici minores.*) Veteres codices: Indis arant minores. Suprà quoque libri sexti cap. x i x. de elephantorum apud Indos vsu dixit: Iis arant, iis inuehuntur. Ad hoc cap. huius libri xi. docens vbi nascantur, Arabiæ non meminit. ¶ Cap. i i. *Aut lasciuente pernicitate colludere.*) Sincera lectio veterum codicum: Aut las. pyrrhiche col. Est autem πυρρῆζυ salutationis genus Cretensibus in primis familiare. *Lecticas etiam ferentes quaterni singulas puerperas imitantes.*) Nec lecticæ puerperas imitabantur, nec elephantum lecticarij. Quapropter sic scripsimus: Lecticis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes. Cap. iii. *Circa hos belli cura summa.*) Veteres rectius, Circa hos bellis summa cura. ¶ Cap. vii. *Et illum dimitti pactus si interemisset. Solum ergo in harena congressus, magno Penorum dolore cōfecit.*) Scribo ex fide nostrorum exemplarium, Et ille, dimitti pactus, si interemisset, solus in harena congressus, m. p. d. c. Et non longè à fine huius capituli: *Pari equitum ex aduerso dimicante: non, Ediuerso.* ¶ Cap. viii. *Antea domitandi gratia gregis, equitatu cogebant in conuallem.*) Distinguendum: Domitandi gratia, greges equitatu cogebant. ¶ Cap. xv. *Cuius contactus sequentes, ut ignis aliquis comburat.*) Nimium est, Comburat. Amburat, satis erat. ¶ Cap. xvi. *Non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus.*) Amentia, legi debet. *Velut deputans absconsione turpitudinem.*) Noua elegantia, dignior tamen Apuleianis istis, quā Plinio. Simplicior est vetus lectio: Velut abscondēte turpitudinem loco. *Leonum simul pugnam plurium.*) Turbatus est ordo: restituumus sic: Leonum simul plurium pugnam. *Non sine ostento quodam tempore illo generosos spiritus iugum subire prodigio significante.*) Et hinc veram lectionem commonstrant archetypa, nempe hanc: Non sine ostento quodam temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante. *Quod ab eo factum Græci οὐκ ἔεε, id est, saluatoris templum Dionysij appellauerunt.*) Antiqui codices: Quod ab eo factum Græci νεκρῶτος Διονύσου appellauerunt, ab eo factum, scilicet ab hiatu leonis. ¶ Cap. xxi. *Nec flexu multiplici, nec ut relique, corpus impellit.*) Posterius Nec, redundat. *Interficiunt eos, canernis facile cognitis sola tabe, necant illi simul odore, moriunturque.*) Verba quæ proximo versu præcedunt, faciunt vt magis probem veterem lectionem, videlicet hæc, Sæpe enim eneatum concupiuerunt reges videre. Proinde sic lego, Iniiciunt eas canernis, facile cognitis sola tabe, necant illæ simul odore, moriunturque. Iniiciunt eas, mustelas scilicet, regiæ cupiditatis mercenarij ministri. Alioqui mihi non fit verisimile, mustelam esse adeò nocendi auidam, vt vltro latebras basilisci peruestiget, & vel cum certa sua pernicie tam dirum monstrum lacerare non dubitet. Dissimile est, quod de viuerris in cuniculorū venatu narrat infra capite 55. Iniiciunt eas, inquit;

In Plinii Naturalem Historiam

in specus, qui sunt multifores in terra. ¶ Cap. xxi. *Itaque Copas, qui Olympionicas scripsit.*) Antiqui codices, Agriopas. Nomen est Doricum, quale Gorgopas. *Et in lupum se conuertisse.*) Conuertisse dixit, pro conuersum esse. itaque s, redundat. Sic Vertere quoque saepe est apud Liuium reperire: Id consilium in caput auctoris vertit, & similes locutiones. Sequitur: Eundem x. anno restitutum, athleticè restitisse in pugilatu, victorèmq; victoria Olympia reuersum. Vetus potior: Eundem decimo anno restitutum athleticè, certasse in pugilatu, victorèmq; Olympia reuersum. Sic Horatius: Magna coronari quis victor Olympia. & Athleticè, est *ἡ ἀθλητικῆ*, sicut Arithmeticen dicimus. ¶ Cap. xxiii. *Nec pedibus pauendas tantum serpentes.*) Restitue luxatum ordinem: Nec pedibus tantum. *Eosque non in fronte aut ex aduerso cernere.*) Aut, redundat. ¶ Cap. xxvii. *Iaculando ea petendòque deficiat.*) Quanto melior antiqua lectio? Iaculando se appetendòque deficiat. ¶ Cap. xxx. *Alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri.* Germana lectio: Alternis annis mares, alternis fœminas fieri. ¶ Cap. xxxi. *Theophrastus auctor est, angues eo modo & stelliones senectutem exuere, eamque protinus deuorare.*) Quònam referendum est illud, Eo modo? Nihil enim præcedit, quò referri possit. Et exuias deuorari, vt de stellionibus verum esse ipse Plinius libro trigésimo capite decimo testatur, ita de anguibus manifestò falsum est, cum ea passim reperiantur. Legendum itaque, Anguis modo, non Angues eo modo. *Eosdem pestiferos ferunt in Græcia, innocuos esse in Sicilia.*) Hoc quoque, sicut id quod præcedit, ex auctoritate Theophrasti refertur. Quid igitur attinebat veterem lectionem mutare? Eosdem pestiferi morsus in Græcia, innocuos esse in Sicilia. ¶ Cap. xxxi. *A partu duas habent herbas, quæ aros & sesellis appellantur: pasta redeunt ad fatum: illos imbui lactis primo nolunt succo.*) Cur illos, potius, quàm illum? Sed longè aliter scripsit Plinius: Illis imbui lactis primos uolunt succos. illis, aro & seseli, quòd intelligant eis occultam quandam vim inesse, fœtui suo salubrem. ¶ Cap. xxxv. *Sæpe in harena colaphis inflatis exanimantur.*) Rursus data opera vitata lectio. Opinor parum Latinum doctulis istis videbatur, infracto colapho exanimantur. ò industriam colapho dignam! *Arborem auersi diripiunt.*) Bellum & hoc. Sed quis vnquam id vidit saltem scriptum aut pictum? Legendum igitur, quemadmodum habent magno consensu vetusti codices: Arborem auersi derepunt: hoc est, non proni, sed posterioribus primùm pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes, ne ruant: id quod notum est omnibus, qui modò vel semel vrsu ab arbore descendentes viderunt. Atque in hoc quoque hominem imitantur, præter morem quadrupedum. Quamobrem pulchre cohæret cum eo quod proximè præcedit: Ingre-diuntur & bipedes. ¶ Cap. xxxvii. *Conduntur & alpini, quibus magnitudo media est. Vera lectio vetus, Quibus magnitudo medium est. Sunt his pares, & in Egypto: similiter resident in clunes.*) Lege, Similitèrque residunt in clunes. Aliquanto post, *Maleficio eo,* aliquis de industria mutauit in maleficio illo, nimirum quò minus esset vocaliũ. Grande verò operæpretium. ¶ Cap. xxxviii. *Sufflata cute distenta, ictus hominum & morsus canum arcet.*) Manente sensu, verba tantummodo mutata sunt. Sed quid opus erat? Nostri codices habent, *Sufflatæ cutis distentiu.* ¶ Cap. xxxix. *Vel annua fame edurât.*) Rectius, durant. Scriba dormitans e literam geminauit. ¶ Cap.

xl. *Canes defendere Cimbras, cæsis dominis eorum plaustris impositi.*) Legendum, Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. *Cui nomē Hyrcani reddidit Durides.*) Duris, lege, quemadmodum primo libro in catalogo. Samius is fuit, Alexandri rerum scriptor. Et reginam Bithyniæ Consingin vocant veteres codices, non Conlygnen. *Scrutatur vestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro retrahens. quamuis aquam transfiliens se occultasset, quàm significans demonstratio est, cauda primùm, deinde rostro.*) Hæc oratio media sui parte malè sarta est. Consulamus archetypa. Illic reperio sic scriptum: *Scrutatur vestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro trahens: qua visa, quàm silens & occulta, quàm sign. dem. & c. qua, scilicet fera, à cane visa. Vides nimirum Lector, quantum interfit. Et ab ea, quæ fœmina sit ex primipara genita, citius cerni.* Hic quoque longè aliter habent incorrupta exemplaria, vbi legitur. Faunos cerni. quam dictionem deprauator non intellexit. ¶ Cap. xlii. *Laceratimque pariter aurigam inuenimus.*) Quid hic facit auriga, cuius longè aliud officium est? Lege non Pariter aurigam, sed Prorigam, vnica voce. Proriga enim appellatur, qui equos admittit, vt est apud Varronem lib. 2. c. 7. In fine capitis legendum: Præterque vesicæ conuersio: non, Præterquam. Est enim is morbus iumentorum proprius, non hominum. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc autore occurubat.

¶ Cap. xliii. *Vt bibant cogendæ exonerandæve sunt.*) Melius, Exorandæve, hoc est, cogendæ sunt, nisi malis eblandiri, vt bibant. *Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummorum emi.*) Lege, Quadragenis millibus enixas. Cum enim dixisset, quæstus ex iis optima prædia exsuperare, qui ferè ex fœtura solet fieri vberimus, hoc subiecit exemplum.

¶ Cap. xl v. *Sunt autores, ipsa complente decimum mensem duos parere, nunc raro geminos.*) Hæc lectio nihili est. Plinius longè aliud scripsit. Sunt autores, ipso complente decimum mensem die parere. Gignunt raro geminos. ¶ Cap. xlviii. *Hispania nigri velleris præcipuas habet: Pollentia iuxta alpes, Canusia rutili, quas Erythras vocant: item Batia, vt Canusium: furuas Tarentum ac pulliginis suæ, & succidis omnibus vsus medicatus.*) Facile agnoscas & hic eundem castigatorem. Syncera lectio est hæc: Hispania nigri velleris præcipuas habet, Pollentia iuxta Alpes cani: Asia rutili, quas Erythreas vocant: item Batia: Canusium fului, Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus vsus medicatus. *Quippe ahenis coquentium extractæ, indumentis vsu veniunt.*) Et hinc se explicare nequiverunt, etiam doctissimi viri. Vetus ac syncera lectio: Quippe ahenis polientium extractæ, in tomenti vsu veniunt. Loquitur de lanarum purgamentis. est autem tomentum, culcitæ fartum. Martialis: Culcitæ tomento quàm viduata suo. & de tomento, non de indumento, accipiendum, alioqui satis indicant quæ sequuntur: Antiquis enim torus è stramento erat. *Sicut villosa, & etiam ventralia.*) Coniunctio Et, superfluit. *In templo M. Anci durasse.*) Quid sibi vult hic M. Anci templum? aut quisnam fuit iste supposititiuus M. Ancus? Certò scio in Roman. historia neminem hominum, aut Deorum esse hoc nomine. Dicet aliquis, de Anco Marcio accipiendum. at ex omni regum Roman. numero solum Romulum consecratum legimus. Sed quid ego his lectorè remoror, cum in pròptu sit in archetypis verum nomē: *In templo Sangi. Equidè demiror, quòd hic Sangus*

Annotationes.

Sanguis tantopere ignotus fuerit recentioribus Grammaticis, ut etiam in Liuiana historia vno atque altero loco in Ianum sit demutatus. Et est quidem vnus nomen: sed hæc Romana appellatio est, illa altera Sabina. Vehementer suspicor pro talibus castigationibus Aleriensi nos malã gratiam debere: nã huius primi opera typographi Roman. sunt vsi. *Vndulata vestis primo laudatissima fuit.* Lege, E lautissimis. Ac mox: *Acu facere Idæi Phryges inuenerunt.* Quid significat, Acu facere, Latine scientibus? Lego: Ac facere id (hoc est pingere: nam piẽtæ vestis mentio præcessit.) Phryges inuenerunt. Et sic habent antiqua exemplaria.

¶ Cap. L. *Mares quàm maximè simos, longis auriculis, infra etique armis quàm villosissimos probant.* Lege, & distingue, Mares quàm maximè simos, longis auribus infra etisque, armis quàm villosissimis, probant. ¶ Cap. LIII. *Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.* Et hic & lib. 9. cap. 56. in antiquis exemplaribus constanter legitur, Fuluius Lippinus. ¶ Cap. LIII. *Mira solertia, visco inungunt oculos, calcearique imitatione venantium tradunt.* Verusti codices: Visco inungi, laqueisque calceari. nam vtroque modo capiuntur. Sequenti versu, Cornelius, si perfluẽ adiectus est. nam & hoc ex autoritate Mutiani narrat, quod nescio quis ad Cornelium autorem retulit. Alioqui cum duo sint in Indice Cornelij, Valerianus & Celsus, Plinius cognomẽ adiecit. Item sequenti versu lege, Nouam exultatione adorare, nõ, Noua exultationem adorari. ¶ Cap. L V. *Ultima huius capituli dictio Dilabidas est, non Labili.* ¶ Cap. L VI. *Damæ mansuescunt raro cum fera iure dici nõ possint.* Cùm Plinius hinc perquam elegantem transitionem faciat ad reliqua animantia, vt videre, licet in manu scriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) mansuescunt raro, cùm feri dici iure non possint. Cõplura nanque sunt nec placida nec fera &c. demitor, quibus intemperis agitatus deprauator lectionem mutandam putarit, ac damas hinc inserendas, quamuis iam antè in alio genere recensitas, nec hinc vllõ modo quadrantes. Et quasi hoc parum esset titulũ quoque, quem Plinius fecit, De semiferis, ipse vertit, De damis. Sic nobis hinc verè literarius porcus bonos autores castigat. Et alia dissimulanter transilit Hermolaus, dum Aristotelem, dum Theophrastum, dum id genus alios cõfulit, dum Roman. editionem cum Veneta confert, nõ paucis locis vtrãque ex æquo viciatam, securus interim quid in ipsis Plinianis habeatur archetypis, quod tamẽ in primis curandum erat, quod non illius insectandi causã dictum accipi velim, cui perpauci in literis conferri possunt, præferri fortassis nemo: sed vt appareat, hanc viam succurrendi veterum monumentis, quam nos ingredimur, esse longè certissimam, si modò viri docti negotium id, qua par est, cura ac religione tractandum suscipere non grauentur. ¶ Cap. L VII. *Quos Censorie legis princeps, Q. Scavrus & M. in Consulatu non alio modo cœnis ademere, quàm cõchylia.* Vbinam legitur istuc Consulatum par? imò vbi Q. Scavrus? deinde, vbi sic loquuntur Latini scriptores, Q. Scavrus & M. & non potius, Q. & M. Scavri? Fatendum est & hinc corruptam esse lectionẽ. Integra sic habet: Quos Censorie leges, princepsque M. Scavrus in Consulatu, hoc est, Censores: & ante eos Scavrus Consul, cœ. ad. Sic enim dictũ est hinc Princeps, quomodo apud Poetã: Princeps arata Trachon secat æquora prora. id est, primus. Librarii ferè non aliter scribebant Quẽ, coniunctionem, quàm primæ, literæ puncto posito. id lector imperitus prænomen

putauit: vnde deprauandi occasio.

EX LIBRO NONO.

CAP. VIII.

Delphinus non tantum hominis amicum animal, verum & musica arte mulcetur symphonia cantu. Rectius: Non homini tantum amicum animal, verum & musicæ arti, m. l. c. *Ex hominum manibus vescens, ferensque se tractandum.* Lege, præbensque se tractandum, Paulò post, Amphilochi, scribendum, non Amphilochii. ἀμφιλοχοί. Sunt autem in Epiro. ¶ Cap. x. *Et cooperta terra, pauca corpore.* Melius, Ac pauca pectore.

¶ Cap. XIII. *Ipsis in somno mugitus: vnde nomen vituli accipiunt. Tenent disciplinam.* Lege, & distingue: Vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam.

¶ Cap. xv. *Silurus grassatur, vbiunque est, omne animal appetens, equos innatantes saepe demergens, præcipuè in Mæno Germania amne prope Lisboum, & in Danubio. Mari extrahitur porculo marino simillimus.* Hoc loco nominatim recensentur pisces magnitudinẽ insignes, non marini, sed fluuiorum, Nili, Rheni, Padi, Danubij, Borysthenis, Gangis. Horum medio catalogo non satis aptè inferitur marinus quidam piscis innominatus. Sequenda igitur antiquorum codicum lectio, vt post Lisboum nouæ orationis initium faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus. Is vulgo Italarum etiam nunc semilatio nomine moro appellatur, ob salsamenta illis notus, gustu aspectuque porcina salitam nonnihil referentia: Germanis Husio dictus, quasi vs, sicut mario ὑπό τὸν μωρίδος. ¶ Cap. xvi. *Sunt & piscibus præstita in hac parte auguria.* Nostri codices melius: Sunt & in hac parte naturæ auguria, sunt piscibus præstita. ¶ Cap. xvii. *Inde aduectos Tib. Claudio principe Optatus Elipertius præf. classis, inter Ostiensem & Campaniam oram sparsos disseminauit.* Lego: Optatus è libertis, scilicet ipsius principis. Notum est autem ex Tranquillo & Tacito, quanta fuerint potentia liberti Cæsarum.

¶ Cap. xviii. *His aquam acceptam ore remittunt.* Quisquis hinc ordinẽ mutauit, fecit sermonem ἀμφιβολον. Vetus ordo est hic: His aquam emittunt, acceptam ore. ¶ Cap. xix. *Miratur Arcadia suum excoctum.* Deest coniunctio, Et. Commemorato enim Verbanij & Larij piscium miraculo, subiicit, Miratur & Arcadia. Nam stagna & amnes transeunt. Plerisque euidentis ratio est. Scribendum coniunctim: Nam in stagna & amnes transeundi plerisque euidentis ratio est. ¶ Cap. xxvii. *Item miluus subit in summa maria.* Has voces, Item miluus, adiunximus fini præcedentis capituli, quas inde resectas nescio quis hinc non suo loco assuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit. Diuersa lectio antiquior, quam secuti sumus: Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit: vt periphrafi vtatur, de vulgo nota loquens alioqui superuacaneum videri potest, de etymologia admonere in re tam clara. Si quis tamen illam alterã lectionem mauult, fruatur.

¶ Cap. xxx. *Terreni maiores quàm pelagici.* Lege pelagii, πελαγοί. Sic Græci longè à litoribus distita vocant: nostri πελαγος altum. In fine capituli, Liburnicarum ludens imagine, scribendum ex fide archetyporum, pro Liburnicarum gaudes imagine. ¶ Cap. xxx. *Simulque eam descendere in duo sensu carentia, nisi forte tristi. Id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est.* Antiquior lectio: Nisi forte tristi (id enim constat) omine nauigan-

In Plinii naturalem Historiam

tium, humana calamitas in causa est. ¶ Cap. xxxiii. *Nauigant ex his neritæ, præbentisque concauam sibi partem, & aliam auræ oppositas, per summa equorum velificant.*) Primum rectius legitur Veneriæ. Sunt enim conchæ non gratæ modò Veneri, sed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebrisque est eius dex effigies, concham, atque haud scio an ex hoc ipso genere, pede premens. deinde mirum, quòd non cõcauam partem auræ præbeat concha, sed diuersam, cum concaua sit velificationi aptior. Sequenda igitur & hîc vetera exemplaria: Nauigant ex his veneriæ, præbentisque concauam sui partem & auræ oppositas. p. l. æ. v. Castigator non intelligens quid Latinis significet præbere se & hunc locum corrumpit, & supra Præbens se tractandum, in Ferens se tract. deprauauit, quemadmodum illic annotauimus. ¶ Cap. xxxiiii. *Iam quidem in tota rerum natura damnosissimum ventri mare est.*) Ventri superest, nec habebatur in archetypis manu scriptis.

¶ Cap. xxxv. *Anima hominis periculo quæsitæ maxime placet.*) Idem castigator nec hîc sensit Quæsitæ, positum pro Acquisitæ. Proinde vitiauit veterem lectiõnem: Anima hominis quæsitæ m. p. Ac mox: *E tantis Solis ardoribus, atque Indicis quoque insulis petunt, & admodum paucis.*) Syncera lectio: atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Nec aliter ferè Plinius hoc verbo vitur, quanuis vbique studium fuit literatori nescio cui syntaxin temere mutare. *Speciem verò inani inflatam.*) Verus lectio, Speciem modò inani inflatam. Modo, id est, tantummodo, frequens apud hunc scriptorem. *Præcipuum custodiunt, pelago altius mersæ, quam ut penetrent radij.*) Tu scribe: Quare præcipuum custodiunt pelagiæ, altius mersæ, quam ut penetrent radij. De pelagiis piscibus supra monui. *Nam apud Græcos non est, nec apud barbaros inuentores eius aliud, quam margaritæ.*) Lege addendo, Nam apud Græcos id non est: ne apud barbaros quidem inuentores eius aliud, quam margaritæ. Mox est, *Squamis assimulat, non Assimilat, quod Gallicum idioma sapit. Enormes, & feri, colorisque marmorei.*) Verus lectio: Enormes ferè c. que. m. *Lautitiam eius omnem, apparatusque detractans.*) Imò, Obtrectans. *Gerebatque auribus tum maxime.*) Scribe: Gerebat cum maxime. In primis elegans locutio, sed persæpe apud bonos autores scribarum vel oscitantia, vel peruerfitate mutata. *Vniones conuiuis ad sorbendum dedit.*) Melius, Absorbendos dedit. ¶ Cap. xxxvi. *Quia cum vita sua succum eum euomunt.*) Sua, superest. *Fraudatam se protinus luxuria credat, nos indiligentia damnet.*) Magis placet verus lectio: Fraudatam profectò se luxuria credat, nõsque indiligentiæ damnet. ¶ Cap. xxxvii. *Capiuntur autem purpuræ paruulis rarisque conchis textu, veluti nassis, in alto iactis. Inest iis esca clusiles mordacisque concharum, quales videmus has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscetes. Appetunt eas purpuræ.*) Et hic locus pessimè est à castigatõribus acceptus. Deprauationibus singillatim monstrandis prolixior esse nolo: collatio eas satis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum sic, Capiuntur autem purpuræ paruulis rarisque textu veluti nassis, in alto iactis. Inest iis esca, clusiles mordacisque conchæ, ceu mitulos videmus. Has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscetes appetunt purpuræ.

¶ Cap. xxxix. *In conchyliata veste cetera eadem sine buccino, præterque ius temperatura. Equè pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina addunt.*

Hæc perobscura sunt, nec mirum, cum sint deprauata. Legendum: Præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Hoc est, præterquam quòd buccinum detrahitur, etiam hoc interest, quòd hic ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius, quod in purpuræ tinctura indi solet. Præter, Plinius vitur pro Præterea, id vbique fefellit castigatorem, qui exceptionem esse putabat. ¶ Cap. xl. *Sed alia sunt, nec habent finem vitia: iuuatque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria natura.*) Syncerior lectio: Sed alia sunt è fine initia, quod pulchrè quadrat cum his verbis, Lusus geminare miscendo iterum. ¶ Cap. xliiii. *Glanus, qui & glanis vocatur.*) Castigator lectio, Cautius, qui glanis vocatur. nam sic præcedentibus pulchrè cohæret.

¶ Cap. li. *Plani piscium, quibus cauda non obest aculeque, ut testudines & raie in coitu superueniunt.*) Itane testudines inter planos pisces numerantur? Rectius, Plani piscium, quibus cauda non est, aculeatque, ut testudines, in coitu superueniunt, id est, testudinum modo. *Spari, torpedo, squali.*) Sargi, non spari. Circa finem capitis est, Coalescit vulnus, non Callescit. ¶ Cap. lvi. *Postea visum tanti in extrema Italia petere Brundisium ostreas.*) Rectius, In extremam Italiam, familiari Plinio locutione. ¶ Cap. lvii. *In cauernis aquas hebetes remanere.*) Vetus lectio, In cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO DECIMO. CAP. III.

Ingenitum est ei, testudines raptas frangere.) Legendum, Ingenium est ei, id est, natura. *Quarti generis est percnopterus, eadem moratur per lacus.*) Vetus exemplaria, Percnopterus, eadem oripelagus. Sequenti versu, *Vt quam verberet cornus: nihil erat necesse mutare in, Vpote quam.* ¶ Cap. viii. *Traditum est, missas in sublime ibi excipere eos.*) Melius, Missas in sublime sibi. ¶ Cap. ix. *Ac ritu columbis potius.*) Vetus lectio, Ac victu columbi potius, ut intelligamus, eam & leguminibus vesci, præter reliquorum accipitrum morem. Ad hoc rictum vix puto inueniri de vllis auibus, nedum de columbis.

¶ Cap. xix. *Vncos ungues habentes omnino non congregantur, & sibi quoque prædantur.*) Lege, Et sibi quæque prædantur. Cap. xxii. *Scipio, an Metellus vir Consularis, an M. Sextius.*) Prius An, superfluit. Is Scipio Metellus Pompeii Magni focer fuisse fertur. ¶ Cap. xxiii. *Cyrenæici Achorem.*) Legendum, Et Elei Myiagron. Attestatur nostris exemplaribus & Pausanias. Ibidem, *Qualitatum est illi die: non, Postquam litatum est illi deo.*

¶ Cap. xxxiii. *Madefactum multa aqua pennis puluerem spargunt.*) Lege, Madefactæ multa aqua. *In genere item ripariarum est.*) Antiqua lectio, In genere parrarum est. Parrarum & Horatius meminit, tanquam inauspicatarum. Impios patræ recinentis omen Ducat. *Eadem iam pauore libera, ac materna vocante cura.*) Rectius, Eadè in pauore libera, ac maternavacàs cura. Non enim narrat, quid perdix facere soleat abducto per dolum à nidis aucupe, (nam tunc volatu se proripit) sed quo ingenio aduersus illū alioqui vitur, cum aut non habet pullos, aut longè alio loco habet. ¶ Cap. xl. *Caprimulgi appellantur grandiores merula aspectu.*) Lege, Gradioris. Hæc minutiora pigeret annotare, nisi animaduertissem omnibus inoleuisse editionibus. ¶ Cap. xlii. *Super omnia humanas voces reddunt psittaci, & quidem sermocinantes,*

Annotationes.

antes. India auem hanc mittit, Psittacem vocant.) Legendum, Psittaci quidem etiam fermocinantes. nam hæc verba, Super omnia humanas voces reddunt, ad præcedentia referuntur. Præterea legendum, psittacem vocat. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. nam quod ad terminationes attinet, altera Græca est, Latina altera, neutra barbara. Vltimorum hoc capite verborum vera lectio est, *Ac cibis blandiente, non, Ad ciues.* Sensus est apertus. Quin & proximè sequentis cap. extrema verba deprauatè leguntur: *Quæ poturo sufficeret: pro, Quantum poturo suff.* ¶ Cap. XLIII. *Hunc siue emulatione incitatus manceps.)* Nihilò deterius habuit pristina lectio, *Emulatione vicinitatis: & plena erat locutio etiam absque participio.* ¶ Cap. XLIX. *Venerunt in Italiam Bebriacenses bellis ciuilibus trans Padum externa & noue aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie.)* Quibusnam bellis ciuilibus? nam plura fuerunt diuersis temporibus. Deinde si Bebriacenses vocabantur, verba per parentheses interiecta, post hanc vocem Bebriacenses, statim subiici debuerant. Præclarè adiuuerunt hîc quoque nostra exemplaria, vbi sic legitur: *Venerunt in Italiam Bebriacensibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie, &c.* Loquitur de bello ciuili Othoniano, quod cladem ad Bebriacum Galliæ Cisalpinæ oppidum, Bebriacense nominat. & Externæ, verbum est superuacaneum, infcitia castigatoris adiectum. Is quisquis fuit, non sentiens, Et pro etiâ dictum, putauit aliquid deesse. Cæterum aues ipsæ nouæ appellatæ sūt, cum recēs aduenissent, ac dein de appellatio mansit, etiâ post multos annos ab earum aduentu: id quod satis indicare poterat vel titulus capitis, De nouis auibus. Sic enim & hîc & in primo libro constanter habetur in manu scriptis voluminibus. ¶ Cap. I. *Gallinaceos quoque pascendi lacte addito cibis.)* Non multum fortasse refert: attamen antiqua scriptura est, *Lacte madidis cibis.* ¶ Cap. I v. *Liua Augusta.)* Vetus lectio, *Julia Augusta.* Nec erat mutanda. nam tamen hæc ipsa gentilitio nomine Liua primùm dicta est, tamen iam natu grandior, vt marito tam honorifica appellatione æquaretur, *Augusta consalutata, & peræquè honoris gratia in gentem Iuliam ascita, Julia Augusta vocari cœpit, relicto priore nomine: quemadmodum ex Tacito discere licet. Nec aliter legitur in omnibus emendatis autorum monumentis, duntaxat quoties Augustæ cognomen additur.* ¶ Cap. LX. *Nec aliâs in pluribus tanta fecunditas, maior tamè paruis.)* Legendum, *Nec alia plures, s. parit, quàm melancoryphus. Tantò fecunditas maior paruis.* ¶ Cap. LXI. *Cui membrana, ceu penna.)* Melius, *Cui & membranaceæ pinnae vni.* ¶ Cap. LXIII. *Ea de causa ingrediuntur in conceptu.)* Melius quadrabit, si legas, *In coitu, vt est in manu scriptis. Vicisse Olympia prægnantem equam Heccratidis Thessali inuenimus. Scribo, Prægnantem Echeccratidis.* ¶ Cap. LXVIII. *Ex omnibus quæ perfectos fetus, vel tantos & innumeros edunt.)* Lege, *Ex omnibus, quæ perfectos fetus, sues tantum & numerosos edunt.* ¶ Cap. LXX. *Qui ob id coguntur in nassas.* Lege, *Quæ ideo coniciuntur in nassas.* ¶ Cap. LXXIII. *Orygem perpetuò sitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem mirabili modo ad remedia sitientium.)* Germana lectio, *Orygem perpetuò sitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem mirabili modo ad rem. si. Sequenti versu vbi legitur, Saluberrimi liquoris haustu ve sicis: dele, Haustu.* ¶ Cap. LXXIII. *Vulpes & milui: angues, & mustela, & sues.)* Codices antiqui melius, *Vulpes,*

& Nili angues: mustela, & sues. Componit enim anithalium paria inter se dissidentium. *De aspidem miraculum à Philarcho traditur: Is enim autor est, &c.)* Vetus lectio: *De aspidem miraculum Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei, quam narrat, penes autorem Philarchum esse. Id cum non intelligeret castigator, homo crassæ Mineruæ, more suo castigauit, hoc est, mutauit in deterius.*

EX LIBRO VNDECIMO CAP. VII.

Nigra crusta est prima, saporis amari.) Lege, *Commofis crusta est prima. Explanat enim has voces, commofin, pissoceron, propolin. ac primò commofin.* ¶ Cap. x. *Apprehensis pondusculo lapilli se librant.)* Melius, *Apprehensi pondusculo lapilli se librant.* ¶ Cap. xi. *Fucus ademptis alis in alueum traiectus.)* Scribo, *Reiectus.* ¶ Cap. xii. *Itaque cum prima.)* Lego pro *Cum, Tum, hoc est, Vergiliarum exortu.* ¶ Cap. xiii. *Qua feruoris ipsius spuma concrefcit.)* Scribe, *Que, videlicet membrana. nam si spuma nominatius non ablatius esset, In quâ, dixisset potius, quàm Qua.* ¶ Cap. xiiii. *Contra copia ignauiam affert Maciem melle non erithace pascunt.)* Non leue erratum. Lege, *Ac iam melle, non erithace pascuntur: vt sit sensus, Si copia mellis adsit, fastidiri erithacem in cibo ab apibus. Et mox error errorem peperit. Quia deprauato, Ac iam, in Maciem, non bellè cohæret. Ergo diligentiores: pro vna voce Ergo, suppositæ sunt tres, Qui autem sunt. Mox, Dies status inchoandi: melius quàm, statutus. In fine capitis pro, Non talia suauitas: vsusque, repositimus, Non alia suauitas, vsique.* ¶ Cap. xv. *Aptissimum in æstimatione è thymo.)* Vetus lectio, *Aptissimum existimatur è thymo. & sequenti versu pro, Cum sit, Quod sit. Sequens probatio, vt sit odoratum, & dulce, reglutinosum.)* Quid hoc verbi est, *Reglutinosum?* Restituimus, *Odoratum, ex dulci acre, glutinosum.* ¶ Cap. xvi. *Æquitas etiam in eis obstringitur.)* Lege addendo voculâ, *Æquitas quidem etiam in eis obstringitur. Nec caret sua elegantia particula Quidè, sicut sequenti versu temerariè fecit, qui detraxit vocem Ergo, scribens, In primis præcipitur, pro In primis ergo præcipitur. Nam vbi incubauere, fauos liuidos faciunt.)* Antiqui codices, *Nam nisi incubauere. vt quod procedit, ad opera, non de mellificio, sed de proliferatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tertio inde versu adde verbum Existimatur: Hulce ribus aptissimum existimatur. Quam probabilè aliâs sententiam fucorum euentus coarguit.)* Prouentus, non Euentus. ¶ Cap. xvii. *Cum procedit, vnâ est totum examè circa eum conglobatur.)* In vetustis codicibus aliter legitur, ac distinguitur: *Cum procedit, vnâ est totum examen, circæque eum conglobatur. Bellum verò, quod mox, Assidui custodes autoritatis, nescio quis deprauauit in, Assidua custodientes autoritate. Apparatus indicio diem tempestiuum eligentium.)* Lego, *Apparatus indice, nempe murmure, quod nomen proximè præcessit. Si quâ lassatus deficit, aut fortè aberrauit, odore prosequuntur.)* Verior lectio: *Si qua lassata def. a. f. a. odore persequitur. nam lassari & aberrare in regem competere non potest. Sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes.)* Vt verior, ita multo elegantior vetus lectio: *Sedere in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem, &c. Et continenter. Sedere in castris ducis Drusi Imperatoris, tunc prosperrimè pugnatum.)* Lege: *In castris Drusi Imperat. quum prosp. pug. Et circa finem capitis. Alterutra pars, quæ*

In Plinii naturalem Historiam

fuis: non, Quem fuis. & sequenti versu: *Maximè rixa in conuehendis floribus exorta: non, Maxima rixa & in c.f.e.*
 ¶ Cap. xvi. *Aliqui non nisi in tantum adactò intestinum sepe assequatur.* Verus lectio: Vt intestini quippiam sequatur. Sequenti versu redundabat, Dein, *Adrepentésque foribus opertas sufflant: ab hoc spatio prouolant.* Restituimus ex fide veterum codicum: *Adrepentésque foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant. hoc est, ad flatum ranarum prouolant apes.* ¶ Cap. xix. *Papilio etiam ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolans.* Adde uoculam Hic. Papilio etiam hic, quòd non de quouis papilione loquatur. & Aduolitans frequentatiua forma legendum. Sed grauius erratum mox sequitur, utpote non simplex: *Filis etiam araneus, quacunque inceserit, alarum maximè lanugines obtexit.* Non enim de araneo loquitur, sed tertium nocendi modum papilionis narrat: *Filis etiam araneosa, quacunque inceserit, alarum maximè lanugine obtexit.* ¶ Cap. xxi. *Prima eas retorquere rursusque texere inuenit.* Veteres codices: Redordiri, rursusque texere. ¶ Cap. xxi. *Hanc ab his quoque cogi subigique.* Quoque, redundat, sicut antepenultimo versu duæ dictiones: *More ceræ: quæ cera ex postremis syllabis uerbi Lentescere, nata est.* Et primam dictionem huius capituli, quæ est Bombyces, mutatis postremis literis perperam affuerunt fini uigesimali secundi capituli, cum ibi non minus grauius, quam argurè dictum sit, ut denudet fœminas uelut: ac si dicat, nihil absurdius fieri posse, quam cum uelut ad tegendum partes, quibus pudor debetur, inuenta, eadem ad nudandum eas adhibeatur pellucida: quæ argutia perit, si dicas, *Uelut bombycina, ac non simpliciter Uelut. Nec puduit has uelutes etiam uiros leuitate usurpare, propter onera aestiuæ.* Itane hæ uelutes propter onera usurpantur, ac non magis propter leuitatem? Verior lectio: *Nec puduit has uelutes usurpare etiam uiros, leuitatem propter aestiuam.* Primum fœminarum lasciuia his uelutis est, quæ gauderent nuditatem suam per eas asperari. Deinde uiri quoque usurpare cœperunt, ob delicatam leuitatem ætati conuenientem. ¶ Cap. xxi. *Circinato adnectens.* Hoc adiectiuum nomen substantiuum poscit: & habetur sanè in manuscriptis: *Circinato orbe adnectens.* Circinatum uocat tam absolutum, ut circino ductus uideri possit. *Derelicto laxo prætenti summa parte.* In his quidem uerbis nullum commodum sensum uideo. Quod si legas, ut in nostris archetypis habetur, *Derelicta lasso prætenti summa parte: sensus erit, prætentæ telæ summam partem imperfectam præ lassitudine ab araneo derelictam.* Ibidem, *Arbitrari licet legendum est, non Liceat. Pariunt autem oua ea in telas expansa, quia saliant.* Pro Expansa, lege, Et sparsa, Ideo sparsa, quia saliant. *Pariunt autem trecentos.* Reposui: *Pariunt autem & tricenos.* ¶ Cap. xxv. *In Thraciæ partibus iuxta Olynthum.* Verus lectio, In Thracia iuxta Olynthum. Quod in hoc annotaui, ne indocti, qui sic loqui solent, exemplum apud Pliniū inueniri iactent. ¶ Cap. xxix. *Idem quippe noctibus non uolare eas propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab iis transiri, continuata plurium dierum profectio. Quod maximè miremur, famem quoque, quam propter externa pabula petiere, sciunt imminere.* Non obscurum erit ex collatione, quanto & hic antiqua lectio sit incorruptior: *Idem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab iis transiri, continuata plurium dierum (quod maximè miremur) fame quoque, quam propter*

externa pabula petere sciunt. *Italiam ex Africa magna cohorte in festant.* Scribo, *Italiam ex Africa maximè coortæ infestant.* ¶ Cap. xxxii. *Multa autem insecta & aliter nascuntur, atque asilus in primis ex ore.* Asilus nec est in emendatis exemplaribus, nec alioqui hic locum habere potest, ubi de papilionibus sit mentio, non de asilis. Sequenti versu est, *Inde porrigitur uermiculus, non oritur.* ¶ Cap. xxxvi. *Alij præfixa his pila cuspidant.* Malim, ut ueris: *Alij præfixa hastilia cuspidant.* præcedit enim Cornibus. *Oculos unicolores nulli, cum candore omnibus medioculo differentes.* Verus lectio melior: *Oculus unicolor nulli, cum candore omnibus medioculo color differens. Ardent, intenduntur, humectantur, cohibentur.* Legi debet: *Humectant, conuiuent. Ab iisdem, qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites uocantur: quæis parui utrinque ocelli, Lucini iniuria cognomen habere.* Locus est fœdè corruptus. Exemplaria manu scripta habent: *Ab iisdem, qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites uocabantur: qui paruis utrisque, Ocellæ: Lucini iniuria cognomen habere.* Ut hoc intersit inter Lucinum & Coclitem, quòd hic sit unoculus natus, ille per vim eluscat. Porro Coclitem eo modo Opici ex Cyclope detorserunt, quo ex Ganymede Catamitum. Fuerunt autem Coclites Horatorum gentis, sicut Seruiliorum Ocellæ, Fabriciorum Lucini, Pompeiorum Strabones, Papyriorum atque Æliorum Patii. *Bobus bis mutantur.* Verus lectio: *Boues bimii mutant. Setis intus os hirtum, & linguam etiam appellatam.* Lege, Et linguam etiam ac palatum. ¶ Cap. xxxix. *Quæ uerò ratio crocodilis, si non cruori, sed duritiæ tergoris tribuatur & solertia.* Lectio sanè inepta, castiganda ad exemplaria uetera sic: *Ceu uerò non crocodilis duritiæ tergoris tribuatur, & solertia.* Coarguit enim hoc exemplo quorundam opinionem, qui subtilitatem animi constare cute operimentisque corporum putabant. *Velut languidiores, cum menstrui cursus steterit.* Legendum, *Ut & lanugines oris, c.m.c.f.* ¶ Cap. xl. *Primogeniti in quaque parte sues primas premunt, & si esca sunt faucibus proxima.* Prodigiosa deprauatio, cum à Plin. scriptum sit: *Primis genitis in quaque parte sues primas præbent: eæ sunt faucibus proximæ, scilicet māmæ.* ¶ Cap. xli. *Tenuissimū camelis, mox equabus.* Manuscripti codices habent *Equis*, nusquam obseruantes recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus, equabus, asinabus. Sicut & supra 40. cap. *Asinis à fetu dolent, non Asini.* Idem animaduerti & in Liuianis exemplaribus. ¶ Cap. xlii. *Duobus Alpes generibus pabula sua approbant, Dalmatiæ Docleatē mittunt Centro-nium terræ Natuficum.* Verus lectio: *Dalmatiæ Docleatē mittunt, Ceutronicæ Vatusicum. Dalmaticas uocat iuga à Carnis ad Dalmatas usque pertinentia.* ¶ Cap. xlv. *Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo.* Pollicis, non Poplitis. *Qua perfossa, ceu uinculis, spiritus fugit.* Legendum, *Ceu iugulo, scilicet perfosso.* ¶ Cap. xlv. *Leo etiam nū tortuosus.* Scribo, *Tortuosus.* ¶ Cap. xlvii. *Confirmat & apodas habere, nycterin & drepanin, in eis quæ rarissimè apparent.* Nycterin pro rara non agnosco, quæ Græcis uespertilionem sonat, uolucrum potius, quam auem. Raræ aui rarum nomen magis conuenit, quemadmodum habet antiqua scriptura, Et apodas habere, & ocan & drepanin. ¶ Cap. li. *Hinc tot cantibus & modulibus flexiones.* Antiqua lectio potior: *hinc tot cantus & moduli flexionisque.* ¶ Cap. lii. *Qui uenena serpentium suctu è corporibus exigent.* Melius corporibus eximeret. *Scythæ sagittarum*

Annotationes.

earum unguunt aciem.) Verus lectio, Scythæ sagittas tingunt.

EX LIBRO DVODECIMO

CAP. IIII.

V*Nam, quam peculiarius Virgilius celebravit, ebenum.)* Rectius manu scripta volumina: Vnam è peculiaribus Indiæ Virg. celebravit ebenum. ¶ Cap. v. *Quorum pondera adeo in terram curvantur, ut annuo s. i.)* Incorruptiora exemplaria, Quorum imi adeo, &c. ¶ Cap. vi. *Quo sapientiores Indorum, viuunt.)* Lege, Sapientes, id est, philosphi. ¶ Cap. ix. *Facilius hoc & crustosius amariūque & gummosum.)* Lege addendo iuxta fidem veterum codicum, Facilius hoc, & crustosius, amariūque: at Indicum humidius & gummosum. Ibidem legitur, *In librās x. terni, non, x tantum.* ¶ Cap. xiiii. *Vt alij existimauere frutice venoso.)* Exemplaria nostra, quæ ob vetustatem sequimur, habent, Frutice myrtaoso. Quod nescio cur debuerit magis absurdum videri, quàm gūmosus, & similes Plinianæ voces. ¶ Cap. xiiii. *Græci stagoniam & atomum tali modo appellant, minorem autem Arabiam.)* Imò, Orobiam, à magnitudine *ὀρόβου*, hoc est, erui. Vltimo capituli versu lege, Potius quàm in micis frietur. ¶ Cap. xvi. *Facillimè autem adulteratur Indica myrrha.)* Scribo, Fallacissimè autem adult. ¶ Cap. xviii. *Periti rerum astruxerunt.)* Assuerant, non Astruxerunt. ¶ Cap. xix. *Reuchunt vitrea & enca.)* Melius, Et athena. *Sterilior imbre, ceu dire natura.)* Verusti codices Sterilior imbre, cædua naturæ. & mox illic legitur, Venia cædendi, non, Metendi. *Deinde sorte germina discerni.)* Cremia, non Germina. quæ vox vel ex Psalmographo nota esse poterat. ¶ Cap. xx. *Per Nabateos Troglodytasque confines, qui confidere ex Nabateis.)* Verus lectio: per Nabateos Troglodytas, qui confidere ex Nabateis. Verus lectio: per Nabateos Troglodytas, qui confidere ex Nabateis. Vt intelligamus coloniam à Nabateis negotiatoribus in Troglodyticen deductam. ¶ Cap. xxi. *Eandem quæcunque sit aspalatho.)* Lege, Eandem, quæ sit aspalatho. ¶ Cap. xxv. *Maximè probatur, quod ante semel fluxit.)* Melius verus exemplar, Maximè probatur, quod ante semen fluxit, id est, antequam semen prolatum sit. Paulò post illic legitur, Exit & in Pamphylia, sed aridior: non Acrior.

EX LIBRO DECIMOTERTIO.

CAP. I.

P*rimūque id scire conuenit, mutata autoritate ad peius transisse gloriam.)* Syncera lectio: Mutatam auctoritatem & læpius transisse gloriam. ¶ Cap. i. *Vestes prolongant tempus.)* Antiqui codices, Vestes prorogant tempus. *Summa commendatio eorum, ut transeuntem feminam odor inuiter, etiam aliud agentem.)* Magis placet quod in iisdem codicibus habetur, Vt transeunte femina odor inuiter etiam aliud agentes. Neque enim vsque adeo corrupti fuerunt Romanorum mores, vt frequentior esset viris, quàm feminis, unguentorum vsus. Ac mox, *Sed quosdam crassitudo maximè delectat, id ipsum approbantes.)* Illic est, Spissum appellant, non id ipsum approbantes. *Atque Caium principem solitum lauare.)* Lege, Atque Caium principem solia temperari, scilicet iussisse. *Vtinamque dicere possemus, quis primus instituisset ista: nimirum hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquile.)* Duas voculas, Ita est, quibus perquam eleganter Plinius vtitur, scribarum siue potius castigatorum temeritas deprauauit in, Ista. Sic enim scribitur ac distin-

guitur in emendatis voluminibus: Vtinamque dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Sic lib. 7. cap. 40. dixit. Ita est profectò, alius de alio iudicat dies. Item lib. 18. cap. 6. Itaque est profectò, opera, non impensa, cultura constat. Præterea lib. 24. cap. 1. Ita est profectò, magnitudo populi Romani perdit ritus, vincendòque victi sumus. ¶ Cap. i. *Genera earum plurima: & prima fruticem non excedentia: sterilem hanc, aliubi & ipsum fertilem, breuèque ramis obiri umbra foliorum.* Emendata lectio: Sterilem hanc, aliubi & ipsum fertilem, breuèque ramorum orbe foliosum. Qui error tam crassus est, vt mirum sit à nemine deprehensum. *Præterea cæsum à dorso puluinato, & in aluo media fissura plerisque umbilicatum.)* Repoluimus ex manu scriptis, Præterea cæsum à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerisque umbilicatum. *Quod erat prius, pomis refertam.)* Pro his verbis longè alia sunt in antiquis voluminibus, nempe hæc: Erátque, cùm hæc proderem, fertiliis.

¶ Cap. v. *Certòque eam sugit alienus humor, qui aluū omnem rigat.)* Lege, Qui aliam omnem rigat. ¶ Cap. xi. *Neque ad alios vsus illis, quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus vsus est rebus, nondum sparto communicato.)* Syncera lectio, Nec aliis vsus est, quàm inde, funibus rex Antigonus in naualibus, rebus n. s. c. ¶ Cap. xii. *Que potuit esse segminibus utrinque amputatis.)* Scribo, Relegminibus. Minus sorbet. *Politur & charta magis, ut splendeat.)* Lege, & distingue: Minus sorbet politura charta, magis splendet. *Deprehenditur & sentigo oculis, sed mediis inserto glutinamētis ceu tania inco papyri bibulo, ibi vix litera fundente se.)* Voluminum veterum emendatior lectio, Sed inserta mediis glutinamentis tania fungo papyri bibula, vix nisi litera fundente se. *Nam fabrilis à gummi commissurae fragiles sunt.)* In eisdem codicibus melius est. Nam fabrilis, gummis que fragilia sunt. Fabrilis videlicet glutinum. & Gummi, genitiuus est à Gummi, *ῥόμμι κόμμιος.* Minimum hunc modum integerit. ¶ Cap. xiii. *Quod eò magis miror, si etiamnum Homero condente Aegyptus non erat. At cur si iam hic erat vsus, in plumbeis linteisque voluminibus scriptitatum constet? Cur & Homerus in ipsa illa Lycia Bellerophonti, codicillos datos, non Epistolas prodidit?)* Hic tenebrio nescio quis aliquot voces ex ii. cap. repetitas, sed deprauatè, infulcire ausus est. nam vetusta exemplaria omnia tantum habent, *Q. e. m. m. s. e. H. c. A. e.* non erat: aut cur, si iã hic erat vsus in ipsa illa L. B. &c. Agnoscis erudite Lector, Plinianum orationis fluxum, nullã interpolatoris operam desiderantem. ò impudentiam!

¶ Cap. xv. *Interiit nuper incendio, quam Cethegus decedens libris 14. permutauerat.)* Verus lectio: interiit nuper incendio à Cethegis descendens, *H. s. x. i. i. i.* permutata. *A Nomio Tiberij Cesaris liberto.)* Lege addendo: Item à Nomio nam duas recenset amplissimas, Prolemæi v. nã, alteram Nomij. *Operimento conchylj & lamina per mediam vestitam fuisse.)* Pro pessima opera malam gratiam meritis est, quisquis hic Pliniana verba, aliquot de suo additis, interpolare non est veritus. Nam syncera scriptura tantum habet, *Operimento laminæ vestitæ fuisse, quemadmodum lateritij parietes ornatus cauta marmoreis crustis vestiuntur. Nutriuntur optimè splendescuntque, manūque sicca fricantur ab alienis maximè: nec ab aculis leduntur, ut in his genita.* O bellè tractatum Plinium! Vide obsecro Lector, quantum hæc à germana lectione discrepent, quæ talis est, Nutriuntur optimè

In Plinii naturalem Historiam

splendescuntque manu sicca fricatæ à balineis maxime, nec à vinis laduntur, vti his genitæ. ¶ Cap. xviii. *Totumque abire in lacum.*) In altum, non In lacum.

¶ Cap. xix. *Punicum malum cognomen sibi vendicat.*) Lege, Cognomine sibi vendicat. ¶ Cap. xxi. *Semine colore & specie foris.*) Farris, non Foris. ¶ Cap. xxiii. *Utilitas herbosa ergo, & è latior satietas, quod perquam modico pinguescunt & quadrupedia.*) Exemplaria vetera: Utilitas, quæ cruo, sed ocyor satietas, perquam modico pinguescente quadrupede. *Obiterque inter ordines allium capessere fertile est.*) Lege, Allium & cape seri fertile est.

¶ Cap. xxv. *Vix ut respicere è navi tutum sit.*) Prospicere, non Respicere.

EX LIBRO DECIMO QUARTO.

CAP. I.

Subdiales inambulationes umbrosis operculis opacat.) Syn-
datis lectio, Umbrosis pergulis, vt est videre in emen-
datis manu scriptis. ¶ Cap. ii. *Vna tam parua, vt nisi
pinguissimo solo coalere non possit.*) Rectius, Colere non
profit. *In neglecto solo morosa, pingui putrescit, gracili omni-
no non prouenit.*) Legendum, In eligendo solo morosa.
Morosam in eligendo ideo dicit, quod ei nec pingue
nec gracile satis conueniat. *Tuncque Albanum vinum æ-
mulantur.*) Restituimus ex vetustis codicibus, Albano
vino æm. Sic Martialis, Æmula Baianis Altini littora
villis, locutione à Græcis accepta, ἀμύλα μοσάσι. leuius
hoc videri poterat, nisi in his leuibus tā sæpe scribere lude
re sibi permittant. *Mærica contra omnes ietus firmissima.*)
Veteres libri, Contra omne fidus fir. ¶ Cap. iii. *Et co-
ronaria nature lusu stephanitis.*) Scribo, Coronario nature
lusu. ¶ Cap. iii. *Cum C. Gracchus Tribunus plebis seditioni-
bus agitatis interemptus.*) Latinius nostra exemplaria,
Plebem seditionibus agitans. *Rarò quippe adhuc fuere, nec
nisi importatis singulis testis millia nummum.*) Vetus lectio,
Nec nisi in nepotatu. ¶ Cap. vi. *Pucino retulit acceptos,
non aquoso.*) Lego, Pucino retulit acceptos, non alio vta.
Cum eadem vitis alijs locis pullulet.) Maluimus &
hic nostros manu scri- tos sequi, in quibus est, Aliud a-
liis locis polleat. ¶ Cap. vii. *Nec Cymoliti per se gratia.*)
Nostri veteres codices, Tmoliti, habent, cuius & apud
Galenum fit mentio. *Cesarem non aliud potaturum.*) Scri-
bo, Poturum. ¶ Cap. xiii. *Interfectam fuisse à marito.*)
Scribo ad exemplar vetus. *Interfectam fuisse à marito,*
attestante Gellio. *Aromaticis delectatos.*) Lege Aromati-
te, id est, quod nunc Hippocratis vocant, cuius inuen-
tum videri volunt. ¶ Cap. xiiii. *Sic quoque diu trans-
marina fuerunt in autoritate ad atavos vsque nostros, etiam
Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo Comico versu Ana-
xipolis Thasi: Quinque Thasi vini inde depromam, Falerni
bina.*) Quid ego audio, Anaxipolim Thasium Latinos
versus scriptitasse? an fortè Græcè quidem scripsit, sed
togatas fabulas, alioqui ineptè citatur testis, vbi agitur
de autoritate, quæ fuit vinis in Vrbe atque Italia. Subii-
ciam & hic veterem lectionem, quò magis appareat
deprauatio. Sic quoque postea diu transmarina in auto-
ritate fuerunt, & ad auos vsque nostros: quin & Falerno
iam reperto, sicut apparet ex illo Comico versu:
Quinque Thasi & c. Neque enim ratio tēporum pati-
tur, vt legamus ad atavos, de vinis, quæ post Opimum
Consulem in pretio fuerunt. *Millia cadorum congiorum.*)
Lege, Cadorum congiariorum, id est, qui congium ca-
perent. Sequenti versu est, C. Sentius, non Cenius. *Hor-
tensius super decem cados heredi reliquit.*) Non video cur

hoc magnum videri debeat, cum Lucullo eiusdem vi-
ni plusquam c. m. cadorum fuisse supra in hoc ipso ca-
pite scriptum sit. verior est dubio procul manu scripta
lectio x. m. cadorum, quod scribæ hoc modo scribere so-
lent x. inde lapsus occasio. ¶ Cap. xv. *Quidni? Et Ce-
sar Dictator triumpho sui cæna vini Falerni amphoras c. Chij
cados c. in conuiuia distribuit.*) Conuiuia hic vocat certum
conuiuiarum numerum vnà discumbentium, qui ferè
intra Musarum numerum consistebat, iuxta tritum
illud prouerbium: Septem conuiuium, nouem conui-
tium. Quare nimio plus essent centum cadi vel Cyclo-
pum conuiuio. Itaque malui antiquam scripturam
sequi. Quid, non & Cæsar Dictator triumpho sui c. v.
F. Amphoras, Chij cados, in conuiuia distribuit,
id est, in singula conuiuia singulos cados, singulasque
amphoras. ¶ Cap. xv. *Fit & è pomis.*) Melius, Fiunt
& è pomis. Ac mox: Primùmque è palmis, non, Proxi-
mùmque ei è palmis. *Myrtitem Cato quemadmodum fece-
rit, hoc paulò post indicabimus.*) Melius, Myrtitem Cato
quemadmodum fieri docuerit, mox paulò indica-
bimus. *Ex ceteris herbis colatis.*) Colatis, redundat. *Qua-
lem & redolent salicum Patauinorum in palustribus vinde-
mia.*) Lege, Qualem & salicum redolent Patauinorum
in palustribus vin. ¶ Cap. xvii. *Adeo nihil intentatum
in vita fuit.*) Elegantius datiuo casu, Adeo nihil inren-
tatum vitæ fuit. ¶ Cap. xviii. *Aspendios, damnata à
feris.*) Dånata aris, lege. ἀσπείδιον enim libare significat.
Egyptus & ecbolinam habet abortiuos facientem.) Vetus,
Ægyptus & ecbolada habet, abortus facientem. *Sic &
maris nauigio.*) Rectius, Mari nauigato. ¶ Cap. xix. *Prolibare diis nefastum habetur vino.*) Rectius in vetustis
codicibus scribitur Vina, sicut tertio abhinc versu, Pol-
luta & Græca. *Præcepta tradiderint.*) Præcepta condide-
runt, est in veteribus, idque non ineleganter, vt nihil o-
pus fuerit mutare. *Anni prioris vna nonnusquam fece ac-
tore condunt.*) Vetus lectio: Nonnusquam prioris vini
fæce aceto ve condunt. ¶ Cap. xx. *Iterum sponte ferue-
re: qua calamitate cum deseruit, deperit sapor.*) Cum deser-
buit, voces sunt superuacaneæ, & ab interprete pri-
mùm adiectæ. *Acor aut fumidum virus, aut picis adustio.*)
Lege, Picis autem adustio, nam superiora resinæ vitia
sunt, hoc picis. *Asia pieem Indicam maximè probat, Græcia
Picricam.*) Non Indicam, quod absurdum erat, sed Idæã,
ab Ida cātatissimo Troadis monte, attestatè etiã Theo-
phrasto. ¶ Cap. xxi. *Sic cooperula doliorum medicada.*)
Imò Opercula. Error natus ex geminatione literarum.
¶ Cap. xxii. *Postera die ex ore halitus fætidus.*) Veteres
codices disertè habent, Halitus cadi, vt intelligamus
eos nimia temulentia cadum olere. *Cum priorem diem
quotidie perdant, imò verò & venientem.*) Nihilò deterior
erat vetus lectio: Illi verò & venientem. *L. Pisonem vr-
bis Romæ curatorem ab eo delectum.*) Syncerior lectio ex-
tat in antiquis voluminibus, L. Pisonem vrbis Romæ
curæ ab eo delectum. hoc est, ad curam. Præfectus vrbis
creatus est, non curator: & præfecturam circumloqui
libuit.

EX LIBRO DECIMO QUINTO

CAP. I.

Oleam Theophrastus celeberrimus è Græcorum autori-
bus.) Moderatius Plinius, Theophrastus è celeberrimis
Græcorum autoribus. *M. Seruius T. F. Ædilis curu-
lis.*) Antiqua scriptura, M. Seius L. F. Certè Seruius,
præno

Annotationes.

prænomē est, non nomē. Nec desiderare rastros, aut falcem vllam, aut curam.) Elegantius vetus: Nec desiderare rastros, aut falces, vllamve curam. ¶ Cap. iiii. *Has enim ocysimè occupat aetas, quia sunt tenerrime, & amurca cogit decidere.*) Vera lectio: Has enim ocysimè occupatas, quia sunt tenerrimæ amurca cogit decidere. *Cum omni hora oleum decrescat.*) Lege, *Omni mora.* ¶ Cap. v. *Quæ earum in his locis optimam esse dicant.*) Veteres codices: Quam earum finitimis locis o.e.d. Nec erat opus mutare. ¶ Cap. vi. *Præterea conchas & plumbeas cortinas ære vitiari.*) Vitiata lectio est: restituumus iuxta fidem arche typorum sic: Præterea in conchas & plumbeas cortinas ære vitiari. Refertur enim ad Decapulandū, quod præcessit. ¶ Cap. vii. *Suis herbis componant inter Cappadociam & Seleuciam, quod Seleucinum vocant.*) Vera lectio vetus, Inter Cappadociam & Galatiam quod Selgiticum vocant. Idem erratum deprehendimus & castigauimus lib. 23. cap. 4. scribendo sic: Selgiticum neruis vtile diximus. *Epice fit, quod picinum appellant.*) Lege, Piffinum, non Picinum, vt sit Græca vox. ¶ Cap. x. *Præcocia verò mustea.*) Scribo, Præcoci, referendo ad proximè præcedens Prouentu. *E struthis odoratissima.*) Lege A struthis, id est, post strutha. ¶ Cap. xiii. *Tamen peculiare nomen dedit.*) Lege addendo: His tamen peculiare. His. f. lanatis, quorum mentio præcessit. *A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant. Belgemela à foliis. folium enim vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio.*) Mira verò denominatio à gemino folio Belgemela. Sed cur potius à gemino, cum sapius vnicum erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: Quæ spadonia appellant Belgæ Melofoliis folium vnum, aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem videri non debet, si Belgæ (spadonia vocabant Romano, & non Gallico vocabulo, vt qui prouinciales id temporis essent: apud quos ipse Plinius aliquandiu vixit: vnde hoc pomum in eius notitiam venit. vrbani alioqui non admodum notum. Melofolium verò dictio est ex Græca ac Latina composita, quasi *μυλόφυλλον*.

¶ Cap. xv. *Reliquorum nomina aliter ill alijs locis appellantur.*) Scribe addendo, Aliter in alijs atque alijs loc. a. *Conduuntur verò pyra, vt vuae, ac totidem modis, non aliter quam in cadis. Præterea quæ in pomis proprietates pyris quoque vini. Similiter iis agris medentes in escâ dant.*) Vera lectio: Conduuntur verò pyra, vt vuae, ac totidem modis, nec aliud in cadis, præterquam pruna. Pomis proprietates pyrisque vini: similiterque in agris medentes cauent.

¶ Cap. xvii. *Eandem pomis vino subigunt.*) Melius, Vino subigunt. *Oleo aspergi in ore, vt de palmis diximus.*) Hoc nusquam dictum est: sed particula Vt, redundat. Mox legendum, De palmis diximus, vt sit trāsitus ad reliqua. Ac si dicat, Nisi inter peregrinas arbores de palmis dictum esset, potuisse hinc inter secundas mēlas de earum fructu dici. nunc de ficis proximè dicendum. ¶ Cap. xviii. *Ad nos ex alijs transiere gentibus Chalcidica, quarū plura genera siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ & mamillanæ similitudinem mammillarum habent.*) Legendum ex fide veterum exemplariorum, Ad nos ex alijs transiere gentibus, Chalcide, Chio quarum plura genera. siquidē & Lydiæ, quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudinem earum habent. Alioqui Plinius miserat Chias, Romæ non incelebres, & Martiali in primis amatas. *Nam Alexandrinæ enixiores. Candicans terina, cognomine delicata.*) Eadem exemplaria veram etiam nunc lectionem retinent, Nam Alexandrina è nigris est, candicante

rima, cognomine delicatæ. Alioqui non bene cohæret: quod mox subsequitur, Nigra & Rhodia est. *Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.*) Elegantius vetus lectio, Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit. ¶ Cap. xix. *Ergo culices partim fraudati alimento in matre, hoc est, patri eius tabe, ex qua nati ad cognatam volant.*) Antiquior lectio melior, Ergo culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant. ¶ Cap. xx. *Setania tamen maius pomum est.*) Tamen superuacaneum est, natum ex proximis syllabis, tanie, nec ad sensum quicquam facit. ¶ Cap. xxi. *Hæc obnoxia acri odore, nec suauitate incunda.*) Cuinam obnoxia? Syncera lectio, Hæc obnoxia acori. Odore & suauitate rotunda præcellunt. cæteris vini sapor. *Et rasatur capillus primùm prodeuntibus nucleis.*) Nuculis nō nucleis.

¶ Cap. xxii. *Molitura etiam præstant.*) Vetus, Moluntur etiam, & præstant &c. ¶ Cap. xxv. *Minus quinquennio est.*) Satis Latine dixerat Plinius, Minus quinquennium est, nec erat cur mutaretur. ¶ Cap. xxviii. *Aliquorum lignum ipsum in vsum & pomi vicem, vt grana myxis, quas in Ægypto gigni diximus.*) Vetus lectio, Aliquorum lignum ipsum in vfu & pomi vice, vt generi amygdalæ, quam in Ægypto gigni diximus. Dixit autē Plinius his verbis, Pomum longius pyro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido. ¶ Cap. xxx. *Antequam piper reperiretur, illam obtinens vicem.*) Illius obtinens vicem, legendum est. *Plebeia, torrida, ac squalida.*) Scribo, Retorrida: qua voce libenter vitur. *Quin & virgæ anuli.*) Lege, Virgæ anuli. *Papyrium Nasonem.*) Massonem, non Nasonem, attestante Liui.

¶ Cap. xxx. *Et postea accessere genera eius. Hanc syluestrem &c.*) Quæ hæc? Libri vetusti, Postea accessere genera: tinus, hanc syluestre &c. Alioqui malè cohæret, Accessit & regia, nisi tinus præcedat. *Folio crispo ac breui, quæ inuenitur rara.*) Lege, Inuētu rara. *Præferenda utique myrto & olea est.*) Vetus lectio, Præferenda ei vtroque olea.

EX LIBRO DECIMO SEXTO.

CAP. I.

Nauigantibus similes, cum integant aquæ circumdata naufragiis. Cum verò recesserint, fugientes cum mari pisces circa tuguria venantur.) Vera lectio, Nauigantibus similes, cum integant aquæ circumdata, naufragis verò, cum recesserint, fugientesque cum mari &c. *Non pecudes hos habere, non lacte ali, vt finitimos. Ne cum feris quidem dimicare contingit.*) Melius, Non pecudem his habere, non lacte ali, vt finitimos, ne cum feris quidem dimicare. *Potus non nisi ex imbre.*) Legendum addendo, Potus iis, Et sequenti versu, *Et hæc gentes certè.* Certè, superfluit.

¶ Cap. ii. *Roborum vastitas intacta.*) Et hinc adde vnam dictionē, *Æuis roborum vastitas intacta.* ¶ Cap. iii. *Veluti pop. Rom. ipsa corona imposta.*) Ipsi, non ipsa. *Longum est, ex institutione operis.* Vetus lectio, Nec instituti operis. Quisque patriæ muros primus scandens, audentem irrumpere occidit. *Quisque ciuem maluit seruare, quam hostem occidere.*) An non hæc inter se pugnant? sicut nec id aptè cohæret, quod mox subiicitur, Vtque eum locum, in quo sit actum, obtineret hostis eo die. O strenuè nauatam è deprauatore operam, & cui nulla ex his, quæ hinc memorantur, corona dignum sit præmium! Restituimus ex fide manu descriptorum hoc modò, Quæ sub ipso Ioue datur, cuique muros patria gaudens rumpit. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc est factorum certaminum victoribus, in quorum honorem patria cuique

In Plinii naturalem Historiam

ſua redeunti murorum partem diruebat, qua oppidum intraret: tanquam nihil opus eſſet mœnibus ciuitati, quæ tales viros gigneret. Mox ſubiiciuntur capita legum, Ciuem ſeruare, Hoſtem occidere, Vtque cum locum, in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die.

¶ Cap. v. *Nec non & in copia frugum.* Veteres codices: Nec non & inopia frugum. *Distinguemus ergo proprietate naturæque, & ubi res coget, etiam Græcis nominibus utendum.* Utendum, ſuperfluit. nam omnia referuntur ad verbum Distinguemus. ¶ Cap. vi. *Continentur hispidocalyce, per genera plus minus complectente.* Scribe addendo, Plus minus cutem complectente, cutem glandis ſcilicet. ¶ Cap. vii. *Gignunt & alia ramorum eius pilulas corpori, non pediculo, adherentes.* Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore, non pediculo adh. Item circa finem capitis: *Et in folio rubente aquoſos nucleos candicantes.* non Rubentes, quod neſcio quis ad pilulas præcedentes referendum putauit.

¶ Cap. viii. *Granum hoc, primòque cenſpectes frutices paruos aquifoliæ ilicis, quiſquiliam vocant.* Syncera lectio: Primòque ſeu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis: culculium vocant. Eſt enim Hiſpanum vocabulum, non Romanum: & culculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè ſcarlatum. *Signum hoc eius, quod in tenebris decerpitur.* Quo, non, Quod. *Græci cortices arborum appellant.* Vetus, Corticis arborem. ¶ Cap. xvi. *Tingendi cauſa ad ſeruorum veſtes.* Illic legitur, Ad ſeruitorum veſtes. ¶ Cap. xviii. *Et apud nos vere palmæ à matre integra decerpuntur: meliores enim ſunt, quæ non diuiſæ fuerint.* Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à melle decerpuntur. ex his meliora, quæ ſeſe non diuiſerint. Loquitur de foliis. *Decidua à populo quernaque.* Rectius, Decidua populea quernaque. ¶ Cap. xxv. *Cætera vere concepto.* Vetus lectio: Cæteræ vere concepturo. *Sic ſit, ut dum prima cacumina impelluntur, ſe cutis operiat, geniculato incremento.* Et hîc diuerſa lectio, Vt prima cacumina impelli ſequutis appareat. ¶ Cap. xxvi. *Cedri, & iuniperus, & ilex, annuæ ferè habentur: nonus fructus in iis autumno pendet.* Noſtra exemplaria: Citræ, & iuniperus, & ilex, anniferæ habentur: nouiſque fructus in his cum annotino pendet. ¶ Cap. xxix. *Quoniam omnis infirmitas celo magis accidit.* Lege, Cælo magis obnoxia eſt. ¶ Cap. xxxi. *Fæſtudio baſamum alibi naſci natura, quàm in Syria, noluit ferè: nec non & palmam naſci ubique, aut natam parere.* Si dixiſſet Alibi, quàm in Iudæa, veriſimilius erat: neque enim in tota Syria naſcitur aut vlla alia eius parte, præterquam Iudæa. Antiquior ac verior lectio hæc: *Fæſtudit baſamum alibi naſci, Aſſyria malus alibi ferre: nec non & palma naſci ubique, aut nata parere. Calum nullo modo quit ſtecti.* Quit, redundat. *Mutari naturam in iſdem locis, atque in profundo valere.* Exemplaria vetera: Atque pro indiuiſo valere. *An in Lyciis frigidis que montibus naſcitur.* Lege, At in Lyciis Phrygiſque m. n. ¶ Cap. xxxvi. *Durântque eius alta teçta.* Eius, non eſt quò referatur. Lego, Durântque æuis. Sic ſuprà: *Æuis roborum vaſtita intacta. Et canori tibia ipſo educenda.* Melius: Et canere tibiæ ipſæ docenda. Nec aliter eſt in emendatis exemplaribus.

¶ Cap. xxxvii. *Licet populi vitibus placeât, & Cæcubum ducant.* Lege, Et Cæcuba educent. *Sequaciſ ad iuncturas lentitia.* Rectius, Ad iuncturas. *Mollioribus vaſis, quàm ut è corio ſiant.* Vilioribus, non Mollioribus. *Decidua falici fertilitas.* Legi debet: Cædua falici fertilitas. ¶ Cap. xxxviii. *Ictus ab altero capite vel grauis ſentiatur.* Atqui

magis conueniebat, Vel leuiſſimus. Legendum itaque, Vel graphij, non, Vel grauis. Eſt autem graphiû (vt vulgo etiam notum eſt) ſtylus ferreus, quo in ceratis tabellis, quicquid libuerit, exarare ſolemus. *Fagiſpectines trãſuerſi in pulpa apud antiquos. Inde & vaſis honos.* Distingue: Apud antiquos inde & vaſis honos. ¶ Cap. xl. *cxx. modij tunc lentis pro ſaburra ei fuere.* Pudendum erratû, cum tam modica ſaburra vix mediocri nauigio ſufficiat, nedû illi vſque ad miraculum ingenti. *ἀλλὰ τῶν τοιοῦτων οὐ φέρνεις ἰπποκλείδη, modò ſenſus ſit vtcunq; Græmaticus. Vera lectio eſt. cxxm. modium lentis: Quas & ipſas eſſe modicas admodum miror.* Modico, ſcilicet ſimulachro. Id miratur, quòd alioqui iuncturæ ferè nullæ ſint in grandibus ſimulachris. *Nonne ſimulachrum Iouis in arce è cupreſſo durat.* Veteres codices, ſimulachrum Veioiſ.

¶ Cap. xlii. *Et dulcior in Punicis.* Reſtituimus ex archetypis noſtris, Et dulciori in Punicis. Sēſus eſt, Quò dulciora poma, eò minus viuacem eſſe arborem. *Decem arbores metiens.* Mittens, non Metiens. *Quod notatur & in ſpina fullonia.* Scribo: Quod verò in ſpina fullonia: Pendet enim à præcedente verbo Gignatur. *Edendi ratio ætatis quadragenis diebus.* Rectius, Ea medendi ratio ætatis quadragenis diebus.

EX LIBRO DECIMOSEPTIMO.

CAP. III.

IN Aquilonem obſeruare vites & arbores poni ſuaſere.) Lege, In Aquilonem obuertas vites. ¶ Cap. iii. *Sed idem ſolum vbicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè paſcit, quàm vitis. Affligit agricolam & carbunculus terræ quæ ita vocatur. Emendari vitem hac terra putatur. Longè emendatior, ac planior vetus lectio: id quod vel abſque commonſtratore cuius Latinè ſcienti perſpicuum eſſe poteſt. Eſt autem hæc: Sed idem ſolum vbicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè, quàm vitis poſſet, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita vocatur, emendari vite macra putatur. Hæc lectio bellè quadrat & ad præcedentia, & ad ſequentia. Item vites aduri, quod non antea, Thracia ſenſit admoto Hebræo.) Noſtra exemplaria verius, Ænos ſenſit. *Campos Roſciæ dixit Italiæ ſumen eſſe. Roſcæ ſcribendum, vt eſt in veteribus. Virg. Et Roſcæ rura Velini.**

¶ Cap. viii. *Harenacea vtuntur, ſi aliqua non ſit: in vliginofis verticibus, & ſi alia ſit, ubi hos gentium ſolos nouimus &c.)* Emendatior lectio: Harenacea vtuntur, ſi aliena non ſit: in vliginofis verò, & ſi alia ſit. Vbios gentium ſolos nouimus: & reliqua. Vbii Germanica gens erat, ſed in Gallicam ripam à Romanis traducta, quo loco nunc eſt celeberrima Agrippinenſis Colonia. ¶ Cap. x. *Amygdala in argilla molli meridie ſpectanti ſeri iubentur.)* Amygdala legi debet, iubet, non iubentur. Præcedit enim proximo verſu Mago, cuius hoc eſt præceptû. Ac mox eodem verſu, *Gaudere & dura, non, Gaudere eas in dura. Quo in genere & cum parui ſunt, auelluntur.)* Veruſti codices magno conſenſu habent, Et cum perna ſua auelluntur, & ita melius cohæret cum hiſque ſequuntur. *Namque & huic principio eligi ſolum reſert.)* Melius, Namque ad principium e. f. r. *Non omittendum nature miraculum, ex tam paruo gigni arbores.)* Magis placet vetus lectio, Non omittendo nature miraculo. Sic enim ſæpe Plinius loquitur. ¶ Cap. xi. *Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latas pedes ternos: in faucibus imiſque palmum & pedem.)* Reſtituimus mutata diſtinctione ſic: *Latos pedes ternos in faucibus, imiſque palmum & pedem. In faucibus, id eſt, ſûma ſui parte. Imiſque, id eſt, ima ſui parte.*

Annotationes.

Cato crassio rem quinque digitis non omisit. Idem ait, attinere meridiana m cali partem signari in cortice.) Scribo, & distinguo, Cato crassio rem quinque digitis. Non omisit idem, si attineret, &c. Cato refertur debet ad præcedens verbum, Præcipiunt. Et Non omisit, eleganti eclipsi dictum est, ac si dicat, ideo à Catone omisum præceptum hoc, quia nullius sit momenti. ¶ *Cap. x i i. Illam inscitiam pudendam esse conueniet, & adultas inter sese luctari iusto plus.)* Pudenda sanè inscitia locum hunc deprauatum apparet, cum in antiquis voluminibus rectè legatur, Adultas interlucare iusto plus. Interlucari autem arbores dicuntur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detrahitur, tantum luci accedit: vnde & Interlucare, dictum. ¶ *Cap. x i i i. Ne excutiat in vento, ne cortex à ligno decidat alterutri.)* Verus lectio: Ne exacuatur inuento, ne cortex à ligno decedat alterutri. Præcessit enim: Calami exacutio medullam ne nudet. ¶ *Cap. x v. Atque ut gemmascere incipiens ligetur calamus.)* Legendum pro Ligetur, Legatur. Ac mox: *Vt inde potius distillaret mucor,* vbi humor, pro Mucor legebatur. ¶ *Cap. x v i i. Autumno ablaqueato, & stercus adycito.)* Lege, Addito, non Adycito, Sic enim Cato loqui solet. *Vt eadem oliueta constent.)* Integra lectio est: *Vt æuis eadem oliueta constent.* Sic supra lib. 16. capite secundo, *Æuis roborum vastitas intacta.* Eiusdem capite 36. Durantque æuis recta alta. Mirumque, quæ Pallas castigatori hanc mentem dederit, vt eam vocem vbique aut omitteret, aut deprauaret. *Confessa enim de tempore serendi æquè ratio est, vere & autumno. Id ex magna parte fieri decreuere.)* Rectius in archetypis legitur, & distinguitur, hoc modo: Connexa enim de tempore serendi æquè ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, *Natura totius, non, Potius. Ideo faciles corticum esse amplexus.)* Illic habetur, Complexus.

¶ *Cap. xx. Ideo nucibus potius, quàm radice, p. c. i.)* Scribo, potius, quàm viuiradicibus.

¶ *Cap. x x i. Et prædictis velut armamentis vinearum.)* Hæc verba, quæ nescio quis fini præcedentis perperam affuerat, huius capituli initio adposuimus, melius hinc coherentia. *Id enim, cum decisi, nec intorti trigemmes.)* Lege, Idem cum decisi. Paulò post pro *in area,* restituius Marra. *Oculorum exinde materia emicat cum aqua, trigesimo sexto mense viuiradix transfertur.)* Scribo & distinguo, Oculorum inde materia emicat, cum qua x x v i. mense v. t. *Detrahere hoc experimenta seminarij curaque. Sequitur vinearum ratio.)* Distinguendum, Detrahere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur v. t.

¶ *Cap. x x i i. Sulco latitudo palæ satis est.)* Lege addendo, sulco latitudo palæ satis est. Eodem versu, *In qualunque partem, non, Quancunque. Quæ ex his longiores fient, vt vites binas accipiant. E diuerso alia labuntur.)* Antiqua lectio, Qui ex his longiores fient, vt vites binas accipiant è diuerso, aluci vocabuntur. *Intra biennium autem fructus.)* Malui veterem lectionem: Interest autem biennium fructus, quò tardius in fato prouenit, quàm in translato. *Ideo vtriusque fructum tardum, præterea retorridum & nodosum puluinosumque reddi incremento.)* Alia lectio antiquior, in quam exemplaria consentiunt, sic habet: Id vtrunque fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremento. *Operarum ista computatio est. In latifundis verò legitima natura festinatio.)* Verus lectio: Ope-

rarum ista computatio est in latifundiis, non legitima nat. fest.

¶ *Cap. x x i i i. Et vlmus detruncata & media inter ramorum scamna digeritur.)* Legendum, In ramorum scamna. *Meridianum Solem spectare palmites debent.* Non malè est in manu scriptis: spectare palmæ debent. Nam sequitur mox: Rami à proiectu digitorum modo subrigi. nec de vitibus loquitur, sed de arboribus, quæ vitibus maritantur. *Traduces Gallica cultura binis vtrunque lateribus, si pedum quadrageno distent spatio, quaternis viceno, inter se obui miscentur alliganturque vno conciliati, virgultorum comitatu obiter ligati quæ deficient. Aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protenduntur in viduam arborem iunco.)* Repræsentabimus & hinc veterem lectionem, quam veterem esse certè illi facilè indicabunt, quibus id cultura genus visu cognitum est, etiam hodie in ea Italia parte frequens. Nam de Cisalpina Gallia loquitur. Est autem talis: Traduces Gallica cultura bini vtrunque lateribus, si pes quadrageno distet spatio, quaterni si viceno, inter se miscentur alliganturque vnà conciliati, virgultorum comitatu obiter rigorati, quæ deficient: aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protenduntur in viduam arborem vnco. *Sed quia vilitate reddituum impendia exuperent.)* Reditum, non Redituum. Vilitas enim de vino intelligi debet. *Cariosasque tantum vitis partes incipientes marcescere deputando.)* Antiqua scriptura, Incipientes inarescere. *Quoniam certa latera est facilius abscondere, quàm detorquere, quò velis. Plagas in arborum tonsura supinare, velut calices faciendi.)* Satis apparet deprauatorem hunc neque literaturam calluisse, nec agriculturam. Reponenda igitur ex vetustis exemplaribus incorrupta lectio, & hoc modo distinguendum: Quàm detorquere, quò velis, plagas. In arborum tonsura supiniore velut calices faciendi, ne consistat humor.

¶ *Cap. x x i i i i. Itaque per hyemes celi rigorem probamus. Non enim solum infirmissimæ arbores gelu periclitantur, sed maxime.)* Verior lectio, & cum proximè præcedentibus Plinij verbis melius cohærens, est hæc: Itaque per hyemes celi rigorem probamus, non soli. Nec infirmissimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ. *Vnde partium adhibita societate, nominum quoque cum hominum miseris.)* Castigauimus ex fide manu descriptorum: Vnde partium debilitas, societate non minum quoque cum hominum miseris. *Idque aues corticis sono experiuntur.)* Adde Cui. Aues caui corticis sono experiuntur. *Quapropter & grando in iis causis intelligi debet, & carbunculatio, quod pruinarum iniuria euenit. Deest coniunctio, &c. Et pruinarum iniuria euenit. Sunt enim tria diuersa mala. Nascitur hoc malum tempore humido & lento.)* Lege, Tempore humido. *Quod araneum vocant.)* Quod particulam scriba de suo adiecit. Legendum (araneum vocant) per parenthesis. Idem peccatum scribarum aliis locis, nec in hoc solo autore, deprehendere licet. *Ibi autem & in reliquis partibus.)* Malè detracta est coniunctio, cum scriptum sit: Et ibi autem, & in reliquis partibus. *Intercunt pleræque excisa stirpe.)* Lego, Et fissa stirpe. *Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum.)* Verus scriptura mollius, Olfactrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum.

¶ *Cap. x x v. Inter vitia arborum est & prodigijs locus.)*

In Plinii naturalem Historiam

Et hic nescio quis tres primas huius capituli voces fini præcedentis assuerat. ¶ Cap. xxv. *Autumno varia, & hoc est ex natura soli.* Scribo, *Varia, & ex natura soli.* *Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut in omni aqua feri & arari non conuenit.* Antiqua lectio manu scriptorum voluminum: Etiam pluuia autumnus aquas eruari conuenit, quod sanè aptius ad præcedentia de Hispanorum vindemiis verba quadrat. *In Sulmonensi Italia agro Fabiano.* Lege addendo, *In Sulmonensi Italia agro, pago Fabiano. Tanto magis si niues scateant.* Quis vnquam vel vidit, vel legit niues scaterè? Vsq̄e adeo nihil referre putant isti quem sermonem etiam facundissimis autoribus affingant. Scribi debet, si niues iaceant.

¶ Cap. xxvii. *Et ab ima parte circumforato defluens pituita abstrahatur.* Abstergeatur, non abstrahatur. *Similis stercoratio. Gaudet ea, &c.* Melius, Similis fimi ratio. Gaudet ea, & reliqua. *Eo anno violenta, proximo dulcia futura.* Lege, *Vinolèta.* De Punicis loquitur. ¶ Cap. xxviii. *Multi talpas amurcant.* Lege addendo, *Multi & has, & talpas.* Et has, scilicet formicas, quarum mentio proximè præcedit. Vltimo versu legendum: *Cuius rei rationem quoque eodem volumine tradidit.*

EX LIBRO DECIMO OCTAUIO.

CAP. I.

Tenebris quoque & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu.) Nescio quis detraxit vnum verbum minimè hoc loco superuacaneum. Legendum enim, *Tenebris quoque suis, &c.* ¶ Cap. i. *Pilumni, qui pilum pistrinis inuenerunt.* Lego, *Inuenerat.* Est enim paternus casus Pilumni, sicut mox Pisonis. Et vnus tantum apud autores Latinos memoratur Pilumnus, qui ob hoc ipsum inuentum suum à priscis consecratus est. *Ludos bouum causa celebrantes, Bupetios vocabant.* Vetus scriptura, *Bubetios. Noxiámve duplionémve decerni.* Antiqui cod. *Noxiámve. & sic alibi quoque. Marci quidem Curij post triumphos.* Manius est verum prænomen huius Curij. *Et quidem ut tradit Norbanus nudo.* In huius libri indice, vbi recenset Plinius quos autores sequatur, nullus est Norbanus: & in manu scriptis exemplaribus tantum est: *Et quidem, ut traditur, nudo.* nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. *D. Syllanus sapientia compositissima. Quos sequeremur prætexuimus in hoc volumine.* Hæc duo verba, *Sapientia compositissima,* neque aptè coherent Syllano, & alioqui sunt deprauata. In corrupta lectio est hæc: *Sapientes verò complures, quos sequentes prætexuimus in hoc volumine.* Aliquot, inquit, reges & duces scripserunt de agricultura, sapientes verò, id est, philosophi, complures. ¶ Cap. vi. *Nouissimus villam in Misenenfi posuit C. Marius septies Consul. sed peritiam castrametandi, sicut comparatus ei in cæteris etiam Sylla Felix, quos cæcos fuisse dicere conuenit. Nec iuxta paludes ponendam esse, neque aduerso amne.* Næ hic castigator magno conatu magnas nugas attulit. Nunc vide germanã lectionem: Sic ut comparatos ei cæteros etiam Sylla Felix cæcos fuisse diceret. Cæcos ideo, quod cum Marius nouissimus in Misenenfi villam ædificaret, tamen commodissimo eam situ posuit, quem alij præoccupare neglexissent ob imperitiam eligendi. Id testimonium eò grauius fuit, quia ab inimico prolatum. Postea sequitur, *Conuenit nec iuxta pal. &c.* *Non fraudabo magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeium.* Vera lectio: *Non fraudando magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeio.* Quæ locutione per septimum casum cum sæpe Plinius utatur, tamen castigatores ferè semper mutare eam ausi

sunt. *Omnium sententijs absolutus itaque est. Profecto opera non impensa cultura constat.* Distinguendum aliter, hoc modo: *Omnium sententijs absolutus.* Itaque est profectò, opera non impensa cultura constat. *Fruteta igni optimè tolluntur.* Lego frutecta. Sic enim à frutice fructum denominatur, sicut à carice carectum. *Humidum agrum fossione concidi.* Melius, *Fossas concidi.* *Fossas autem reclusis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, imbricibus ac supinis lateribus procumbere.* Malè tractato loco succurrimus auxilio veterum codicum hoc modo: *Fossas autem cretosi locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, ne procidant, aut supinis lateribus procumbere.* Hæc lectio longè est planior. Cretosum enim solum opponit solutiore, & pro natura terræ fossas alia atque alia latera habere debere præcipit *Ora vtrinque lapidibus statuminari.* Plenior antiqua lectio: *Ora autem earum binis vtrinque lapidibus statuminari.* ¶ Cap. vii. *At communis quadrupedum hominumque vsui lupinus.* Commune lupinum, neutro genere, legi debet. *Sed nullum frumento ponderosius.* Lege: *Sed nullum frumentum ponderosius est.* nam Plinius milium quoque frumenti genus facit, ut ex quo tum panem rustica plebs conficeret, cum hodie in pulte sit eius vsus, in panificio perrarò. *Et fortunatam Italiam frumento canescere candido.* Magis conuenit Canere, quam Canescere, inchoatiua forma: nec habent inchoatiuum vetera exemplaria. *Sequenti versu, lege, Peculiaris hodieque. Adijcit Sardum sex libras.* Vetus lectio. Adijcit Sardum sex libras. quod verisimilius est, cum sequatur, *Bæoticum totam libram addit.* Porro *Selibras,* distributiue dixit. *Lex natura certa est in quocunque genere. Pani militari tertia portio ad grani pondus accedit. Sicut optimum esse frumentum quod in subactu congium aque capiat.* Emendata lectio, *Lex certa naturæ, ut in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat, sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congium aque capiat.* *Quibusdam impermixtis, ut Cyprio & Alexandrino.* Rectius, *Quibusdam in binis mixtis. In Bæotia & Africa genus.* In Bæotia, non Bæotia. *Seri non valet, nisi in sicca & st.* Elegantiùs, *Seri non vult. Quod quadragesimo die, quo satum est, maturescit.* Lege, *Quam satum est. Proximum trimestri, quod est minimè ponderosum, tritico.* Scribo, *Proximum è trimestri quodam minimè ponderoso tritico. Probatur autem leuitate, & leuore, atque ut recens sit. Iam & Catonis dicto, apud nos hordei farina ad medendum vtuntur.* Verior antiqua lectio, *Atque ut recens sit, iam & Catoni dictum.* Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Significat autem amyllum, tametsi rem exoticam, tamen iam tum ætate Catonis Romæ fuisse notum. *Ignibus durato, ac postea emollito.* Mollito, non Emollito. *Ita sapientes agricola triticum cibarijs tantum serunt.* Legendum, *Itaque sapientes. Quod in Hispania & Carthagine Aprili mense collectum est.* Lego, *In Hispania & Carthagine.* Ea est Carthaginiensium colonia, ab aliquibus Noua, ab alijs Spartaria cognominata.

¶ Cap. viii. *In Aegypto autem & Syria, Ciliciæque & Asia, ac Græcia parte peculiare.* Nec hic operæpretium erat mutare veterem lectionem hanc, *Aegypto autem, & Syria, Ciliciæque & Asia, ac Græciæ peculiare.* Et mox, *Aegyptus simlaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italia parem.* Scribo, *Italice. Obsidionis famen describens.* Famen exprimens, est in emendatis codicibus. *Pulte fritilla conficiuntur.* Legendum, *Fitilla, attestante Arnobio, libro aduersus gentes septimo.*

¶ Cap.

Annotationes.

¶ Cap. i x. *Et cibary tria, furfurum semodium.*) Melius, Furfurumque semodium. ¶ Cap. x. *Tritico nihil est fertilius: hoc enim natura ei attribuit.*) Vetus lectio: Hoc ei natura tribuit. Sequenti versu est, *Byzacio Africa campo, non Byzantio. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea euelli, deinde Sole siccatum pilo repeti.*) Euelli, hic male conuenit, ubi de pistinis sermo est. Magis placet, quod habent vetera exemplaria, Eualli, sicut paulo post iterum eodem verbo vtitur Plinius. Et ipsa autem, inquit, quæ eualluntur, variam pisturarum rationem habent. Acus vocatur cum per se pinsitur spica. Eualli frumentum intelligo, dum repurgatur modo, non etiam frangitur. Id Basilienses molitores vernacula sua lingua *renlen* dicunt: quomodo alij vocent, nescio. ¶ Cap. xi. *Cum fieret autem panis hordeaceus, eruilia aut cicercula admistione ferme tabatur.*) Absurda lectio, restituenda ad verum sic: *Eruilia aut cicercula farina ei præfermentabatur, hoc est, ex eruilia aut cicercula farina fermentum ei præparabatur. Vulgò verò nec sufferuere faciunt.*) Lege, *Sufferuere faciunt*, composita dictione. *Cum apud veteres ponderosissimo cuique, præcipuo tritico, salubritas perhibita sit.*) Crassum hercle erratum, pro Ponderosissimo cuique tritico præcipua salubritas. *A festinatione, ut speusici.*) Imò, *Speusici. Non pridem etiam e Parthis aduecti.*) Lege, *E Parthis inuecto, aliàs oratio erit parum congrua. Durat sua Pice no in panis inuentione gratia, ex alicæ materia: cum nouem diebus macerata, decimo ad speciem tracta, & subacta vix passæ succo est. Ibi postea in furnis ollis indita quæ rumpantur ibi, torrent.*) *Admetiar & hic totidem verbis veterem lectionem: ea per se satis coarguet istam supposititiam. Eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigunt vix passæ succo: postea in furnis, ollis inditum, quæ rumpantur ibi, torrent. Vtitur tractæ vocabulo & Cato cap. 67. Gallia setis equorum inuenere, Hispania lino.*) Scribe, *Galli è setis, Hispani è lino. Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio.*) Melius manu descripti libri. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio. *Inter prima, sicut, in primis. In Campani tamen laudatissima campus est montibus subiacens.*) Lego, *Laudatissima, & aliter distinguo: sicut Veronenli Pisanoque agro, in Campania tamen laudatissima. Deinde est nouæ orationis initium: Campus est subiacens montibus. Extatque D. Augusti decretum, quo anno ad vicena millia.*) Scribe, *Quo annua v. m. Alica adulterina fit maximè è zea.*) Rectius, *Alica adulterina fit, maximè quidem è zea. Ac mox legendum, Difficiliter deterunt utriculos, non Conterunt.*

¶ Caput xi i. *Ob hoc Pythagorica sententia damnata: vel ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea.*) Vetus lectio: Ob hæc Pythagorica sententia damnata: ut alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea. *Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur. Album, nigrumque est, & columbinum, quod alij venerium vocant, candidum, rotundum, leue. Arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. Est & cicercula minuti ciceris, inæquales angulos habens, veluti pisum.*) Hæc partim sunt deprauata, partim (quod non leuius est crimen) perperam distincta: quamobrem totam orationem retexam: Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album nigrumque: est & columbinum, quod alij venerium vocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. est & cicercula minuti ciceris, inæqualis, angulosi, velut pisum. *Siliquæ rotundæ ciceri, ceterisque leguminum longæ.*) Que, redundat.

¶ Caput xiii. *In transursu eas attigere nostri.*) Scribo, *Ea.* Sunt enim rapa Plinio vbiq; neutri generis, sicut mox, *Quadrupes & fronde eorum gaudent, non Earum. Masculinum, femininumque.*) Antiqua scriptura: *Masculum femininumque.* Ac rursum *ad d. ad,* Rapam latiore, pro eo quod rectè erat: *Rapa latiora. Quota Luna procedente hyeme nix prima ceciderit.*) Scribendum, *Præcedente.*

¶ Cap. xiiii. *Et unum hoc seritur non arata, ubi fuerit maxime sabulosa.*) In corrupta lectio: *Seritur non arato: quærit max. f. & c.* ¶ Cap. xv. *Degeneratque ex leguminibus cracca.*) Lege: *Degeneratque, nam & hæc pabulum est. Marris à solo radi.*) Melius, *Ad solum, quem admodum dicimus, Ad viuum radi.* Ac mox, *Ita reliquæ, non Itaque, Et paulo post, Deplere sanguinem, non Repellere. Sunt enim contraria, Deplere, & Replere.*

¶ Caput xvii. *Quippe cum Germania populi edant eam.*) Melius, *Serant eam. frumentum esse probat, quod cultura proueniat.* ¶ Cap. xv i. *At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc superflua: quæ fecit indulgentia celi.*) Sincera lectio: *Omnia hæc superuacua fecit indulgentia celi.* ¶ Cap. xx i. *Vt mersis capitibus totis eas querant viribus.*) Viribus, abundat. Satis est, *Mersis capitibus totis, & attestantur antiqui codices.* ¶ Cap. xx i i. *Nisi hic male substrauisse pecori colonum appareat.*) Integra lectio: *Nisi hoc contingat, male substrauisse pecori. col. app.*

¶ Cap. xxiii. *Id enim optimum, quoniam grauissimum: neque alio modo vtilius dispergitur.*) Antiqua scriptura: *Vtilius discernitur. Nihilque contrarium præcipere quadam falsa diligentia.*) Hæc verba neque coherent cum superioribus, neque sensum habent probum. Germana lectio est, *Idque in contrarium præcepere quidam falsa diligentia. Spes ardua & immensa, misceri posse celestem diuinitatem imperitiæ, sed contemplanda tamen, grandi vitæ emolumento.*) Posteriora verba aliter leguntur in vetustis exemplaribus, nempe sic, *Sed tentanda iam grandi vitæ emolum.*

¶ Cap. xxvi. *Foveas aperire, aquam de agro pellere.*) Vetus lectio, *Incilia aperire, aquam de a. p. Bubus glandem tunc aspergi conuenit, in iuga singula modios cexl.*) Ipsa absurditas numeri fallam scripturam coarguit. Tollendus est omnino, cum absoluta sit locutio etiam absque eo, q. d. iugatim singulos modios. *Non utique vi. Idus Febr. sed siue antè quàm ver præuenit, siue postquam hyemarit.*) Confer veterum codicum lectionem, & senties quanto pulchrius cum ad præcedentia, tum ad sequentia quadret. Illic sic legitur, *Sed siue antè, quando præuenat, siue post, quando hyemat, Quando præuenat, hoc est, quando præmaturè ver incipit, quando hyemat, hoc est, quando hyems nondum defauit. In priore verbo elegans est cõpositio, posterius est Græco *χειμῶν* translatus est.* ¶ Cap. xxv i. *Dedi ecce tibi herbas horarum indices: & ut ne sic quidè oculos tuos à terra auoces, heliotropiū ac lupinum circumaguntur cū Sole.*) Antiqua scriptura melius: *Et ut ne sole quidè oculos tuos à terra auoces, heliotropiū ac lupinum circumaguntur cum illo.* ¶ Cap. xxviii. *Itali fenū ex dextera vna manu secāt.*) Restituimus ex nostris manu scriptis: *Italus fenifex. v. m. secat.* Ex hoc vsq; ad brumã decrescunt dies, qui creuerunt sex mensibus. *At Sol ipse ad Aquilonem scandens, asper, ardua emensus ab ea meta incipit flecti.*) Hæc lectio aliquot manifesta errata habet: in vetere nihil est offendiculi. In hoc vsque, à bruma dies creuerunt sex mensibus: Sol ipse ad Aquilonem scandens, ac per ardua enifus;

In Plinii Naturalem Historiam

ab ea m. i. f. *Et huius veterinorum pabulo versa folia stringis, stringes autem deputas.*) Syncera lectio: Et huius ver-
tam. Pabulo folia eius stringis, vitem deputas. Hæc le-
ctio collata ad præcedentia, quæque mox sequuntur. ma-
gis etiam probabitur, euidentiùs veritate eius elucente,
nos breuitati studemus. *Transisse solstitium celi ne putes.*)
Emendati codices: *Transisse solstitium caueto putes.*
Et huius folia circumaguntur. Scribendum, *Et huius circū-*
agam: vt supra tertio ab hoc versu, *Et huius veritam.*
Nec quæque vnquã annonæ intulere caritatem.) *Lege: Quæ-*
que nunquam annonæ in. ca. Paulò post lego, Sapientiæ
adfectatoribus. ¶ *Cap. xxx. Ritus diuersitatem magni-*
tudo facit messum, & raritas operariorum.) *Elegantius est, Et*
caritas operarum. Alij omnino pendunt, & afflatu extenuari
granum arbitrantur.) *Quid est, omnino pendunt? Le-*
gendum. Alij omnino pendunt tabulato extenuari gra-
num arbitrantur. ¶ *Cap. xxxi. Vindemiator Ægypto*
non exoritur.) *Scribo, Vindemiator Ægypto Nonis exo-*
ritur.) *Et paulò post. Arcturus verò medius, non Medis. Sed*
iam & Calendis Ianuarij defectu vasorum vindemiantes vi-
tes vidi.) *Vites, superfluit. Sed equi patrisfamilias modus*
est annonæ, cuiusque anni vilitate.) *Quanto elegantior ve-*
tus lectio! S. æ. p. modus est, annonæ cuiusque anni vti:
quemadmodum dicimus, Vti foro. ¶ *Cap. xxxv. Cum*
repente stellarum fulgor obumbratur, vti neque nubilo, neque
caligine fluitans, graues denuntiantur tempestates.) *Nostri*
exemplaria rectius: Cum repente stellarum fulgor ob-
scuratur, idque neque nubilo, neque caligine, pluuia aut
graues denuntiantur tempestates. Eum à Septentrione,
ventum.) *Illic legitur, ventum eum. f. Aquilonem. Sole oc-*
cidente, si ex vtraque parte eius calum patet, tempestatem si-
gnificabunt.) *Cælum petent. f. nubes. Nisi ita legas, nõ est*
quò referas verbum Significabunt. Delphini tranquillo
mari lasciuientes, statum, ex qua veniunt parte: item spargen-
tes aquam, item turbantes tranquillitatem.) *Posterior pars*
castiganda sic: Item spargentes aquam turbato, tran-
quillitatem. Sæque lambentes contra pluuia.) *Lege, Con-*
tra pilum. Formicæ abscondite concursantes.) *Addenda par-*
ticula Vel. Absconditæ, vel concursantes.

EX LIBRO DECIMONONO.

CAP. I.

TExtumque rursus tunditur clauis. *Lego, Textumque,*
vt de tela intelligatur. Quaternis denariis stipula eius
permutata quondam, vt auri.) *Equidem stipulas auri nul-*
quam antea reperi. In manu scriptis exemplaribus le-
gitur, scripula. id ponderis genus est, Ad clium vsque in
Capitolium.) *Rectius, Ad clium vsque Capitolium.*

¶ *Cap. ii. In sicco preferunt è cannabi fimes. Et spartum ali-*
tur etiam demessum, veluti natalium sit impensa.) *Germana*
lectio: At spartum alitur etiam demersum, veluti nata-
lium licim pensans. Superius enim dixerat, Iuncum esse
aridi soli. Distinguntur & colore, ruffo nigroque, & intus
candido. Laudatissima sunt quæ Africa crescunt. Anne vitium
id terra, neque enim aliud intelligi potest, malumne id ea pro-
tinus globetur magnitudine qua futurum est, & viuante, an
non, haud facile arbitror intelligi posse.) *Ita quidem legitur*
in vulgatis editionibus: sed longè aliud est in emenda-
tis exemplaribus manu descriptis. Distinguntur & co-
lore, ruffo nigroque, & intus candido, laudatissima Afri-
cæ. Crescant, anne vitium id terræ (neque enim aliud
intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine, qua
futurum est: & viuante, an nõ, haud facile arbitror intelli-
gi posse. ¶ *Cap. iii. Misy, præcipuum suauitate, odore ac sa-*
pore.) *Melius, Suauitate odoris ac saporis. Quibusdam lo-*

cis acceptantur riguis, & feruntur.) *Absona lectio. Elegan-*
tia integritas in nostris manu scriptis exemplaribus ex-
tat: Quibusdam locis accepta riguis feruntur. Diuque iã
non aliud ad nos inuehitur, quàm quod in Perside aut Media
& Armenia nascitur, laser, multo infra Cyrenaicum. Id quo-
que adulteratur gummi.) *Vetus lectio, Quàm quod in Per-*
side, aut Media, & Armenia nascitur largè, sed multo
infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi. Mi-
rum quantum conferens candori mollitiæque. Æquè
nascitur satina vbique.) *In vetustis codicibus tantum est,*
Nascitur satina vbique. Æquè Echo, opinor, addidit,
præcedens oratio in eas syllabas exeat. ¶ *Cap. iiii. E-*
pcurus hortorum magister.) *Antiqui codices habent, Oti*
magister, quod magis probatur. Alias in Numidia atque
Æthiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris man-
di ab eo cupientem quod mandat alius.) *Castigauimus ex fi-*
de archetyporum hoc modo: Alias in Numidiam atque
Æthiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandique
capientem quod mādāt alius. In Numidiam peti, quod
verbum eodem versu præcedit: non in Numidia aucu-
pari, cum nullum sit aucupiū Numidicarum, quæ cicu-
res sunt, gallinaceique generis, de his enim accipiendū
est, Efrugibus quoque quoddam alimentum excogitasse lu-
xuriam.) *Lego addendo, Excogitasse sibi luxuriam. Ac*
mox, Alio pane procerum, alio vulgi. non, Alios. Et quæ mi-
nime accederent ad desiderium panis.) *Viciauit elegantiam*
sermonis, quisquis hinc Ad, præpositionem de suo addi-
dit. Scribendum erat. Accenderent def. Ac mox, Iam
quoque in fenestris. Quoque superuacaneum est, nec ha-
beretur in emendatis codicibus. Et contingat aliqua gratia
operi, curæque nostræ. Mollior est antiqua lectio, Operæ
curæque nostræ. ¶ *Cap. v. Viuunt hausti in stomacho in*
posterum diem, nec perfici queunt. in cibis non insalubres, ta-
men plurimum natant. Oleum odere mirè.) *Aliter legitur in*
nostris exemplaribus, ad hunc modum, Nec perfici queunt
in cibis, non insalubres tamen plurimum. Natura oleū
odore mirè. Quod de semine eius faciunt.) *Lego, Quod è*
semine eius faciunt. Nostri armoracion.) *Imò Armora-*
ciam. Est enim Latinum nomen. Ad eò ceteris cibis præla-
tus raphanus, vt ex auro dicaretur raphannus.) *O battolo-*
giam, quid opus erat repetere raphanus? Scripsit & Mor-
chion Græcus.) *Moschion, non Morchion. Fuit eius nomi-*
nis medicus, cuius libellum Latine versum vidimus,
nondum publicatum. Inest longitudine neruus, qui in deco-
ctis extrahitur.) *In, præpositio redūdat Lege, Qui deco-*
ctis extrahitur. Cicer his feritur mēsis, Februario, Martio,
Aprili.) *Vetus lectio, Ciceris fatus mensibus, Eebr. &c.*
Mox est, Pluribus modis austeritate victa, non Plurimis.
Sed hoc genus leuiora non semper annoramus, ob cui-
tandum lectoris tædium, quale est mox, Melle, vuisque
passis, cum scribendum sit, Vuisve. Et aliquantò post, Fo-
lia que sunt in eis ampla, pro Quæ sunt his. Effodiuntur bul-
bi ante ver. At deteriores ilico fiunt, si finduntur.) *Si findun-*
tur, superfluit. Sic enim est in vetustis voluminibus. Ef-
fodiuntur bulbi ante ver, aut de. il. fiunt. Aut, id est, alio
qui. Sic libr. 2. capit. 7x. Aut vndique cernerentur hæc
fidera. ¶ *Cap. vi. Sectini duo genera. hoc herbaceum folio.*)
Hoc, redundat. Sunt qui & allium & vlpicum inter Opalia
ac Saturnalia seri aptissime putent.) *Veteres codices,*
Inter Compitalia ac Saturnalia. Pulchriusque existi-
matur tale.) *Antiqua lectio, Puchriusque tale existimant*
quidam. Sed hoc ad sensum nihil refert. ¶ *Cap. vii.*
Mirum in betæ semine: non enim totum eo anno gigni-
tur.) *Non malè antiqua scriptura: Non enim totum*
eadem

Annotationes.

eodem anno gignit. Nil ocimo fecundius. Cum maledictis ac probris ferendum præcipiunt: latius proueniet. Satum etiam pauit terra adacta cuminum, & qui ferunt, precantur ne exeat.) Syncera lectio: Cum maledictis ac probris ferendum præcipiunt, vt latius proueniat. Satum pauit terra. Et cuminum qui ferunt, precantur ne exeat. Attestantur vetusti codices manu scripti.

¶ Cap. viii. Est autem satui differentia in folio.) Legendum: Et satui autem differentia in folio. Alij coloris & temporis satus genera discreuere.) Scribo, Alij colore, & tempore satus, genera discreuere. Cappadocas, Græcas. Longiora his folia, caulisque lati.) Sine causa mutata est vtus lectio: Cappadocas, Græcas, longioris has folii, caulisque lati. Tamen ad sensum perparum refert. Medici innocentiorum, quam olus esse iudicauerunt.) Verba, quæ sequuntur, postulant vt legamus Nocentiorum, quem admodum legitur in antiquis voluminibus. Errori occasionem præbuit postrema litera præcedentis dictionis. Sequenti versu: Vtque validis potius in cibo sint: Que, redundat. Sed teneritas in dote fit. Frigora non tolerat.) Antiqua scriptura rectius: Sed teneritas in dote, si frigora non tolerat. Est etiam sua gratia nonnunquam plantæ habitum excellentibus, balmyridia vocant.) Vera lectio veterum exemplarium: Nunquam plantæ habitum excellentibus. Intelligendum est enim de plantis brassicæ. huc facit diminutiua vox, ἀλμυρίδιον. Viret thyrso primum emicante: qui caulem educens, tempore ipso quo fastigiatus est in toros, stringitur.) Duæ voculæ, Quo, & Est redundant, & Striatur, lege, non Stringitur. nam inter toros interueniunt striæ, sicut in aruo inter porcas sulci. Eadem ratione striatæ columnæ apud Vitruuium leguntur. Sic & melopepones striato cortice conspiciuntur. Nullum gratius his solum, quam Rauennatium. Hortorum indicauimus corrudam. Hunc intelligimus syluestrem asparagum, quem Græci orminum aut myacanthon vocant.) Distingue, Quam Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc intelligo syluestrem asparagum. Apricis gaudet & siccis, terra quam maxime lateritia.) Lego, Lateraria, Lateritios parietes dicimus, ex lateribus constructos. Laterariam terram, quæ apta sit fingendis lateribus. A Cornelio Cethego in consulatu collega Q. Flaminij.) Quintius Flaminus est verum nomen. Ligusticum syluestre est. In Liguria sua montibus feritur. Vbi que suauius satiuum, sed sine viribus.) Integra manente scriptura, vitiosa distinctio sensum in contrarium deprauauit. Tū sic distinguo, Ligusticum syluestre est in Liguria suæ montibus: feritur vbi que: suauius &c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata.) Legendum, Planta tralata. ¶ Cap. x. Nanque & ocimum se necat, degeneratque rite in serpyllum.) Vera lectio, Nanque & ocimum senecta degenerat in serpyllum. Item contra formicas.) Lege, Idem. Ac mox: Remedium monstrauit limum marinum, aut cinerem obturandis earum foraminibus. pro eo quod vulgò deprauatè legitur, Limo marino, aut cinere obturatis. Naporum medicinae sunt.) Scribo, Medicina est & proximè sequenti versu, Quo si amisso, non Quæ. ¶ Cap. xii. Solummodo ex omnibus lapathum syluestre melius. Hoc insatiuum rumex vocatur, nasciturque fortissimum. Traditur semel satum durare, nec vnquam vitari terra.) Demiror, quam ob rem castigatorem visum sit ab archetypo hinc discedere. Vetera exemplaria habent sic: Solum verò ex omnibus lapathum syluestre melius: hoc in satiuis rumex vocatur, nasciturque fortissimum. Traditur certè semel sa-

rum durare, nec vinci vnquam à terra. Quæ sunt syluestria.) Atqui non de syluestribus sermo est, sed de hortensibus. Legendum igitur, Quæ sunt & syluestria. Alioquin extra insidit pulueris modo.) Verus lectio: Aliquando extra insidit. Sed perparum refert, vtro modo legas. Apio eximi in coctis obsoniis aceto, in eodem cellario in saccis odorem vino grauem.) Quis intelliget hæc? Syncera lectio: Apio eximunt coqui obsoniis aceto, eodem cellarii in saccis odorem vino grauem. Vera autem vniuscuiusque natura non nisi medico effectus pranosci potest.) Pernosci, non Pranosci.

EX LIBRO VIGESIMO.

IN fine Proæmii legendum, Tantum venia sit à minimis, sed à salutaribus ordienti. non, Ordinemur. ¶ Caput i. Suscipitur aqua caelesti, atque subsidet. Deinde in Sole cogitur in pastillos. Legendum, Atque subsidet: Deinde Sole cogitur. Idque melius, quo vetustius erit, quod iam cc. annis seruatum esse, autor est Theophrastus.) Nec hinc video cur mutanda fuerit vetus lectio, nisi quod castigatores, dum archetypa legere nesciunt, nihil non corrumpunt. Atqui non satis est solum sensum vtrunque reddere: verba etiam ipsa autoris optima fide annumeranda sunt. Reposuimus igitur vetera hoc modo: Melius, quod vetustius: fuitque iam cc. annis seruatum, vt autor est Theophrastus. Partus verò, si in arietis lana alligatum inscientis lūbis fuerit, ita vt protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domum ipsam.) Vtrum tandem iubet eximi, partumne ipsum, an semen adalligatum? atqui neutrum quadrat. Sequamur & hinc antiquam scripturam: Ita vt protinus ab exitu rapiatur extra domum. Iam euidentis est, de semine accipiendum, quod raptim ab exitu fetus efferri domo vult, quod omnis mora periculosa sit. Tanta vis educendi inest: Superest vna vox, Ipsam. Lege, Ipsum: vt cum sequentibus cohæreat, Ipsum cucumim, & reliqua, nam hactenus de succo & semine eius loquutus est.

¶ Cap. i. Sanat & humores subitos.) Tumores, non Humores. Radix sanat hulcera concreta in modum faui, quem cerion vocant.) Scribo, Quæ ceria vocant, nam melius ad hulcera refertur: nec aliter legitur in emendatis codicibus. Item millepedæ: sepa Græci vocant.) Lege, millepedæ. s. morlus. Et putrescit locus ipse. Cucumis odore defectum animi.) Distingue, Ipse cucumis. Idem erratum & proximo capite annotauimus. ¶ Cap. ii. Non nisi saxosis nascens.) Adde præpositionem, In saxosis. In morbo verò regio vtiliter semina eius insumuntur.) Legendum, In morbo regio vtiliter semina eius sumuntur. Item spine & lūborum ac coxarum dolores.) Lego, Coxendicum. Et ardores capitis, & maxime infantium.) Verus: Et ardores capitis, in fantium maxime. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis.) Rectius, in totum ea abdicauit. Ea. s. rapa. Et sequenti versu. Ab eis, non, Ab eo. Ibidem, Condirentur, non Cōdiretur. Item Prodesse, nō Prodest: vt ex autoritate Dionysii dictum accipiamus. Et iam antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuò raparius iste castigator in rapam tranſmutauit, quod vulgus ita loquatur. Hoc ad albicandam cutem.) Albicare, Latinum non est, hoc significatu, Ad læuigandam legi debet, non Albicandam. Ac mox, Nam, vt supra diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.) Hoc nusquam superius dictū est, & primæ quatuor voces non habentur in vetustis codicibus, quam obrem & nos deleuimus.

Cap. iiii. Quamquam & alibi nascitur, vtilior vrina dum taxat eiciendæ.) Ciendæ non Eiciendæ. In aqua folijs eius decoctis, bibere, vel succum ipsius cyathis

In Plinii Naturalem Historiam

binis. *Contra phlegmoni ipsos illinire tusos utile. Inchoantibus verò recentem corticem cum melle.*) Hic fœdissimam depravationem sustulimus, adiuti exemplaribus antiquis. Legendum enim, Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthirias: Phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori verò recentem corticem cum melle: Nec est necesse addere hanc dictionem, utile. Pendet enim oratio à præcedenti verbo, Prodest. *Ceterum cerasiis scorpionibus aduersatur, vel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito raphano scorpionibus, moriuntur.*) Non multo mitius hunc locum deprauator tractauit. Castigauimus, vnde & priorem, hoc modo, Cetero scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoque raphano scorpiones moriuntur. *Hydropicis quoque & aceto & sinapi sumpti.*) Scribo, Ex aceto aut sinapi sumpti. *Hippocrates capillis mulierum de suis fricari raphanis.*) Vetus lectio: Capitis mulierum defluuia fricari. ¶ *Cap. v. Et Phagedænas hulcerum sistit recens cum melle impositum. Vel aride farina inspersam radicem eius Dieuches, &c.*) Lege, & distingue sic: Et phagedænas hulcerum sistit recens cum melle impositum, vel aridum farina inspersum. Radicem eius Dieu. &c. *Inde quoque est prouerbum.*) Melius, Indèque est prouerbum. Simillimam staphylino herbam ferit, quam alij gingidion vocant. *Tenuius tamen & amarius, eiusdemque effectus est coctum crudumque stomachi magna utilitate.*) Ex his verbis intelligitur, gingidion coctum eiusdem effectus esse, cuius crudum. Atqui Plinius aliud dicit, videlicet gingidij eundem esse effectum, quem staphylini. Sed nihil mirum, si deprauatis verbis & perperam distinctis etiã sensus vitatus est. Proinde rectius legitur hoc modo: *Quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, eiusdemque effectus. Estur coctum crudumque, stomachi magna utilitate. Fastidium abstergit.*) Absterget, grãmatista nescio quis mutauit in abstergi, quasi verò alterum Latine dicatur. *In eadem sententia est Diocles.*) Lege addendo, In eadem sententia est & Diocles. *Heracles contra argentum viuum dedit. & Veneri subinde offensantem, agrisque se recolligentibus. Hunc Hicesius ideo stomacho vtilem videri dixit, quoniam nemo tres ciceres edendo continuaret: esse tamen vtilem conualescentibus ad vitam transeuntibus.*) Primum Offensanti, legendum pro Offensantem. deinde particula Hunc, superfluit. præterea Vtile, bis mutatum est in Vtilem, non rectè. Apparet enim cicer, inter illa nomina connumerari, quæ genus cum numero mutant. Superius enim dixerat. Cicer erraticum satiuo simile est. Sed grauissimum erratū, quod nescio quis pro Ad vinum transeuntibus, scripsit Ad vitam transeuntibus, non sentiens verba hæc de hydroposia ægrorum & cenoposia intelligenda. *Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, contexamus & de seseli.*) Vetus lectio hinc, & in Indice, De sil: nec erat necesse Græcam vocem pro Latina supponere. quod enim Græci medici *σέσλι μασωλιαππὸν* vocat, apud Marcellum, qui sub Theodosio floruit, Sil Massiliense legitur. Qui mutauit lectionem, putabat sil, pigmenti tantū nomen esse, cum sit vox polysēma. *Boum morbis medetur, vel si contritum infunditur.*) Satis erat: Boum morbis tritum infunditur. nec egebant Pliniana verba tali interpolatore. *Siccata autem in umbra farina tusa & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur.*) Legendum: Siccata autem in umbra farina tusa & conuulsis &c. *Satiua olfactu ipso & delacrymationi, & caliginæ meden-*

tur, magis verò succi inunctione.) Caligini tantum his verbis remedia traduntur, si legamus ita, vt Plinius scriptū reliquit, nempe sic: *Olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur.* Significat delacrymationem acrimonia cæparum excitam oculorum caligini prodesse. *Purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium moribus inter ipsaque multipedes ex aceto.*) Delle Inter, & pro Multipedes, reponere Multipedæ. s. moribus. Ipsaque, videlicet cæpas. *Et si succum ieiuni quotidie edant.*) Succum, superuacanea dictio. *Stomacho vtilia esse, ac spiritus agitationi.*) Lege, Stomacho vtilia esse spiritus agitatione. Apparet eundem castigatorem supra in hoc ipso capite ex Delacrymatione fecisse Delacrymationi.

¶ *Cap. vi. Porro sectiuo profusua sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis.*) Scribo, Porrum sectiuum profusua sanguinis sistit, naribus contrito eo obturatis. Neque enim hoc ita, vt superius, ex autoritate Varronis refert: sed transitum facit ad aliam speciem, quemadmodum est videre in emendatis exemplaribus, *Hulus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans.*) Lege, Perpetuo humore manans. Epinyctidis est descriptio. *Sanguinem reijcientibus succus eius cum caule, aut thuris farina, vel acacia datur.*) Scribendum, Cum gallæ aut thuris farina. *Allio magna vis, magnæ etiam utilitates, contra aquarum & quorumlibet locorum mutationes.*) In vetustis voluminibus nec Etiam est, nec Quorumlibet. *Aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, depellit item hyoscyamum: contra canum morsus. Inque vulnera cum melle imponitur.*) Vetus & syncerior lectio: A. q. a. n. p. vocatur, debellat, item hyoscyamum, canum morsus, in quæ vulnera &c. *Attritis corporum partibus, vel intumuerit.*) Scribendum, Vel si in vesicas intumuerint, hoc est, Etiam si vesicas produxerint attritæ partes. *Vel si decocta aqua colluantur.*) Decocti, non Decocta. Porro si indicare pergam quoticumque in distinguendo peccatum est, vereor ne Lectori tædiosum sit. *Sic & voci plus confert.*) Plus, redundat. Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta sint. *Et pituita sub pruna coctum, potum, & cum mellis pari modo sumptum.*) In antiquis voluminibus tantum est, Aut si sanguis excreetur vel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum. Cætera verba satis apparet esse nugatoris alicuius additamenta. *Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laserpitij obolo. In vino austero tussim, & alio modo acceptum. Suppurationes quanta sibi sanat fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum.*) Omnia hinc confusa ac vitiosa, distinguenda emendandaque in hunc modum, idque ex fide archetyporum, vt reliqua, *Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laserpitij obolo in vino austero. Tussim & alio modo, ac pectorum suppurationes quanta sibi sanat, fractæ &c. Sensus est, Tussim & hoc modo sanari, & illo altero remedio, iam contra quartanas dicto. *Iumentis urinam reddere, atque non torqueri tradunt.*) Iumenta, non Iumentis.*

¶ *Cap. vii. Huius lac expissatum.*) Scribe, Spissatum. *Thyrso & folijs scabritia.*) Vetus lectio, Et ipso & folijs scabritia ipso. s. caule, quod nomen proximè præcedit. *Quidam & satiuis colligunt, succo minus efficaci.*) Melius legitur, *Quidam & satiuis colligunt succum minus efficacem.* Et tertio inde versu, *Nunc non pauca restant, Nunc superfluit. Nec nulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetque. Eadē in causa alterutring, modus.*) Lege & distingue: Nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhibetque

Annotationes.

hibetque eadem: in causa alterutraque modus est. Nunc pulchre cohaerebit quod sequitur: sic & alium copiosiores soluant, modica sistunt. ¶ Cap. viii. *Nigra radices ita in aqua cocta, pruriginem tollunt.* Lege, Porriginem tollunt. ¶ Cap. ix. *Ergo vel cum vino tritam sorbendam, vel ex olei intinctu sumendam.* In corruptior lectio, Ergo vel cum his tritam sorbendam, vel ex hoc intinctu sumendam. Pendet enim haec oratio a praecedente. *Et alij compescere mala corporis.* Lege addendo: Et alij vero. *Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes, fungorumque venena. In tauri sanguine folia cocta spleneticiisque in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro, profunt.* Obellum medicum! hic nimirum tauri sanguinem etiam pro antidoto praebet. Germana lectio est haec: *Contra serpentes, fungorumque venena, & tauri sanguinem. Folia cocta splenetici in cibo data, &c. Nervis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus. Qui sunt ruffi ex his citissime sanant.* Lege & distingue: Ideo paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt ruffi &c. *Elixos assis minus utiles esse adiiciunt.* Scribo, Adiciit, scilicet Diocles. ¶ Cap. x. *Vesica quoque nisi coctum aqua. Si canibus detur, occidi eos.* Distingue, & castiga sic: *Vesicae quoque nisi decoctum: quae aqua si canibus detur, occidi eos. Alioqui canes non vescuntur asparagis.*

¶ Cap. xi. *Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est.* Varietate, non Autoritate. *Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimatur. Ipsius quoque visus claritati inimicum.* Lege, Epulis feralibus dicatum esse, visus quoque claritati inimicum. Nam hoc ex Chrysippi & Dionysij autoritate refertur: ideoque melius per infinitum legitur absque verbo existimatur. *Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.* Antiqua scriptura potior, Semen datur & arquat is ex vino albo. Arquat is, id est, ictericis.

¶ Cap. xii. *Ocimum quoque Chrysippus grauer increpuit, inutile esse dicens stomacho, vrinae, oculorum quoque claritati.* Duo verba, Esse dicens, aliquis de suo adiecit, mirum ni elegantiae causa. *Alij vero si eo die feriatur quispiam a scorpione, qui ederit ocimum, sanari non posse.* Vera lectio: Afri vero, si eo die feriatur quispiam a scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. *Secuta etas alacriter defendit.* Rectius, Acriter defendit. ¶ Cap. xiii. *Sextius adiecit, hoc serpentes fugare.* Vetus lectio: Sextius adiecit, vltum serpentes fugare. *Multi succo eius cum melle attrito inuncti.* Lege, Cum melle Attico. *Dederunt & cum bitumine infriectam.* Infriectam, non Infriectam. *Item vitiligines vel rugas, strumas, & similia cum hircino & adipe suillo.* Codices veteres: Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo. ¶ Cap. xiiii. *Ius commanducatis & impositis sanari elephantiam, sicut Magni Pompeij atate fortuito cuiusdam experimento, propter pudorem facie illita compertum est.* Elephantiam, non elephantiam hunc morbum Plinius vocare solet. Legendum igitur pro Elephantiam sicut, Elephantiam, & bene habebit tota oratio. *Menta ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammillarum mistura familiares ipsae accessere, ut coire densereque lac non patiantur.* Tota via aberratum est. Vera lectio est haec: Ideo embammatum misturae familiaris. Ipsa acescere ac coire densereque lac non patiantur. Embammata Graece vocantur intinctus, ad excitandam orexim inuenti. *Recentis succus narium vitia spiritu subducto emendat.* Scribo, Spiritu subductus. *Impetigines quoque, vel si teneantur tantum, prohibet.* Intertrigines legendum, quemadmo-

dum est in archetypis. *Morbo regio in vino albo ab alienis datur.* Lege, A balineis datur. ¶ Cap. xv. *Propter cololum quoque bibitur, illiniturque vel penicillis feruens, vel astringitur fasciis.* Vetus lectio: Propter cololum quoque bibitur, illiniturque, vel penicillis feruens apprimitur fasciis. *Nanque & panibus subigitur.* Vetus lectio, subditur. Sic cap. 17. *Panis etiam crustis inferioribus subditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint.* Quidam, superuacanea vox est hoc loco. ¶ Cap. xvi. *Trita mellis odorem habet, digitis tactu eius coherentibus.* Melius, Cohaescentibus. ¶ Cap. xvii. *Castore taliter demonstrante.* Vetus lectio: Castor & aliter monstrabat: vt intelligamus alterum piperitidis genus. Sequenti versu lego, *Vtilem. f. demonstrabat. Luxata & contusa in aceto.* Archetypa, Luxata & incussa. *Vrinam & menstrua ciet.* Plinius scripsit, Vrinam & menses ciet. sicut paulo post, Pythagorae inter pauca laudatum, non a Pythagora: quod genus deprauationis frequens est in hoc opere. *Epiphoris oculorum radicem eius tusam imponit Ioblas.* Lege addendo, E vino radicem eius. Et mox, *Extrahendisque, siqua in oculos inciderint. Dysentericis & tenasmiis datur.* Rectius, Dysentericis & in tenesmo. *Semen hydropicis & caeliacis dedit tritum cum menta. Verum & radicem ad renes.* Castigauimus ad exemplaria hoc modo, Tritum cum menta e vino, radicem & ad renes. *Pythagoras quidem non corripit vitio comitali in manu habentes.* Legendum, Pythagoras quidem negat corripit.

¶ Cap. xviii. *Sed satini albi calyx ipse teritur, & bibitur somni causa. Semen elephantiis medetur.* Scribendum erat, Et e vino bibitu. Item, *Elephantiasis, non Elephantiasis. Succus & hic, & herba cuiusque.* Lege, Cuiuscunque. Sequenti versu, *Vt lactucis, non Aut. Praetory viri patrem in Hispania baiuli.* Baiuli malim, vt sit loci nome, quem admodum dicimus Bilbili, Sacili. *Cum his aurium dolori instillatur.* Melius, Cum hoc & aurium dolori. cu hoc. f. rosaceo. *Sic & foliis ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cum aceto.* Si sic legamus, & podagrae vnu remedium peribit, nec sacro igni suum, vt oportet, adhibebitur. Synceram lectionem etiamnum retinent antiqui codices, Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. *Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non mos est. Dein in lucernis.* Indidem castigauimus & haec, Syncerum enim perpeti non est. mox in lucernis. Sed hic Latinitatis grauior iactura est, quam sensus. Fardiore mendo mox pro, *In pustulas coit, scriptum est, in posca coit, cum tamen experimentum fiat in aqua, non in posca.* ¶ Cap. xix. *Inter satina & syluestria medium genus, quod nisi in aruis esset, sponte nasceretur, rham vocauimus & erraticum.* Lectio vetus magis Plinium sapit, Inter satina & syluestria medium genus, quoniam in aruis, sed sponte nasceretur, r. u. & e. *Alterum est in syluestribus generibus heraclion: vocatur ab aliis aphron.* Elegantiore est vetus lectio, Alterum e syluestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron. ¶ Cap. xx. *Dysenteriae & vomitibus datur ex aceto.* Nostra exemplaria habent, Estur ex aceto. *Caput inde litum distillationem toto anno non sentire.* Illic legitur, Caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Aliquaeto post pro, *Coquitur difficillime, reposuimus, Coqueretur.* Refertur enim ad praecedentem particulam, Tanquam. *Hippocrates vuluarum vitia id infundi.* Lege, Infundit. *Duritiis omnes vel cocto, vel crudo vtiliter illini putant.* Scribo, Putauit. f. Lycus. *Cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula.* Rectius, Vel per se, vel cum malua,

In Plinii naturalem Historiam

aut lenticula. ¶ Cap. xxi. *Aculeos omnes extrahunt illita cruda, aut cum anetho pota. Decocta verò cum radice sua leporis marini venena restringunt.*) In corrupta scriptura aliter habet: *Illitæ crudæ cum nitro: potæ verò decoctæ cum, &c. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem sylvestre.*) Non hoc dicit, Lapathum herbam esse sylvestrem, sed præter sativum esse etiam aliud lapathi genus sylvestre. Quare melius legitur adiecto, &. Est autem & sylvestre. *Foliis aquosis.*) Rectius, Acutis, ut est in veteribus voluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam videri potest. *Oxylapathi semen lotum in aqua celesti, sanguinem prodest reiicientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest.*) Prius prodest, redundat. *Radici tantum altitudine differens, & erga dysentericos efficacis effectus, potum, ex vino.*) Veteres codices habent, Et erga dysentericos efficaci effectus, potu ex vino. Ut intelligamus hoc quoque differre à reliquis lapathi generibus, quod peculiarem vim contra dysenteriam habeat.

¶ Cap. xxii. *Sensus atque sternutamenta capitis purgat.*) Lege, Sternutamentis caput purgat. *Et vulvarum conuersionem suffitum excitat odore.*) Melius, Et vulvarum conuersione suffocatas excitat odore. *Addito exiguo oleo & salis.*) Scribo, Olei & salis. *Ruptis, conuulsis, spasmatum neruis salutare.*) Spasticis neruis, nõ Spasmatum. *In ouum inane succum adicit is.*) Rectius, Addit, quam Adicit. *Fugat & odore, cominus si vratur.*) Legendum, Fugat & odore omnes, si vratur, omnes. s. serpentes. *Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.*) Antiqui codices habent, Ad iocinerum desideria, familiari Plinio locutione. *Stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum.* Lego, Siue succo potum. *Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones, inpersum polente modo.*) Aliter legitur & distinguitur in vetustis codicibus, Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera. stom. s. i. p. m. *Ad iocineris dolores estur cum vna passa, & ad pthysim utilissimè. Semine fiunt & ecligmata.*) Nimis sæpe in distinguendo peccatum est, maximè in his medicinalibus libris, aliquando non vno loco in eodem capite, ut in hoc ipso. Distinguendum, ad hunc modum: Ad iocineris dolores estur cum vna passa. Ad pthysim utilissimè è semine f. e. ¶ Cap. xxiii. *Prodest vesica cum vino leni, & feminarum menstruis.*) Lege addendo, P. v. c. v. leni, & fœ. menstruis hærentibus. ¶ Cap. xxiiii. *Sed ante discessum ab hortensibus.*) Elegantius, sed discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus.

EX LIBRO VIGESIMO PRIMO.

CAP. I I.

Quin & vocabulum ipsum tardè inde communicatum est.) Inde, superfluit. ¶ Cap. iiii. *Celare eos primùm instituit P. Claudius.*) Malo veterem scripturam: Primus instituit. *Qui coronam, ipse pecuniæ eius, virtutis ergò arguitur, quam serui equiue meruissent, Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit.*) Verba Plinij, quibus duodecim tabularum legem interpretatur, restituiamus ex fide archetyporum. Quam serui, equiue meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia serui ipsi, & equi pecunia parantur. *Ingensque & his seueritas.*) Hinc, non His. P. Mutianus, cum demptam Marsyæ.) Munatius, scribi debet. *Cuius luxuria noctibus coronatum Mar-*

syam, literæ illius describunt.) Antiqua exemplaria habent Literæ illius dei gemunt. Apparet ironiam esse. *Florum quidem P. R. honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negotiatoris.*) Pro, Adhibuit, lege Habuit, pro Suario Scrapio, nã idem nomen fuit negotiatori. *Huius fit mentio & libri 7. cap. 12. Nec ei fuit in bonis funeris impensa.*) Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuius hoc, fateor: sed cum videam in hoc capite tam multa de industria mutata, nihil dubito, quin hoc quoque mendum eidem debeamus, cui cætera. Sequenti versu est, *Quaque præferabatur, non, Quaque parte fer.* Et aliquantò post pro *Quod nocent capiti, legendum, Quæ nocent.* *Quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi surripiente fallaciter solertiam.* Nanque scelerata Cleopatra, apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur ab ore eius luisse extremis coronæ floribus, veneno illitis. Ipsaque capiti imposita &c.) Egregiè hoc loco adiuuerunt nostra exemplaria, in quibus ita legitur, In potu, atque hilaritate præcipue odorum vi surripente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius luisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita. Est autem perquam familiare Plinio, septimo casu orationem claudere. *Quis istas timeret insidias?*) Nihilò peior erat vetus lectio, *Quis ita t. i. Adeo mihi, si possim sine te viuere, occasio & ratio adest.*) Rectius ironice, Occasio aut ratio deest. ¶ Cap. iiii. *Contra genera eius nostri fecere.*) Contra, redundat. *Vtilissimum verò plurimis, sed minutissimis, spermoniam.*) Pro Spermonia emendati codices habent Spineolam, à spinis denominatam, quemadmodum in alio genere Coronæola à coronis nomen traxit. *Pangæus nanque mons in vicino ferè est.*) Lege, Pangæus mons in vicino fert. *Negauit centifoliam in coronis addi.*) Antiquior lectio est, In coronas addi. *Quæ Græcula altera est.*) Vetus lectio, Quæ è Græcis altera est. ¶ Cap. v. *Nec vllis florum excelsitas maior.*) Melius, Nec vlli. *Ita odor colorque duplex, ut alius calycis, alius staminis.*) Non malè vetus, Et alius calycis, alius staminis. nam ita ad præcedentia refertur. *Inuenta est in his & ratio inserendi.*) Rectius, Inuenta est & in his. *Mense Martio macerantur, ut colorem accipiant.*) Magis placet, Percipiant ac si dicat, ut colorem perbibant. ¶ Cap. v. *Calathiana munus autumnii, ceteris veris.*) Scribo, Cæteræ veris. *Vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem.*) Quid opus repetere, Folia? satis erat, quinque non excedentem. *Foliorum exilitate vsque in fila extenuata.*) In antiquis voluminibus legitur, Attenuata. *Prima nobilitas Cilicio croco.*) Croco, aut scriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut paulò post: *Gaudet calcari & atteri pede.*) Pede, non est in manuscriptis. ¶ Cap. vi. *Troianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum.*) Rectior lectio: Troianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores &c. Dicit aliquis, leuicula sunt ista, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipse æquòne animo ferret huiusmodi leuicula in suis scriptis à librariis deprauari. At multo plus religionis debetur veterum monumentis. *Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: Quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur.*) Verior lectio vetus: Quicquid ad meridianas horas dies vergit. *Animalium nullum*

Annotationes.

nullum odoratum, nisi de pantheris quicquam dictum est, si credimus.) Vetus lectio: Nisi de pantheris quod dictum est, credimus. Dixit autem hoc libr. 8. cap. 17. tamen quidam illic odorem in colorem deprauauerunt. *Virin atque saluincam, & quāquam nobilissimi sit odoris vtraque.*) Lego, Quāquam nobilissimi sit odoris vtraque. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans. Et ex illis tertium locum habet Africana.) Lege & distingue, Longissima hæc, & candicans: & exilis. Tertium l. h. Pannonia hanc gignit & Norica.) Scribo, Norici. alioqui Noricum dicendum erat, sicut Illyricum. Superque cetera ad famam etiam dignitatis.) Legendum, Ad famam etiam ac dignitates. ¶ Cap. v. In quibus vnguenta vicisse naturam gaudent. Luxuria vestibus quoque pronocauit eos flores, qui colore commendantur.) Hæc verba non deprauauerunt modò homines infulsissimi, verum etiam partem eorum reuulsam præcedentis capituli fini assuerunt. Scribendum, In quibus vnguento vicisse naturam gaudent luxuria, vestibus quoque, &c. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnante.) Lege, Depugnant.

¶ Cap. x. Folia simlacis & ederae in coronameta se dedere, coronaque earum obtinent principatum.) Hanc tam ingeniosam deprauationem mirum ni professor aliquis excogitauit, dum diuinare mauult, quàm ad archetypa recurrere. Vera lectio aliud sonat: Folia in coronameta simlacis & ederae, corymbique earum obtinent principatum. Quia nostris maiore ex parte nomen dare iis defuit cura.) Non minor priore hic error, ut cunque sensus manet. Plinius enim longè aliis verbis vsus est: Quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

¶ Cap. x. Non durante Attico thymo, nisi in afflatu maris seratur.) Seratur, superuacaneum verbum est, natum ex vltima litera maris, & prima dictione sequentis orationis, Erat. Abrotonum iucundi odoris est, & grauis. Floret æstate.) Elegantius, Abrotonum odore iucundè graui floret æstate. Alfiosa enim admodum sunt, & Sole nimio læduntur.) Hic particulam necessariam, per incuriam libroriorum omissem, denuo adiecimus: Et Sole tamen nimio læduntur. ¶ Cap. xi. Eruitur post æquinoctium, vernum radicitus, secatùrque ad Lunam xx. diebus, ita lucens noctibus.) Lege, Erui, sicari, lucere: quòd hæc omnia ex commentariis Democriti, referantur. Sequitur enim, Magos Parthorumque reges uti hac. Et in Italia quidem, ut diximus post rosam.) Satis erat, In Italia quidè. Coniunctio hinc addita vitiat sermonem. Ceterum hyacinthus maximè durat.) Lego, E ceteris hyacin. m. d. Sed hæc ita, si deuulsa crebro, prohibeatur in seminibus.) Legendum, Prohibeatur in semine abire. Attestantur vetera exemplaria: & alioqui ex illis verbis nullus sensus elici potest. Alterum candidius, qui ferè nascitur ad tumulos.) Rectius, In tumulis. ¶ Cap. xii. Hostilia vicus abluitur Pado.) Melius, Alluitur. ¶ Cap. xiii. Nos tamen trademus, que comperimus. Herba est alba, vexatio quidem iumentorum est, sed præcipuè caprarum, appellata egoethron.) Antiqua scriptura potior: Nos trademus, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, appellata egoethron. Huius flores concipiunt noxium virus, aquoso vere marcescente.) Lege, Marcescentes. Aliud genus in eodem Pontisitu viget, ex annona mellis.) Codices vetusti longè aliud habent: Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod abinfania, quam gignit, mænomenon appellant. Hi sunt, quos posterior ætas Tzanos vocauit, Laxis conterminos. Vtraque Colchica gens fuit in clientela fidèque

Constantinopolitani Imperatoris. Et in Mauritania Cæsariensi, Getulia contermina Massylis. Emendatior lectio: & in Mauritania Cæsariensis Getulia, contermina Massylis. Nam & Getuli, & Massæuli hanc prouinciam incolebant, quod ipse Plinius supra docuit. Remedium aduersus has vtrique non differendum.) Lege, Remedio, non Remedium. De quo loquendi modo iam supra capite tertio monui. ¶ Cap. xiiii. Circunlini aluearia fimo bubulo utilissimum. Operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus sit prosper. Si magnus sit uterus aluearius, prouentus autem sterilis, ne operandi desperatione curam abiciant, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento.) Huius lectionis absurditas magis detegitur, collata ad germanam lectionem, quam ex fide veterum codicum restituimus ad hunc modum. Circunlini alueos fimo bubulo utilissimum: operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus, si magnus sit alueus, aut operatio sterilis, ne desperatione curam abiciant, id paulatim reduci, fallente operis incremento. Post hæc Corsica quoniam ex buxo sit, & habere aliquantam vim medicaminis putatur. Lege, Quoniam ex buxo sit, habere quandam vim m. p. Inde ligulis eligunt florem, id est, candidissima queque: transfunduntque in vas, quod exiguum marine habeat frigide.) Toties expertus fidem veterum codicum, ne hinc quidem ausus sum ab eis discedere. Illi pro Eligunt, habent hauriunt. Item, quod exiguum frigida habeat. Siccant Sole, Lunaque hoc enim candorem facit, si sic siccantur. Et ne liquefaciatur, protegunt tenui linteo.) Melior vetus lectio, siccant Sole, Lunaque. hæc enim candorem facit, siccantes, ne liquefaciant, p. t. l.

¶ Cap. xv. Maximèque Ægyptus, frugum ferti lissima, sed ut sola iis carere possit.) Non parum detraxit elegantia, quisquis hinc particulam Quidem, detraxit. Legendum enim, Frugum quidem ferti lissima. Hanc à Nilo metunt.) Scribo, E Nilo. Foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur.) Rectius, Arboreis. Scandix, come, ab aliis tragopogon.) Vetus lectio, Scandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur. Syluestrium due species. Vna mitior est simili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres utebantur, exilis, quam quidam atrachylida vocant.) Legendum, Itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare q. a. v. ¶ Cap. xvi. Et ex diuerso stans anchusa, inficiendo ligno ceris que apta. Est autem mitior iis anthemis, & phyllantes, anemone, & aphace.) Lege, E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno cerisque radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia. ¶ Cap. xvii. Perdicio, quam & Æolia & Ægyptij edunt, nomen dedit auis.) Verior lectio: Perdiciura & aliæ gentes, quàm Ægyptij, edunt. Suprà dixerat, Ægyptios præ ceteris gentibus herbis vesci: nunc dicit, perdiciura herbam etiam aliarum gentium cibum esse. Iulio mense secari iubet.) Lege addendo, Iulio mense toto secari iubet. ¶ Cap. xviii. Iunio mense eximi, ante Iulium medium præcipiens.) Melius, Iunio mense eximi ad Iul. m. p. Vsus ad nassas marinas, vitilium nexus elegantium.) In antiquis codicibus tantum est, Vitilium elegantiam. Quāquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos. Eo factas feminas quidem abortus facere non dubitat.) Syncera lectio, Quāquam professus efficacissimum esse aduersus calculos, eo fouet. Fæminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta vis expellit eas.) Legendum, Largiori tanta vis, ut expellat eas. Laudatissimus ex Nabathæa iuncus.) Non erat opus hinc repetere, Iuncus. ¶ Cap. xix. Ita ut à ba-

In Plinii Naturalem Historiam

lineis inarescant corpora.) Scribo, Inarescant corpori. *Lienique & ruptis vullis profunt: & menstruis feminarum in vino decocta: Impositaque cum melle neruis præcis medentur. Contra lichenas & lepras, & fursures in facie emendant.*) Lege, & distingue. Lienique & ruptis vullis profunt, & menstruis feminarum. In vino verò decoctæ, impositæque cum melle, neruis præcis medentur. Lichenas, &c. ¶ Cap. xx. *In hunc locum dilata, cum disputarem de peregrinis arboribus.*) Vetus exemplaria tantum habent, Dilata in peregrinis arboribus, id est, in mentione peregrinarum arborum. *Sistit purgationes mulierum. Nardi verò eius, quam Phu eodem loco appellauimus, &c.*) Antiqua scriptura melius: Sistit purgationum mulierum impetus. Eius verò, quod Phu eodem loco appellauimus, & reliqua. *Crocum cum melle non soluitur.*) Cum, redundat. Sequenti versu pro vino & aqua, lege, Vino aut aqua. *Collyrio vni nomen dedit.*) Lege addendo, Collyrio vni etiam nomen dedit. *Dentientibus præcipua est, & tussientibus.*) Scribo, Dentientibus præcipue. *Partem eius seruantium, & quarundam aliarum herbarum: sicuti plantaginis, substituentium, si parum mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusque ut plus operis acquirant, p.e.q. s.e.l.i.*) Incorrupta lectio etiamnum durat in vetustis codicibus manu descriptis: Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicuti plantaginis: si parum mercedis tulisse sese arbitrantur, rursusque opus quærunt, partem eam, quam seruauere, eodem loco infodiunt: credo ut vitia quæ sanauerint, faciant rebellare. *Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam sistit.* Sistit, verbum superfluit. nam Ciet ad vtrunque refertur. ¶ Cap. xxi. *Coxendicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis tritum obolorum pondere, &c.*) Lege addendo non pauca verba: Coxendicibus imponit, & articularibus morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant & portionem articularibus morbis t.o.p. *Præterea putant vsu eius quandam datam gratiam iis veneremque conciliari.*) Hæc dictio Datam, superflua est. Coquitur panis cum farina ordeacea. Lege, Concoquit panos. ¶ Cap. xxii. *Mouet & narium sternutamenta. Aridum, non Narium.*

¶ Cap. xxiii. *Imposita hulcerum facit septicam vim.*) Scribe, Hulcus facit septica vi. id est, corrosiua.

¶ Cap. xxvi. *Vt radice eius propius admota soporentur, illam sopore enecante vim earum.*) Sic scilicet Plinius loqui solet. Scribo, Soporetur illa sopore enecans vis earum. ¶ Cap. xxxii. *Nec de cnico siue atractylide verbosius disputetur. Ægyptia herba est, & magnum contra venenata animalia præbet auxilium.*) Hanc sententiam Plinius aliis extulit verbis, quàm quæ in vulgatis leguntur editionibus: Nec de cnico, siue atractylide verbosius dici par esset, Ægyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO VIGESIMO SECVNDO.

CAP. II.

IAm verò infici vestes scimus admirabili succo.) Fucco, non Succo. *Stans & in sicco carpit, quo frugi mundos exculpat vsu alioquin fulgentis. Instrui luxuria poterat certè innocentius.*) Pro vsu alioquin fulgentis, antiqua scriptura habet: His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria certè innocentius. *Et in sacris legationibus quàm verbena.) Quàm redundat.* ¶ Cap. iiii. *Vlli nisi ab vniuerso.)* scribo, Nulli nisi ab vniuerso. distinctione etiam mutata. ¶ Cap. v. *Donatus est ea L. Sicinius.)* L. Siccius, legem

dum, vt etiam supra libro octauo monuimus. *Hic Decius postea Consul, & imperio & collegio se pro victoria deuouit.*) Lege: Hic Decius postea se Consul, Imperioso collega, pro victoria deuouit. Intelligendum de Manlio Imperioso. ¶ Cap. vi. *Ipsè tamen obsessus in toto orbe proscriptus. Hac corona Sertorio etiam cessit.)* Vera lectio: Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Notum est ciuile bellum Sertorianum, in quo præcipua fuit opera proscriptorum à Sylla. *Cohortibus seruatis, totidemque ad eas seruandas eductis.)* Lege addendo, Tribus cohortibus seruatis. *Quod & statua eius in foro suo Diuus Augustus scripsit.)* Adscripsit, non Scripsit. *Addidere videndi pretia delicia luxisque.)* Pretio non Pretia. *Aliorum banc operam esse credimus.)* Vetus lectio: Aliorum hanc operam esse credimus. *In quibus ipsius prouidentiam natura.)* Melius, In quibus ipsis, scilicet aculeatis. ¶ Cap. xi. *Hæmorrhoidæ quoque & dysenteria infusa.)* Scribo, Hæmorrhagiæ. ¶ Cap. xxi. *Imposita verò herba, aut inde omnino respersum, protinus mori.)* Antiqua scriptura: Aut vda omnino respersum. Sequenti versu lege addendo: *Vel si herba ipsa. Infantes quoque hulcerati.)* lege, Exhulcerati. ¶ Cap. xxi. *Constat bulbos eius cum prisana decoctos aptissime mederi.)* scribo, Aptissime dari. *Foliis in quocunque morbo decoctis magis medici vtuntur.)* Legendum, Ferè in quocunque. De bulbis enim accipi debet, non de foliis. *Vtrunque prodesse dysentericis & exhulceratis.)* Melius, etiam exhulceratis, hoc est, etiam si sit dysenteria cum exhulceratione intestinorum: quod sanè periculosius est. *Contra sanguinem tauri demonstrant succo eius vi.)* Paulò elegantius videtur: Demonstrat succum eius. *Optimus quidem ex iis cibus.)* Vetus lectio magis placet: Optimi quidem hos cibi. vt cum præcedentibus cohæreat. *Si enim caligaris clauus, si ferri vel chalybis aliqua rubigo.)* In veteribus tantum est, Ferrive aliqua rubigo. ¶ Cap. xxiii. *Communes in omnium genere obseruationes.)* Illic legitur, in omni eo genere. *Item hyeme quàm æstate vtilius, verumtamè aquam bibentibus.* Scriptura vetus, Item hyeme, quàm æstate, vtilius, & tum aquam bibentibus. *Atque ex aceto his quæ coagulatum lactis sorbuerint.)* Lege, Æquè ex aceto. *Qui se eadem causa præcipitavit.)* Scribe, Ea de causa. Mox est, *Coniecturam sepius fallacem: non Sæpe.* ¶ Cap. xxiiii. *Calefacta incitat vomitiones.)* Rectius, Inuitat. *Quem centesimum annum excedentem cum D. Augustus hospes interrogaret, quàm ratione maximè vigorem illum animi corporisque custodisset, ille respondit, Intus mulso, foris oleo.)* Ad sensum quidem nihil refert, libet tamen reponere veterem lectionem, ab audaculis temere mutatam: Centesimum annum excedentem eum D. Augustus hospes interrogauit, quàm r. m. v. i. a corporisque custodisset. at ille respondit. ¶ Cap. xxv. *Leuatisque siccatis pedibus mirabili modo.)* Et hic nihilo peius erat antea, *Mirabilem in modum. Ad iocineris dolores eam in posca positam concoqui opus est.)* Veteres codices melius: Eam cum posca concoqui opus est. *Quæ à farina hordei distat, eò quòd torretur. Ad stomachum vtilis.)* Antiqui codices, A farina hordei distat eo quòd torretur, ob id stomacho vtilis. *Datur tepida sorbenda efficaciter prodest.)* Lege: Datur tepida sorbenda efficaciter. *Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem redactis.)* Emendata exemplaria habent, Ad habitudinem redactis, vt de hecticis intelligatur. *Neruum doloribus & aliis feruens in sacco ponitur.)* scribendum, Imponitur. *Amplius hoc oculis imponitur.)* Melius est: Hoc amplius oculis imponitur. *Et per se drachme*

Annotationes.

ehma pondere exinaniunt.) Lego, Exinanit. f. granū. *Quoniam in aluo non tumesceret.*) Vetus, Intumesceret. *Semuncia amyli cum ovo & passis tribus.*) Antiqua lectio, Cū ovo & passis tribus ovis. Mox est *Auenacea farina*, non *Auenæ farina*. *Sitanius, hoc est trimestris.*) Scribe, Hoc est è trimestri. f. frumento. *Et vini, in saccis additus.*) Rectius, In saccos additus. *Fabulum etiam siliquarum cinis.*) Scribo ex veteri exemplari, Siliquarumque. Nec redundat coniunctio, quando fabalia hinc substantiua vox est, vt alibi quoque apud hunc ipsum autorem. *Sed si largius sumatur, alius soluitur.*) sed, superfluit. *Horrorem tertiana & quartana minuere traditur.*) Vetus lectio: Minuere creditur. Refertur enim hoc ex vulgi opinione, non ex auctoritate medicorum. *Maculis ex toto corpore emendat.*) Particula Ex, superuacanea est. *Aqua decoctum perniones & pruritus sanat.*) Decocti, non Decoctum. *Si verò ad mellis crassitudinem decoquantur satiui.*) Adde necessariam particulam Vel. Decoquantur vel satiui. Suprà enim dixit syluestres efficaciores esse. *Si verò caelesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit.*) Discoquantur, non decoquantur, sequenti verò verbum *Solent*, redundabat. *Item fistulis, cum axungia veteri, ne intus addatur.*) lege addendo, ita ne intus addatur. *Nascitur inter vitia segetis auena Græca genere.*) Græcæ, superfluit. *Estur & per se, & in patinis cum tenera est recocta.*) Posterius Et redundat.

EX LIBRO VIGESIMO TERTIO.

CAP. I.

E*T ad expiationem sanguinis quoque adhibent non ultra gargarizationes.*) Quid faciunt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur, Ad expuitionem sanguinis, qua laborantes hæmoptoicos Græci vocant. *Ideo & purgationibus ancipitem temperant.*) Putant, non Temperant. Error natus est ex geminatione præcedentis sylabæ. *Huius enim colorem nigrum esse diximus, cuius asparagos similes Diocles prætulit veris asparagis.*) Vetus lectio: Huius enim nigrum esse diximus. *Asparagos eius Diocles p. v. a. ossa infracta efficacius extrahit, quàm supradicta.*) Plinius scripsit, Vel efficacius, id est, efficacius etiam. *Aiunt, si quis in villa eam extruxerit, fugere accipitres, tutasque fieri aues villaticas. Aliter eadem in iumento hominèque phlegma aut sanguinem qui screatur, talos circumligata sanat.*) Hostibus eueniat ita tractari, vt hinc Plinius tractatus est. Equidem peruelim discere, quanam ratione radices extruantur apud istos deprauatores, vt ne cætera portenta exagitem. Præstat enim synceram indicare lectiõnẽ, ex archetypis erutam: Aiunt, si quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasque fieri villaticas alites. Eadem in iumento hominèque phlegma aut sanguinem, qui se ad talos deiecerit, circumligata sanat. *Quod sunt candida, aut nigra, aut inter vtrunque alia ex aliis, in quibus vinum fiat, alia ex quibus passum.*) Emendata lectio: Aut inter vtrunque, aliãque ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum. Albana neruius vtiliora. *Stomacho minus que sunt dulcia, vel austeria Falerna vtiliora.*) Lege, Austeria vel Falernovtiliora. *Somno verò ac securitatibus iam dudum hoc fuit.*) Sic enim legendum ac distinguendum, sublata dictione Accommodatum, quæ redundabat. *In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omnes alias rosiones foris in spongia impositum.*) Legendum, In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omnia alia, foris in spongia impositum. omnia alia, scilicet sanguinis fluxione. ¶ Cap. i. *Quandiu extinguatur descensionis periculum denuntians.*)

Descensionis, superfluit. ¶ Cap. i. i. *Succus eorum carbunculantibus excrecentibus circa oculos hulceribus.*) Dele, Excrecentibus. *Nam lacrymam, quæ ab arbore ipsa distillat, Æthiopica maximè oleæ, mirari satis nõ est. Reperti sunt, qui dentium dolores illinendos censerent, venenum esse prædicantes.*) Hic vna oratio, praua nescio cuius industria, in duas dissecta est. Legendum enim coniunctim, Nam lacryma, quæ ex arbore ipsa distillat, Æthiopicæ maximè oleæ, mirari satis non est repertos qui dentium dolores illinendos censerent. Non enim lacrymam ipsam miratur, sed eorum potius temeritatem, qui tam ancipiti remedio vt non dubitarent, cum etiam ipsi venenum faterentur. In fine cap. legendum, *Cum decocto lupinorum, non Lupino.* ¶ Cap. i. i. i. *Fauces exasperat, & venena omnia cohibet, hebetatque.*) Emendatior lectio: Et venena omnia hebetat: absque verbo *Cohibet*. *Cum pari portione mellis ac opij.*) Lege Mellis acapni. *Ceterum inners & graue sapore corpori.*) Dele sepefluam vocem, Corpori. ¶ Cap. v. i. *Expeditur in grauidarum malacia, & quoniam gustatu moueat infantem.*) Lego Expeditur grauidarum malaciæ, quoniam g. m. i. *Cytinus vocatur à Græcis.*) Satis erat, Vocatur Græcis. Tales præpositiones sexcentas de suo adiecerunt castigatores. ¶ Cap. vii. *Quoniam sudantia huius cibi opera corpora refrigerant.*) Scribendum, Perfrigerant. *Folia eius trita illita hæmorrhoiã sistunt.*) Lege, Hæmorrhagiã. *Post additur omphacij aridi pondus sextariorum duorum, aut myrrhæ sextarij vini.* *Sed hæc simul mixta vel trita, miscentur decocto.*) Hic sextarij pro denariis sunt suppositi, vt indicant vetusta exemplaria, in quibus sic legitur, *Pòst additur omphacij aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. vnius, croci x. vnius.* Hæc simul trita miscentur decocto. ¶ Cap. ix. *Lenius succo oleum est ex eodẽ myrto, & vinum quo nunquam inebriatur.*) lege addendo, Lenius & vinum. *Et foliis crematis vtuntur & succo decocto.*) lege, Et succo & decocto.

EX LIBRO VIGESIMO QUARTO.

CAP. I.

S*imilis vis Rhodie Creta, & argilla nostratis concordia valentium. Pix oleo extrahitur.*) Hæc dictio concordia, nouam orationem incipit, hoc modo, Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quãdo vtrunque pinguis naturæ est. ¶ Cap. i. i. i. *Emollit, discutit humore siccatur strumas.*) lege, Emollit, discutit tumores, siccatur strumas. *Hulcera commanducata imposituque optimè sanari.*) scribo, Commanducato impositoque. ¶ Cap. v. *Defuncta corpora incorrupta conseruat.*) Vera lectio, Incorrupta auis seruat. De hac locutione & suprà libro xvi. monui. ¶ Cap. vi. *Chamapitys Latinè ainga appellatur, diciturque propter abortus.* Vetus & syncera lectio, Chamapitys Latinè abiga vocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu, aingæ cum abortu nihil est commune. ¶ Cap. vii. *Ita vt puero quinque folia tribus cyathis dentur.*) Rectius, Diluantur, quàm Dentur. *Acetis radix contusa iocinoris doloribus vtilissimè imponitur.*) Lege, Efficacissimè imponitur. ¶ Cap. ix. *Grauis quidam autor in medicina, virgam ex eadem fractam, &c.*) Antiqua scriptura, Grauis autor in medicina, virgam ex ea defractã. Ac mox: *Vulgus infelicem arborem eam appellat, non, Infelicem eam, arborem.* ¶ Cap. xi. *Erythrodanus, quam aliqui erythrodanum vocant.*) lege addendo, Alia est erythrodanus. *Tingentibus & radicularamos preparat.*) La-

In Plinii Naturalem Historiam

nas, non ramos. *Gummi genera diximus.*) Lege, Gummi. ¶ Cap. XIII. *Sed & frutex humilior atque spinosus in Nisyro.*) Scribo *Æque spinosus, non Atque. Calculorumve ex vino decoctum, vel præsentaneum remedium est.*) Nisi legas, Cauliculorum ex vino decoctum: neque præcedentia cohærebunt aptè, neque sequentia. *Vel efficaciorum stomaticen præbuere.*) Rectius, Præbuerint.

¶ Cap. XIII. *His subnectemus ea, quæ Græci, &c.*) Non malè vetus scriptura, His subtexemus. ¶ Cap. xv. *Atque is nidor per infundibulum imbibitur in veteri tussi.*) Antiqui codices habent, Per infundibulum. ¶ Cap. xvii. *Pythagare verè esse pertinax fama antiquitasque vindicant.*) Duæ voces, Verè esse, redundat. *Quod fecisse scimus Clemporum, cum & alia suo & nomine ederet, quis credet?*) Vetus lectio: Quod fecisse Clemporum cum alia suo & nomine ederet, quis credat? *Achæmenidon colore est electri, sine folio, nascens in Tarda stilis.*) Legendum, Achæmenido colore electri, sine folio, nasci in Tarda stilis. nã & hoc Democritus tradit. *Alio de his aptiore dicitur loco.*) Lege, Dicitur. Abundè sit dicitur. ¶ Cap. xviii. *Celebratur autem à Græcis stratiotes. Est ea in Ægypto tantum, & inundatione Nili nascitur.*) Melior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis stratiotis: sed ea in Ægypto tantum & inundatione Nili nascitur. ¶ Cap. xix. *Qui perunctus est, si despuat ad suam dexteram ter. Tueturque & ab inflammationibus plagas. Decoctum ex vino gramin ad dimidias è balneis bibi iubent.*) A balneis, non E balneis. *Et cum caro vnguibus excreuerit.*) Increuit, non excreuit. *Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, ut qui biberint in calida lauarentur.*) O Grammaticum deprauatorem, cui parientes masculi sunt generis. Emendata lectio hæc est: Diocles difficile parientibus semen eius dedit, acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ: ut cum tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio.

EX LIBRO VIGESIMO QUINTO.

C A P. I.

Ipsa quæ nunc dicitur herbarum claritas, medicine tantum gratia gignente eas tellure. Satis erat dixisse, Medicine tantum gignente eas tellure. Gratia, doctulus quispiam de suo adiecit. *Tantum ab excogitandis nouis, ac adiuuanda vita mores absunt: summumque opus ingeniorum diu in hoc fuit, &c.*) Codices vetusti, Iuuanda, habent non adiuuanda: & Diu iam hoc, non Diu in hoc. *Omniumque vitam clariorem fecere cognominibus herbarum.*) Illic legitur, Omnium vtiq; vitam. ¶ Cap. i. *Pompeius Lenaus, Magni Pompeij libertus.*) Pompeij, non additur in emendatis exemplaribus, nec refert addidisse: satis est, Magni libertus. *Atque subscribere effectus.*) Deest vna particula necessaria. Legendum, Atque ita sub. e. *Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multumque degenerat transcribentium fors varia.*) Rectior est antiqua scriptura, Verum & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium fors varia. *Atque effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti.*) Scribo, Aliqui ne effi-

gie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti. *Durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, In eo nanque fæminarum scientiam præualere.*) Malo veterem lectionem, Veneficiis & herbis id cogi, eamque num fæminarum scientiam præualere. Sic enim interdum hac paretica particula Plinius vitur, vt supra 22. libro, 24. capituli initio, Eam quoque num, quam lamium inter genera earum appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus, Vulgus castigatorum, quicquid rarum est, pro deprauato damnat, fuoque mox arbitrato mutare sibi permittit. Ea deinde lectio passim recipitur, etiam summis in literis viris talia vt minutiora dissimulantibus. Hinc fit, vt sexcentis locis apud autores Latinos Etiam nunc, suppositum sit pro Etiamnum, aduerbium pro coniunctione, quamuis hoc ipsum Etiamnunc, Latine dicatur, sicut Hodièque, sed per se non suo loco positum reperitur, idque deprauatorum (vt dixi) opera. *Multique Circeios agros, ubi habitauit illa.*) Agros, redundat, nec est in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circeij oppidum in Latino maritimum, & antiqui Latij finis. *Tum etiam cum rigaretur Ægyptus illa, non tamen esset, postea fluminis limo inuecta.*) In corruptior est vetus lectio, Cum etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Tantum enim Ægypto, aggerente Nilo accessit, vt Pharos insula, quam Homerus ætate sua vnus diei cursu à continente abesse scribit, postea litorali vrbi Alexandriae ponte iungeretur. *Inde & plerosque video existimare.*) Lego addendo, Ita video existimare. *Sed quare nunc non plures noscantur causa? nisi quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas viuunt.*) Et hinc vetus potior, sed quare non plures noscantur, causa est, quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur, vt qui soli inter illas viuunt. *Vt radicem syluestris rosæ: quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fructeto, mitteret filio bibendam in lacte. In Lusitania res gerebatur, Hispania proxima parte.*) Atqui Lusitania remotissima est à Roma, non proxima. Recurrendum est ad archetypa, ubi sic legitur, Vt radicem syluestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fructeto, mitteret filio bibendam. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probè quadrant omnia. Est enim Lacetania regio Pyrenæo vicina, in ea citerioris Hispaniæ parte, quæ prima se Roma venientibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit, in lacte, idque præcedentibus verbis pro sua sapientia attextit. Eadem autoritate regioni nomen aliud, quod tum libitum est, finxit, nec religione vlla erga veterum monumenta, nec lektorum respectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Et talium operam typographi nonnunquam ampla mercede conducunt, ne non habeant similes labra lactucas. *Alius est, quem nos in priori volumine eiusdem nominis diximus.*) Legendum, Alius est, quàm quos in p. v. Tria enim dracunculi genera monstrauit cap. 16. *Aliudque miraculum excuntis è terra.*) O temeritatem! quorsum attinebat priorem lectionem mutare, Exerentis se terra? Sed bellè pensatum est damnum scilicet, mox scribendo, In terram se condentis, pro In terram condentis. ¶ Cap. 111. *Stomacacem medici vocabant, & sceletyrben. Ei malo reperta auxilio est herba.* Haud multo minus detrimenti accepisse bonos libros, dum confunditur lectio ineptis distinctionibus, quàm dum deprauatur, cū aliis innumeris hic quoque locus, & qui proxime

Annotationes.

ximè sequetur, testes esse possunt. Non solum enim sensus obscuratur, quoties aliquid perperam distinctum est, sed etiam deprauandi occasio vix aliunde sapius contingit. Veterum codicum lectio talis est: Stomacacen medici vocabant & sceleriben ea mala. Reperta, &c. *Miror quidem, quæ nominis esset causa, nisi fortè confinis Oceano Britannia velut propinquam dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. Etiam tum libera Britannia fuit quidem: & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi.*) Sequamur & hic archetypa vetera, & statim multum lucis accedet: Mirorque nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britannia, velut propinquæ, dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiam tum Britannia libera. Fuit quidem & hic &c. *Non fortassis crederet aliquis, cum hæc nostra friuola quoque existimetur.*) Vetus lectio melior: nunc fortassis aliquibus curam nostram friuolam quoque existimaturis. ¶ Cap. IIII. *Laudatissima herbarum est Homero teste, quam vocari à diis putant moly. Ast inuentione eius Mercurio assignat.*) Incorruptior lectio: Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à diis putat moly, & inuentionem eius M.a. Versu penultimo lege, Miréque vt contra venenum, non Miréque contra venenum.

¶ Cap. v. *Instillauit auribus surdis succum.*) Antiqua lectio, Auribus olidis. *Cum extra super eam proiecta essent, fertur adhaesisse leni.*) Fertur, redundat: pendent enim hæc à præcedenti verbo, Constat. *Cui ante omnes plebs adstans plauit.*) Stans, non Adstans. Is fuit non vulgaris honor: nam sedens in theatro plebs plurimis & ante Drufum plauit. *Antiqui radicem, cortices quam carnosissimos eligebant.*) Melius, Radicem cortice quam carnosissimo seligebant. *Turgescéntemque in longitudinem fingebant.* Lege addendo: *Turgescéntemque acu in longitudinem fingebat. Nunc ramulos ipsos ab radice sui grauissimi corticis, ita dantes.*) Vetus lectio, Nunc ramulos ipsos ab radice quam grauissimi corticis ita dant.

¶ Cap. VI. *Alteram lenem scordotin, siue scordion, ipsius manu descriptam.*) Antiqua scriptura, Alteram Lenæus, scordotin, siue cordion: ipsius manu adscriptam. *Atque in Alpibus pluribusque locis in Lycia.*) Emendatiores codices, Et in alpibus verò, plurimisque aliis locis. *Medetur & omnium morbis decocta succus.*) Ouium, non Omnium.

¶ Cap. VII. *Sunt qui ab Artemide artemisiam cognominatam putent, quoniam priuatim medicatur fœminarum malis.*) Antiqui codices melius, Sunt qui ab Artemide Ilithya cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Solenne autem erat Græcis fœminis in partu Artemidem Ilithyam inuocare, quem admodum Romanæ Iunonem Lucinam implorabant. Intelligendum igitur ab obstetrice Artemide, hoc est, Diana denominatam herbam, non à venatrice. *Vis tanta est, vt vel è longinquo succus excipiat incisa conto. Suscipitur excipulis ventriculo hædino. Humor lactis videtur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.*) Non paulo syncerior est antiquorum voluminum lectio, Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiat. incisæ conto subditur excipulus ventriculo hædino. humor lactis videtur effluere, siccatu cum coit, thuris effigiem habet.

¶ Cap. VIII. *Aliam quoque amplissimam, quam spartaniam vocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes famem suamque non sentiant.*) Cum dicit, Magna & ea commendatio, satis apparet quod & alium eius v. sum indicauit Plinius. alioqui Et, non habet quod con-

iungat. Quo fit, vt libenter accedam archetypis, quæ sic habent: Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmoda vocant. Aliam, scilicet Scythicem. Certè in Indice spartaniam nulla fit mentio, vt iam nihil dubitem, diuinatoris cuiuspiam opera nouam herbam hinc subito enatam Plinio ipsi ne per somnum quidem cognitam. *Vt in quibus etiamnum hodie in virorum latiore conuictu.*) Emendata exemplaria habent, In numerofo & lætiore conuictu. *Seruilus Damocrates primus medentium.*) Rectius, E primis medentium. Leuius & quod paulò post, Vt dein in balneum descendatur in calidam, scriptum est pro, Vt deinde in balneis descendatur in calidam. *Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta.*) Vetus lectio, Non in ipsa inflammatione. ¶ Cap. IX. *Serpentes necat, cuiusque admota fuerit: & his torporem adfert.*) Exemplaria vetusta, Cuiusque admota fuerit feræ & hæc torporem affert. Sensus est, eam vim huic quoque therionaræ inesse, quam magicæ illi supra memoratæ, vnde & nomen vtrique commune, *ἰνεϊορῶν*, ac si dicas, feræ torpor. ¶ Cap. X. *Folia ei plantaginis, nisi angustiora essent.*) Vetus lectio, Folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica, Et si non alium latè iactaret odorem, Laurus erat.

¶ Cap. XIII. *Quamquam mala in aliis terris mandantur.*) Manuscripti codices habent, In aliquibus terris. *Hæc commanducata, si oculis subinde religetur, plumbum, quod est genus vitij, ex oculis tollit.*) Syncera lectio, Hac commanducata si oculus subinde liniatur, plumbum, quod est genus vitij, ex oculo tollitur.

EX LIBRO VIGESIMO SEXTO.

CAP. I.

Sine dolore quidem villo, aut sine pernicie vite.) Elegantius, Sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ. *Nec nisi vsque in ossa corpus exustum esset, non rebellante tedio.*) Et hoc mollius est in manu descriptis codicibus, Ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellante tedio. *H. S. C. C. elocasse in eo morbo ad curandum sese.*) Ad redundat. *Duritia rubens variis modis.*) Vetus lectio, Varicis modo. *Ad posterum verò nigrescente.*) Lege, Ad postremum. *Quid hoc esse dicemus?*) Rectius, Dicamus. *Paruum enim erant homini cætera morborum genera, cum supra ccc. essent, nisi etiam noua timerentur. Neque ipsi homines pauciora sibi opere suo negotia important.*) In emendatis exemplaribus legitur, Certa morborum genera, non Cætera. Deinde, *Neque ipsi autem,* coniunctione adiecta. Præterea, *Opera sua,* non *Opere suo.* ¶ Cap. II. *Sedere nanque in his scholis auditioni occupatum gratius erat.*) Malim veterem lectionem, Auditioni operatos, id est, operam dantes. Sic apud Nafonem, studiis operata Mineruæ.

¶ Cap. III. *Asclepiades atate Magni Pompeij Rhetoricæ magister, nec satis in ea arte quæstuosus.*) Nihilò deterior est antiqua scriptura, Orandi magister, nec satis in arte ea quæstuosus. *Ambulationem, gestationesque, cum vnusquisque semetipsum sibi prestare posset intelligere. Fauentibus cunctis, vt essent vera, quæ facillima erant, vniuersum prope humanum genus circumegit in se.*) Sine ralectio ex antiquis exemplaribus repetita est hæc: *Ambulatione gestationes: quæ cum vnusquisque semetipsum sibi prestare posse intelligeret, fauentibus cunctis vt essent vera quæ &c.*

¶ Cap. IIII. *Siccentur Æthiopide Pontina paludes.*) Adde aduerbium hodie Æthiopide. Transit enim à priscis temporibus ad sua. Castigator delicatus hiatu offensus submo

In Plinii Naturalem Historiam

submouit aduerbium, vt illi quidem videbatur, superuacaneum. Nanque apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi. *Cur nunquam Persarum regi talis est dedita?* Præclare sanè de Plinio merentur, qui illi talem sermonem affingunt, qualis vix hoc seculo in aliquo mediocriter erudito ferri posset. Quid enim sibi volunt hæc verba, Cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Scribendum iuxta archetyporum fidem: Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cur nunquam Persarum regitales dedit? hoc est, pulchros bonos & fortunatos. Arque ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. *Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adiiciemusque, quas ratio dictauerit.* Elegantius: Reliquos effectus reddemus: adiiciemus, vt quasque ratio dictauerit. *Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur.* Parum quidem ad sensum refert: malo tamen & in talibus probatorum exemplarium fidem sequi, vbi sic legitur: *Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur. Petris tantum adherens, vt muscus.* Lege, Totum adhærens. Nam & muscus petris totus adhæret. *Proserpinaca cum muria & ex oleo trita.* Vetus lectio: Cum muria ex mænis & oleo trita. Vt non ex quouis falsamento muria adhibenda sit, sed è foliis mænis. ¶ Cap. v. *Condurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item verbenaca cum plantagine, digitorum vitii omnibus, & priuatim pterygiis, Quinque folium medetur pectoris vitii. Vel quod grauissimum est tussis, huic medetur panacis radix in vino dulci.* In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt, quam cæteri. Vel hic locus quot mendis scætet. Itaque totum retexemus nostra exemplaria sequendo: *Condurdon herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Verbenaca cum plantagine. Digitorum vitii omnibus, & priuatim pterygiis quinquefolium medetur. In pectoris vitii vel grauissimum est tussis, &c.*

¶ Cap. vii. *Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente, alicæve sorbitione.* Legendum, Aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicæve sorbitione. *Capnon herbam qui edere, bilem per vrinam trahunt.* Vetus lectio melior, Capnon, herbam qui edere, bilem per vrinam reddunt. *Radix verò consiliginis, quam nuper inuētam diximus, suum & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum vitium vel traiecta tantum in auricula.* Et hîc vetus portior: Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula. *Tripolium in maritimis nascitur saxis, vbi allidit vnda.* Alludit, non Allidit. *Cacuminibus thymo, dulcis, & fitim sedat.* Mollius est, Dulcis, & fitim sedans. ¶ Cap. viii. *Psyllium in aqua cum radicibus decoctum.* Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Vtrobique subintelligitur verbum, bibitur, ibidem præcedens. *Natura ei, molliendi, siccandi, coquendi. Rectius, Concoquendi. Cochlearibus quinque additis in cyathis tribus vini.* Latinius est, In cyathos tres. Sicut mox, *In aquam mulsam addito pondere denariorum duorum. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitalia.* Vitia, non Vitalia. *Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahere pituitam.* Legendum: Bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam. *Radix eius in aqua mulsâ duodecim pondere dena-*

riorum. Nimium sanè hoc pondus esse vel cæco appareat. Lego x. duorum pondere. Errori occasionem dedit nota denarij. *Scammonium quoque dissolutionem facit.* Lege addendo, Dissolutionem stomachi facit. *Virus redolens, fuminosum lingue tactu lactescens.* Scribo, Gummosum, lingue tactu lactescens. *Quod sit herba farina & tithymali marini succo.* Lege, erui farina. *A radice foliis pendet.* Legendum, Foliis pendulis. *Farina erui, aut fici.* Ficis, non Fici. *Foliis tussis, priore minus efficax.* Lege addendo: Fit & è foliis tussis. Semen & dentium cauis cera includitur. *Colluuntur & dentes succo radicis decocta in vino.* Vetus lectio, Colluuntur & radices decocto è vino. Dentes, repetere superuacaneum est, & decocti significatio satis nota. *Et ipsum etiam in asperis nascens.* Etiam, redundat. *Ita vt sit totum acetabuli modo.* Rectius, Acetabuli modus. *Peucedani succus inflationes & ructus gignit.* Longè aliter antiqui codices: Peucedani succus inflationes, ructus gignens, nam & huc referendum verbum Discutit, quod proximè præcedit. *Datur in somnum euntibus, addito nitro seu polenta. Simul si post cibum detur.* Vera lectio: Datur & in somnum euntibus addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. *In vino ictericis dari atque illini, vtilissimum est.* Antiqui codices: Hoc in vino enterocelicis dari. Et enterocelarum remedium huic loco magis appositè conuenit, secundum ordinem membrorum. *Itemque genitalium inflammationem.* Adde Omnem: Inflammationem omnem. *Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.* Legendum, Symphyti radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypocisthis alba. Nam cohibet, tam ad nomas refertur quàm ad enterocelas. *Præcipueque eius vsus ad stranguriam.* Elegantius absque coniunctione, Præcipui vsus. *Verum largior quoque inflationes.* Scribe, Verum æquo largior inflationes. Et sequenti versu. *Humorem trahit, non Dolorem. Vesicæ autem callithricon trita, similis cumino, medetur, & data ex vino albo.* Vetus lectio, Trita simul cum cumino, & data ex vino albo. Nec est necesse repetere verbum Medetur, eodem versu præcedens. *Paruis è radice foliis quinis.* Melius, A radice. ¶ Cap. ix. *Plurimum remedium esset si virgo imponat.* Lege, Plurimum referre, si virgo imponat. ¶ Cap. x. *Quæ talis est, mollugo vocatur. Similis & asperioribus foliis asparago.* Scribendum, Quæ talis est, mollugo vocatur, similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera, vtrunque à peculiari qualitate denominatum. ¶ Cap. xi. *Ramosam, & interuallis binum palmorum.* Rectius, Ramosam ex interuallis. vt binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. *Phthisin sanat & plantaginis succus, si bibatur. Et ipsa decocta in vino cum sale & oleo à somno matutino refrigerat.* Magis placet, quod in vetustis habetur codicibus, Phthisin sanat & plantaginis succus, si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Certè hæc lectio magis Plinium respicit: nec medicos dissensuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reiicio, sicut & eum, qui mox subtextetur. *Quinquefolij centrata folia ex vino sumpta diebus xxx. in betonica farina pondo denariorum tredecim cum aceti scillitici cyatho.* In iisdem codicibus longè aliud legitur, & quidem rectius, quantum ego video, Quinquefolij contrita folia ex vino pota diebus xxxi. *Veronica farina pondere x. trium cum aceti scillitici cyatho. Ediuerso lethargicos excitari labor est. Hoc præstat euphorbia (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo.* Agnosco

nosco eundem, quem prioribus duobus locis, castigato-
rem: quem si offendebat soporifera vis in peucedano,
eadem opera poterat id omnino tollere, contentus eu-
phorbio suo: nunc manet idem scrupulus, neque docet,
quomodo sit euphorbium adhibendum. Syncera lectio
in nostris exemplaribus est hæc: Hoc præstante (vt per-
hibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. *Eru-
ptiones pituitæque emendat plantago.*) Scribo, Eruptio-
nes pituitæ emendant, plantago, cyclamini radix.

¶ Cap. xiiii. *Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris
contorsionibus.*) Legendum, Et hoc amplius à vocis aut
lateris contentionibus. *Erisithale est flore luteo.*) Lege, E-
risithales. ¶ Cap. xiiii. *Spicula sagittariorum extrahit.*)
Sagittarum, & non Sagittariorum. *Psilothrum nos quidē
in muliebribus medicamentis tractamus, verum etiam viris
in usu est.*) Antiqua scriptura: Verum iam & viris est in
usu. Cum dicit iam, significat nouum eius usum apud
viros esse, postquam mores degenerare cæperunt. *Qua
drupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo fotum. Anginas pe-
culiariter sideritis.*) Satis apparet ineptè dici, hyssopum
ex oleo fotum. In nostris exemplaribus durat syncera
lectio: Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex o-
leo. suum anginas peculiariter sideritis.

EX LIBRO VIGESIMO SEPTIMO.

C A P. I.

Crescit apud me certè tractatu ipso admiratio antiquita-
tis.) Libens audirem, quidnam mouerit castigato-
rem, vt vnā particulam in ipso statim initio detrahe-
ret, idque contra fidem archetyporum, quæ sic habent:
Crescit profectò, apud me certè, tractatu ipso admira-
tio antiquitatis. *Nunc verò Deorum fuisse eam apparet, aut
certè diuinam etiam cum homo inuenerit: eandemque om-
nium parentem genuisse hæc & ostendisse.*) In emendatis
codicibus est, Cum homo inuenerit. Ibidem coniun-
ctio geminatur, Et genuisse hæc, & ostendisse. *Verum
etiam montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusque peco-
rum & herbas quoque inuicem ostentant.*) Hic quoque ve-
teres codices à vulgatis editionibus discrepant: sic e-
nim in eis legitur: Verum etiam montes, & excedentia
in nubes iuga, pastusque eorum & herbas quoque in-
uicem ostentante, scilicet Romanæ pacis maiestate.

¶ Cap. ii. *Hoc quoque tamen in usus humane salutis,
vertere, scorpionum ictibus aduersari experiendo aconitum.*)
Cum hæc particulæ, Hoc quoque, nihil aliud quàm aco-
nitū referant, non erat opus repetere. Sed talia permul-
ta passim ex interpretum glossulis in contextum irre-
pererunt. ¶ Cap. iii. *Omnia animalia que sint salutaria
ipsis nosse ipsa, præter hominem.*) Ipsa, non est in emenda-
tis exemplaribus, sensu nihilominus absoluto. *Fas ergo
nobis erit, qui nulla diximus venenata, nunc demonstrare,
quale sit aconitum.*) Rursus illic minus est verborum ac
syllabarum, nullo tamen sensus detrimento, hoc modo:
Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, mon-
strare quale sit aconitum. Poterant videri casu aliquot
literæ omiſsæ, nisi toties deprehensa esset, quidlibet in
quiduis mutandi temeritas, etiam gratis, nullaque oc-
casionē inuitante. ¶ Cap. iiii. *Præterea in Æthiopia
nascuntur, & in Ida.*) Lego, Præter Æthiopiam nascun-
tur & in Ida. *Huius vetusta nidor vrinam cit.*) Scribo,
Huius vstæ nidor vrinam ciet. *Radice vna, ceu palo in
terra dimissa.*) Rectius, In terram demissa. *Usus in
multis & principalis aluum soluere, cum penè sit sola medi-*

*camentorum, que per se id præstant. Confirmat etiam sto-
machum, adeò vt non infestet vlla vis contraria.*) O homi-
nem (ne quid durius dicam) malè feriatum, quisquis
hunc locum suo more interpolauit, pro elegantissi-
ma Plinij locutione suas nugas substituens! Germana
lectio hæc est: Usus in multis, sed principalis aluum
soluere, cum penè sola medicamentorum, quæ id præ-
stant, confirmet etiam stomachum, adeò non infestet
vlla vi contraria. *Usus eius ad collectiones inflammatio-
nèsque: quin emendat omnia que helxine.*) Pro Quin e-
mendat omnia, veteres codices habent, Et in eadem
omnia. *Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas
fluctuans, fruticem vnum habens densum.*) Pro fluctuans,
lege Fluctuati, scilicet nominis: pro Habens, Habet.
Anonymos à non inueniendo nomine nomen inuenit.) Ar-
gutior est vetus lectio: Anonymos non inueniendo
nomen inuenit. *Item aristogiton, in vulneribus præcla-
ra.*) Hic stupidus aliquis conatus est noua metamor-
phosi ex medico herbam facere, eique virtutes, quæ
sunt anonymi, attribuere, cum sit legendum, Aristo-
gitori, & subintelligendum præcedens participium,
Celebrata. Quin & in Indice Aristogiton inter exter-
nos autores connumeratur.

¶ Cap. v. *Arction aliqui potius arcturum vocant.*) Po-
tius, redundat. *Sed ascyron maiores habet ramos, qui ascy-
roides vocantur.*) Dele has duas voces, sed ascyron: at-
que ita lege, Maiores habet ramos, quod ascyroides
vocant. Sic enim legitur in emendatis exemplaribus,
& sic magis lectio quadrabit, quod ascyroides herbæ
nomen sit, non ramorum. *Coma trita veluti cruenta.*)
Rectius, Cruentant, hoc est, cruorem reddunt.

¶ Cap. vi. *Actæa graui foliorum odore, caulibus anise
geniculatis.*) Verus lectio, Caulibus asperis geniculatis.

¶ Cap. vii. *Trahit eadem potione secundas semine, lac
minuitur in vino, aut mulla aqua pota.*) Lege & distingue
hoc modo, Trahit eadem potio & secundas. Semine
lac minuitur, in vino aut mulla aqua pota. *Cynosor-
chin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, paruis-
que semipedis longitudinis, in terra stratis.*) Antiqua scri-
ptura, Foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem lon-
gitudinis in terra stratis. *Et albi genus chrysolachanè
traditur.*) Veteres codices, Et aliud genus chrysolacha-
ni traditur.

¶ Cap. x. *Caulem habet duorum palmorum.*) Imò cu-
bitorum. loquitur enim de præonia, si quis dubitat de
fide codicum, suis certè oculis credere cogetur, si hos
modò consulere libuerit.

¶ Cap. xi. *Hippoglossa folia habet figura syluestris myr-
ti.*) Non Hippoglossa, sed Hypoglossa. Non enim ab e-
quinæ linguæ similitudine dicitur, sed quod paruum
folium, ceu lingua, de folio eius exeat. *Aliqui agonychon
vocant, alij Dios pyron, alij Heracleon.*) Verusta exempla-
ria pro Heracleon habent Heracleos, vt sit genitiuus,
quemadmodum Dios, & subaudias Pyron, ac si Latine
dicas, Iouis Herculisve triticum. *Quod & magis miror,
quoniam utilis prodatur sanguinem excreantibus.*) Legen-
dum, Quod eò Magis miror.

¶ Cap. xii. *Vis ei styptica & exulceratrix.*) Scribo, Se-
ptica, id est corrosiua, vt nunc medici vocant. Sequenti
versu scribo: *In Augustum mensē incurrente, non in Au-
gusto mense. Ergo species lymphantium hoc modo animorum
esse credimus.*) Vera lectio, Ego species lymphantium
hoc modo animorum esse crediderim. *Foliis ruta, similis
gramini.*) Antiqua lectio, Foliis ruta, semine graminis.

In Plinii Naturalem Historiam

De Polygono, siue sanguinaria loquitur. *Mares autem semine tantum differunt, quod est incipiente oliua.*) In corruptiores codices hanc lectionem habent: Mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuae. Mares autem, scilicet partus facit, quod hic quoque subintelligi debet. ¶ Cap. XIII. *Folius lenticula densis, amaris, aduersis in se.*) Lege, Aduersis inter se. De trichomane loquitur. *Tragonia herba qualis sit, non traditur.*) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia constanter habent trachiniam & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui Indicis vicem obtinet. *Tragonis, siue tragon, nascitur in Creta tantum insula, in maritimis.*) Paulò elegantius est: Nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis. *Phrygia omnino non nasci.*) Lege, Non innasci.

EX LIBRO VIGESIMO OCTAVO.

CAP. I.

Quamquam & ipsi consensu proprii iudicij ita eligere laborauimus, potiusque curæ rerum, quam copie, instituimus.) Antiqui codices multò melius: Quamquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prædicat, id non minus verè ipse quoque usurpare possem, vt qui nihil magis, dum hæc tracto, præ oculis habuerim, quàm veterum iuxta atque emendatorum exemplarium inter se consensum: cuius propositi necdum pœnitet, & bona quædam spes pollicetur, candidos quosque qui Musarum fores pulsant, hanc nostram opellam non omnino fastiduros: fierique potest, vt & illis qui iam intra adyta penetrarunt, non nihil conferat: de iis duntaxat loquor, qui Plinianæ lectionis auidi non semper vetera exemplaria ad manus habent, quò recurrere possint, quotiescunque scrupulus aliquis inciderit. *Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, vt bibentibus populis procul sint comitiales morbi.*) Quantò melior vetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuentibus poculis, comitiales morbi. *Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano.*) Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum: Cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Idque magis ad præcedentia quadrat. *Quasi verò sanitas videri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, non ipsa medicine gratia, egregia hercule frustratione, si non proficit. Aspici humana exta nefas habetur, quanto magis mandi!*) Et hic locus est vnus è pulchrè contaminatis. Restituimus, vnde cetera, sic: Quasi verò sanitas videri possit, feram ex homine fieri, morboque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione, si non proficit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Sequenti versu, Fecisti, redundabat. *Vitam quidem non adeò extendendam censemus, vt quoquo modo pertrahenda sit.*) Syncera lectio: Vitam quidem non adeò expetendam censemus, vt quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abundè perspicuum esse potest, & nostrum laborem minimè superuacuum esse, & illos per læpe falli, qui librorum typis excusorum fiducia de veteribus manuscriptis vix vnquam cogitant, ignari quantum sibi in præcorum monumentis conspurcandis sacrilega, publicoque odio digna, quorundam non dico amosorum, sed planè asinorum, audacia permiserit: cum non rarò fiat, vt tenebrio quispiam plus mendarum in vnum aliquod boni auctoris opus ex putido suo cerebro inuehat, quàm

quantum septem alij docti viri, omni conatu adnisi, perpurgare sufficiant. ¶ Cap. II. *In titulo capituli scribe: Ostenta & sanciri, & depelli. Extat Tuccia Vestalis incestæ precatio.*) Atqui incesti crimen falsum erat. Legendum igitur, Incesti deprecatio, Ac mox sequenti versu, *Anno vrbis, non Anno vrbis Romæ.* Nam Romæ, nugator aliquis addidit contra omnium doctorum consuetudinem. Sic dicimus, Anno ab vrbe condita, non Ab vrbe Roma. *Et omnia approbantibus de cccxxx. annorum euentibus.* Lege, Ea omnia. *Mancipia fugitiua retinere in loco precatationis.*) Precatione, non Precationis. Et quod ibi statim subtextitur, *Quod si semel recipiatur,* in antiquis voluminibus non malè legitur: Cum si semel recipiatur. *Neque diras aues, neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quanque rem ingredientibus obseruare se ea negauerint.*) In emendatis codicibus non additur Aues: quibus eò libentius accedo, quò supra in hoc ipso capite sic legatur: Quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint. Et solent plerunque vuculas tales assuere glossularij, longè interdum à scopo aberrantes: quod & hic factum equidem non dubito. *Quinetiam & legum ipsarum in XII. tabulis verba sunt.*) Rectius antiqua scriptura: Quid non & legum &c. Ineptè enim simul ponuntur, Etiam &c. *Non pauci etiam serpentes ipsas recantari, & hunc vnum esse ipsi intellectum.*) Aliquanto mollior est vetus lectio: Et hunc vnum illis esse intellectum, quàm si reperatur, Ipsas, ipsi. *Incendio inter epulas nominato, aquam sub mensa profundi abominamur.* Quem non offendat huius lectionis absurditas? aut quis non sentiat, alteram esse synceram, quæ in impressis etiam quibusdam codicibus habetur? Incendia inter epulas nominata aquis sub mensas profusis abominamur. Aqua profusa pulchrè conuenit incendium abominantibus: at quid causæ vel comminisci possumus, cur ad incendium nominatum aquæ effusionem abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominamur, quàm incendij mentionem? *Priusquam eam ipsam nominaret, alijsve ei prædiceret.*) Lege, Priusquam ipse eam nominaret. Nam Ipse, & Alius sibi inuicem opponuntur. *Carmina quadam extant contra ambusta. Quaedam etiam in partus. Sed in prodendo obstat ingens verecundia.*) Antiqua exemplaria hoc loco non parum discrepant à vulgatis editionibus, Contraque morborum genera, contraque ambusta, quædam etiam experta, sed prodendo obstat ingens verecundia: vt de experimentis intelligatur, non de partibus.

¶ Cap. III. *Hominum monstrificas naturas, & veneficos aspectus plenius diximus in portentis gentium.*) Plenius, superfluit. *Nam in insula Nili Tentyry.*) Tentyra potius, quàm Tentyrij. ¶ Cap. IIII. *Sed & alios efficaces eius vsus recognoscat vita. Ita despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinationes repercutimus, sinistra dextraque claudicantis occursum.*) Primum Ita, redundat, natum ex præcedenti dictione, Vita. Deinde Sinistræ, similiter superfluit. Legendum enim, Fascinationes repercutimus, dextraque claudicantis occursum. Quæ postrema vox cum finalem litteram casu aliquo amisisset, nec iam compareret alter accusatiuorum, castigator, ne nihil ageret coniunctio, de suo adiecit Sinistræ, itaque error errorem peperit, vt ferè fit, quoties absque archetyporum præsidio, ex nobis ipsis synceram lectionem addiuinare conamur, iustissima hercule frustratione, sed graui studioforum incommodo, quibus ad hunc modum nimium saepe

Annotationes.

saepe os sublinitur. Veniam quoque à Deis spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. Etiam eadem ratione tena. &.) Etiam, aptius præcedentibus cohæret, in sinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, sed experimento facile.) Dele, Nunc, Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & sic ferè Plinius loqui solet, nec aliter habent probatæ fidei exemplaria: quod dissimularem, ni studium esset non sensus modò suos reddere Plinio, sed verba etiam ipsa, quantum fieri potest, annumerare. Lepræque ieiuno illitu arceri.) Ieiunæ, non Ieiuno. Ac mox, Marcion, non Martion. Adiecta precatone, se vinxisse eandem & soluturum.) Scribo & distingo: Se vinxisse, eundem & soluturum. Ee sunt: abstinere à cibo nimio.) Scribe, Abstinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus sequi. Hic duæ dictiones superfluunt, Præter hominem, hominis videlicet alicuius malè feriatu asumentum. Item postea oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt.) Sic enim claudendum hoc caput, vt sequentis initium sit, Sicut totius corporis, contra quàm in vulgatis editionibus hæc capita distinguuntur.

¶ Cap. v. Vltimòque probro maius in cisis triumphalibus sedenti dicebatur, vel in Capitolio epulanti.) Tota hic aberratum est via: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita scriptum est: Vltimòque probro manus in cibis triumphali seni deducebatur, vel in Capitolio epulanti. Sensus est iam planus, qui antehac erat obscurissimus.

¶ Cap. vi. Digitis peccinatim inter sese amplexis.) Magis placet antiqua scriptura, Digitis peccinatim inter se implexis. Nam è diverso scandentisque. Lege, Nam eversos scandentisque. Atque etiam quotidiani cinctus tali modo.) Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipso non est timendi mortem in ægritudine.) Scribendum, Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine. Contra aurium pituitas vermiculòsque.) Lego, Aurium pura, id est, aures suppuratas. Hucera capitum, pruriginis.) Pro Pruriginis, malim Porrigines, quod est in antiquis exemplaribus. ¶ Cap. vii. Aly cum hyssopo & adipe anserino.) Oesypo, non hyssopo. Est autem oesypum, vt Nafonis verbis vtat, succus ab immundæ vellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura. Murmura quoque aurium eiici inuenio.) Confusa sunt remedia, hoc modo distinguenda: Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur. cui si admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura, murmura quoque aurium eiici inuenio. Anguli oculorum subinde madificentur.) Madefiant, non Madificentur. Non segnius & in silente Luna coitus suos maribus exitiales esse.) Legendum, Non segnius & in silente Luna, coitusque tum maribus exitiales esse. Non segnius, ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum ire illas per media arua, relectis super clunes vestibus.) Vera lectio, Ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media, &c. Item nouella vitis eius tactu in perpetuum leditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur, rutam & ederas illico mori.) Lege, Item nouellas vites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas illico mori. Suffragantur & hic, quemadmodum

in cæteris, vetusta exemplaria. Aciem in cultris tonforum hebetari, as contactum graue virus odoris accipere.) Scribo, Hebetescere. & Odoris, redundat. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi sponte superari. Et fila vestis contacta, vt docuimus, ne igne quidem vincuntur, quo cuncta. Cinisque etiam ille, si quis aspergat eum lauandis vestibus, purpuras mutat, floribus colorem adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo immunibus.) Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulò melius, itaque retexemus totum, illave sequemur, Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi superari, filo vestis contacta, docuimus. Ne igne quidem vincitur, quo cuncta, cinisque etiam ille, si quis aspergat lauandis vestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudaico meminit supra lib. 7. cap. 15. Quæ Lais & Cleophantus inter se contraria prodidere.) Scribendum, Lais & Elephantis. Fuit autem vtraque meretrix, & vtraque de rebus muliebribus scripsit, posterior etiam de concubitus schematicis, cuius & Martialis meminit, & Politianus. Legendum itaque mox, Aut inter ipsas pugnantia, cum hac fecunditatem fieri iisdem modis, quibus illa sterilitatem pronuntiaret. Catalogus quoque autorum, quos Plinius hoc libro sequitur, Lais & Elephantida coniungit. Cæterum pro Radice brassicæ vel myricæ, in manu scriptis est, Brassicæ vel myrti. Bythus Dyrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus contuentibus, omnem talem vim resolu, si nullum piscem habeant secum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem nõ aliud darem, quàm magnum aliquod malum, iam sexcenties promerito. Synceram lectionem archetypa commonstrant, nempe hanc, Bythus Dyrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, iisdem aduersa rursus contuentibus, omnemque vim talem resolu, si nullum piscem secum habeant. Vestis omnino ita infecta portiuncula, acu vel licio, brachiali inserta.) Lege, Ac vel licio, quasi dicat, vel vnico filo. Sic & comitiales excitari, morbosque sanari.) Morbosque sanari, de suo aliquis at texuit, contra veterem archetyporum fidem. Supposita tantum calici lacinia menstruo tincta tali.) Satis erat: Supposita tantum calici lacinia tali, idque Plinij ciuilitatem magis decebat, cætera haud dubium, quin glossularius aliquis, vt solent, adiecerit. Corruptam subnecti collo, & ita discuti morbum.) Dele, Et. ¶ Cap. viii. Promoscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternutet.) Rectius, Si & sternuat. Sanguis & ischiadicis prodest.) Syntecticis, non Ischiadicis, si veteribus ac emendatis voluminibus credere libet. Mox, ne nihil ageret castigato, Leonis adipem custodiunt, in Adeps custodit, mutauit, & Magorum vanitas promittit, in Vanitates promittunt. Similiter dentis.) Lege, Similia scilicet promissa. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio illigatas.) Scribo, Adalligatas. Permutationes sexus ex his annua vice diximus, cæteraque monstrifica natura eius.) Antiqua scriptura, De permutationis sexus annua vice diximus, cæteraque de monstrifica natura eius. Præcipue pantheris esse in metu hyæna dicuntur.) Germanè Latina lectio hæc est, Præcipue pantheris terrori esse traduntur, nam hyenam hic repetere quorsum attingebat? Facilius autem capi, si cinctus suos venator, flagellumque, & ipsos equos septenis alligauerit nodis.) Elegantior simul & verior est vetus lectio, Flagellumque imperitans equo septenis alli-

In Plinii naturalem Historiam

gauerit nodis. *Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones.*) Lege, Degustatum ter. quod non parum referre putatur in eiusmodi remediis. *Promisso in triduum conceptu.*) Melius, Intra triduum. In triduum, aliud significat: ut cum dicimus, 'Assumpto in triduum com-
meatu, id est, quantum tribus diebus sufficiat. *Mulierum pregnantium à pectore hyæna caro, & pili septem, & genitale, à ceruice si alligentur, dorcadis pelle collo suspensa, contineri partus promittunt.*) Representabitur & hic vetus lectio, vel quò ex collatione veritas facilius eluceat: Mulieri candida à pectore hyænae caro, & pili septem, & genitale cerui, si illigentur dorcadis pelle, collo suspensa continere partus promittunt. ut, Suspensa, neutri generis sit, casus accusatiui, & omnia supra dicta referat. *Eodem genitali & articulo spina cum adherente corio conseruatis.*) Adseruatis, non Conseruatis. *Eodem suffitu mulieribus menstrua euocari.*) Scribo, Mulierum menses: quod Plinio est vltatius. *Membranam, quæ fel continerat, à cardiacis potam.*) Codices vetusti, Quæ fel contineat cardiacis potam. *Quæ autem in vesica inuenta sit vrina, additis oleo ex sesamo, & melle Asiano haustam prodesse acrimonia veteri.*) Deprauator, quantum video, non leui brachio caput hoc attigit. Quæ sequimur exemplaria, non addunt Asiano, neque medici inter mellis genera Asiaticum celebrant. & pro Acrimonia, habent Aegrimonia. *Siue lucernis, siue visu, siue peluibus.*) Illic legitur, Siue lucernis, siue pelui. Nec video, quid hic, Siue visu, faciat. *Fimum, qui in intestinis inuentus sit.*) Scribo, Quod in intestinis inuentum sit. nam neutro genere Plinius hoc nomen vsurpat. *A cane vero morsis adipem illitum, & corium si sit substratum.*) Aequè pleno sensu scriptum erat, Et corium substratum. Quid sibi volunt in Pliniana purpura tam crebra pannorum assumenta? aut qualis gratia debetur prauis istis sartoribus? *Perunctos omnibus odio euenire, Venire, non, Euenire. Contra ducum ac potestatum iniquitates comministrant.*) Quid, malum, Comministrant? Commonstrant, legi debet. *Si omnino aliquantulum quis secum habeat.*) Non malè vetus lectio, Si omnino tantum aliquis secum habeat. Plinius ait sufficere, si tantum habeas tecum eam fistulam: alius mutauit sensum, docens satis esse quantulamcunque eius partem. *Canini eius dentes febres statas arcent repleti: sunt enim cani.*) Lege addendo, Thure repleti. *Adulterant amylo aut cimolia, sed maximè sturni, quos captos oryza tantum pascunt.*) Coniecto multum aberrauit à scopo. Vera lectio est hæc: Sed maximè, qui captos oryza tantum pascunt. Sentit enim Plinius, crocodileam ex captiuis adulterinam esse, utpote longè deteriorem, nimirum mutato animalis victu. *Præterquam in risu coarguentium.*) Lego, Præterquam vbi irrisu coarguendum. *Eundem salutarem esse parturientibus circa domum. Sin verò domibus inferatur, perniciosissimum.*) Egregiè deprauatum & hoc, non minus quàm superiora. Restituetur in integrum hoc modo, Eundem salutarem esse parietibus, si sit domi: si verò inferatur, perniciosissimum. Est enim verus sensus longè alius, quàm ille prior: est autem hic: Chamæleontem salutarem esse, si multò antè parturitionem illatus sit: sin idem parturienti iam superueniat, perniciosissimum esse. Suffragantur vbiq; vetusti codices. *Sinistrum, mirum quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis & quibus velis mittantur, putet referre.*) Synccra lectio ex archetypis perita est hæc: Sinistrum hume-

rum quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis & quibus velis mittantur, pudet referre. *Capitis dolores, insperso vino, in quo latus alterutrum maceratum sit, sanari feminis.*) Mirum verò, si hoc remedium in solis feminis vim suam exerit, in maribus non item. Distinctio praua sensum deprauat. nam Feminis, paternus casus est, & sequentis orationis initium, hoc modo, Feminis sinistri vel pedis cineri si misceatur, & cætera. Quibus in verbis Vel, detractum erat: Si, transpositum. *Serpentes fugari liene instillato.*) At quònam instillandus est, aut quomodo? Lege, Serpentes fugari ignibus instillato. Nam & hoc experimentum & duo proximè sequentia, de felle, non de liene accipi debent, iuxta fidem emendatorum codicum. *Illita inimicorum immane odium & omnium hominum his conciliare.*) Certè ad inimicorum odiū nullo opus est veneficio, ut qui vltro & exosi sunt, & oderunt vicissim, Verior igitur vetus lectio: illita inimicorum ianæ odium omnium hominum his conciliare. *Prodest contra sagittas venenatas, ut Apelles tradit, postea sumptus.*) Verus lectio: Prodest & contra sagittarum venena, ut Apelles tradit, antè posteaque sumptus. Ut intelligamus, eum præseruatiam etiam vim habere. *Præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum Venerem inhibere.*) Paulò melius legetur, Eiusdem decocti ius cum melle. *Est crocodilo cognatio quadam affinitasque.*) Affinitas, superuacua est. Sequenti versu lege, Detrahendi sanguinis, non Trahendi. *Plurimi autem super Saiticam inter Egypti præfecturas.*) Lege, Super Saiticam præfecturam. Ac rursus. *Item fimum suffitu, non Fimus.* &, Dentes è parte leua addita præpositione. Tandem finem fecit deprauator, duntaxat in hoc capite, sed non nisi proximus capitis fini. Porrò vel hoc caput argumento est, quòd tot mendis referum hætenus Plinium (ut cæteros autores taceam) habuerimus, non tam librarium oscitantiam in culpa esse, quàm malè literatos istos castigatores, iustius diuinatores aut coniectores appellandos: qui tamen alibi plus, alibi minus, prout collibitum est, se exercuerunt. Cæterum scribæ inscitia labi solent, non temeritate: erratæque eorum non magni negotij sit deprehendere, maximè cordato & erudito Lectori. Illi contra homines nefarij, maiore periculo, nec tam facili remedio, & in maioris momenti rebus peccant, nulla religione nihil non contaminantes, planèque iuxta Flacci dictum, mutant quadrata rotundis. Dicas eos Manibus se deuouisse, nisi omnes, quorquot possunt, bonos autores suis venenis infecerint, suisque fætoribus conspurcauerint. Sed desinat stomachario, etsi nimio, quàm vellem, iustior, & ad præsens potius negotium redeamus.

¶ Cap. i x. *Sicuti è lactis vsu, vtilissimum cuique maternum, nutricis exitiosum est.*) Ut in ipso statim portu impedit egregius gubernator! Nam quid ego audio, nutricis lac infantibus exitiosum esse? Cur igitur tantum vbiq; nutricum numerum videmus, infantum tamen exitia nihilo crebriora, quàm inter eos, qui maternis vberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis vsu. Quæ verba à prioris capitis sine pendent. Deinde: Vtilissimum cuique maternum. Alioqui iuxta priorè lectionem non vtilissimū erat, sed planè necessariū, Sequitur, Concipere nutrices exitiosum est. Sic enim, quæ sequuntur, nunc demum probè quadrabunt. *Minus inflat quodcumq; decoctum. Sanat vnas, lichenas. Ad omnia vtile contusa*

Annotationes.

aut laxata, maximè renès, vesicam, interanea, fauces, pulmones.) Obsecro quid commune licheni cum vis? aut quis vnquam fando audiuit, luxatos renès, vesicam, interanea, fauces, pulmones? vel vesicam contusam interaneave, aut pulmonem? Quid igitur præsidij reliquum est, nisi in archetypis? ea sic habent, Minus inflat quodcunque decoctum. Vñs lactis ad omnia intus exulcerata, maximè renès & cætera. Nam vt in Achaia bubulum biberent phthisici syntecticique & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc libro vigesimo quinto capite octauo. Quod est maximè coactum, in summo fluit. At id exemptum addito sale, oxygala appellant.) Sic nobis transcribunt vetera exemplaria, qui nec legere sciunt, nec scribere. Lege, In summo fluitat. id exemptum, &c. Quod magis virus respuit, hoc præstantius iudicatur.) Quid est, Virus respuit? Lege, Resipit. Præstantius autem medicinæ, opinor, non cibus. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum acescit, utilissimum est stomacho.) Legendum, In recens quod velis acescere, utilissimum stomacho. Proxima in communibus laus est adipi, sed maximè suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipis laus est, sed maximè suilli, apud antiquos etiam religiosi. Medicorum aliqui admisto anseris adipe, taurorumque seuo & hyssopo.) Rursus Oesypum deprauatum in Hyssopum. Vbi notandum, (sympathian quandam esse cælypo cum adipe anserino, quandoquidem & supra capite septimo ad podagras, ad vuluæ dolores, eadem species miscentur. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata & calida, recipitur.) Legendum, Aut quæ non sint exulcerata, falsa petitur scilicet axungia. Iamque probè quadrabit, quod hætenus ad præcedentia non congruebat. Mox sequenti versu, contra phthises, lege, non Contra tussim. Sic enim in probatæ fidei voluminibus scriptum est, & aliàs non bene conueniet, quod mox sequitur, scapulis eorum, qui phthisin sentiunt. Parotidas admista farina è salsamentaria testæ: quo genere proficit ad strumas. Pruritus ad papulas in balneo perunctis tollit.) Scribo, Parotidas admista farina salsamentariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balneo perunctis tollit. nam & hæc vox Balneum vitiosa est, cum vterque Plinius Balneum appellet. Quin & Græcis quadrifyllabum est βαδάειον. Multi priuatim sic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pinguis curari iubent.) Elegantius est, Taurorum, leonumque, pantherarum & camelorum. vt quædam coniunctionum ceu catena nectatur. Inter omnia autem communia animalium, fel præstantius in effectu.) Restituimus, vnde cætera sic: Inter omnia autem communia animalium vel præstantissimi effectus fel est. Vis eis, &c. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat, hulcerat.) Lege, Emarginat hulcera. Tantum potest sympathia illa, de qua loquuntur.) Loquimur, non Loquuntur. Hircorum sanguini tanta vis est, vt feramentorum subtilitas non aliter acuat aut induretur, aut scabritia poliatur, vehementiusque quàm lima.) Antiqua lectio: Vt feramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia tollatur vehementius quàm lima. Et ideo suis quæque dicentur effectibus.) Lego, Quisque suis dicetur. nam de sanguine tantum loquitur. Vt si quæ sunt, extractas cauernis mandant.) Scribo, Mandantes. Nam Vt, pro Vtpote, ponitur hoc loco. Fugiant

& omnino aliquid cerui habentes.) Vetus lectio, Omnino dentem cerui habentes, nam Omnino, ad Habentes, refertur. Sic supra capite octauo, Si omnino tantum aliquis secum habeat. Aut medulla perunctos seuo ve cerui aut vituli.) Hinuli, non Vituli. ¶ Cap. x. Item lactis haustus cum vna amminea.) Taminia, non Amminea, cuius vñs in medicina nullus est. Fimum quoque caprarum in aceto decoctum & illitum in ictus serpentium, placet, & recentis cinis in vino.) Antiqua lectio planior: Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in vino. Canis rabidi morfu facta vulnera circuncidunt ad viuas vsque carnes. Quidam carnem vituli admovent.) Lege & distingue, Canis rabidi morfu facta vulnera, circuncidunt ad viuas vsque partes quidam, carnemque vituli admovent. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta vis est animalis. Præter ea quæ retulimus, & vestigia eius calcata equis afferunt torporem.) Similis error priori. Legendum: Quippe tanta vis est animalis, præter ea quæ retulimus, vt vestigia eius calcata equis afferant torporem. Verumtamen fortiora eadem, quàm in equis, intelligi debent.) Scribo, Fortiora omnia eadem. Et toxica expurgantur.) Exemplaria vetusta habent, Expugnantur, vt hoc de antipathia intelligatur. Omnia sesami quoque iure poto.) Vera lectio, Omasi quoque iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, sed ex animantibus. Ius omasi & duodecimo capite est inter remedia.

¶ Cap. xi. Cum succo oleris, ita vt vncto inarescat.) Codices veteres, Ita vt vnctio inarescat. Sed & corruptos dentes confirmari.) Iidem codices pro corruptos, habent Combustis scilicet ossibus. Asina quoque lacte percussu vexatos.) Manuscripti codices, Asinino quoque lacte. Castigator veritus, ne fortè quis de maris asini lacte id acciperet, scripsit asinæ. ô solertiam asininam! Equarum virus à coitu in lychnis accensum.) Melius, In ellychniis.

¶ Cap. xii. Poppæaque hoc vxor Neronis principis instituit.) In vetustis exemplaribus tantum est, Poppæa hoc Neronis principis instituit. Sicut dicimus, Cornelia Gracchi, Terentia Ciceronis. Friuolum licet videatur, non tamen omittendum.) Eadem exemplaria non addunt, Licet tantum est, Friuolū videatur, δυνήκως. Æstates, & quæ discolorum faciunt cutem.) Decolorem, non discolorum. Hirci fel & lentigines tollit, admisto caseo & vino, sulphure spongiæque cinere.) Lege, Et vino, sulphure spongiæque cinere. Labrorum scissuris cum adipe anserino. Fissuris, non Scissuris. Et bouis vngule cinis ex aqua: Fimum quoque feruens ex aceto decoctum, testis que vulpini.) Lege addendo, Et bouis vngulæ cinis ex aqua: Fimum quoque feruens ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testis que vulpini. Prodest & sapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere. Optimus fagino & carpino.) Optimus, non ad cinerem refertur, sed ad saponem. his verò duabus vocibus Seuo & Cinere, redduntur aliæ duæ, Fagino & Caprino, quod posterius in Carpino, deprauatum est. Ungues contusos fel vnus cuiusque animalis circumligatum.) Scribo, Fel cuiusque animalis circumligatum.

¶ Cap. xiii. Vtuntur ad vtrunque vitium & coagulo hædi in vino myrteo, magnitudine fabæ poto: & sanguine, & eiusdè in cibo formato, quem sanguiculum vocant.) Lege, Et sanguine eius in cibū formato, Itè In vino myrte, non

In Plinii naturalem Historiam

myrteo. Cornus cervini teneri cinis, cochleis Africanis cum testis suis myxtis, in vini potionem. Melius, Cochleis Africanis cum testa sua tufis mistus.

¶ Cap. xv. *Calculos expellunt lienes equini.*) Legendum, lienes equini: itaque scriptum visitur in vetustissimis exemplaribus, alioqui satis erat dicere, Lien equinus. *Demonstrant urinam facere in canis cubiculo, ac verba adiicere, ne ipse urinam faciat, ut canis, in suo cubiculo*) Vtrobique Cubili, legendum: nam canis cubiculum nemo unquam Latinus dixit. *Quem dicunt, cum interficiatur, reddere urinam liquidiorum in initio, sed in terra spissantem se.*) Quem, calculum, non onagrum. Proinde rectior est antiqua scriptura, Quem dicitur, cum interficiatur, reddere urina, liquidiorum in initio, sed in terra spissantem se. ¶ Cap. xvi. *Perniones vsinus adeps, rimasque pedum omnes arcet.*) Sarcit, non Arcet. *In iurias a calceatu.*) Verus lectio, Ecalceatu. *Potum verò sublime ex aqua.*) Hæc verba malè in vulgatis editionibus distrahuntur à præcedentibus: & sub limine, scribendum, pro Sublime. nam hoc ad Magicam superstitionem attinet: & remedium ex Magorum autoritate præferibitur. *Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mistura? Cur digitus bubonis potissimum electus est?*) Et hinc verus lectio paulò melior. *Quis hoc quæso inuenire potuit? quæve est ista mistura? cur digitus potissimum bubonis electus est?* ¶ Cap. xvii. *Lupi & capræ seu cyatho, vel lactis pari mensura, deploratum phthisicum conualuisse, certus autor affirmat.*) Mira verò mistura, si credere dignum est. Equidem malim veterem lectionem, ut verisimiliorem, Rupicapræ seu cyatho, & lactis &c. *Ramenta pellis ceruina de seclæ pumice.*) Imò Deiecta. pumex enim non secat. Sequenti versu pro *Ruborem* lege *Rubori*. pendet enim & hoc à verbo Illinitur. *Sunt qui id coxisse aceto, vtilius putent.*) Rectius, Sunt qui incoxisse aceto vtilius putent. ¶ Cap. xviii. *Aut cum musci pari pondere, aut cum propoli.*) Visci, non Musci, attestantibus vetustis exemplaribus. ¶ Cap. xix. *Quod si mortuus partus sentiatur, lien ex a.d.p.e.*) Lichen, non lien. *Tedium Veneris fieri dicit Aeschines.*) Legendum, Olthanes. Is fuit vir Persa, professione Magus. *Et testiculi equini aridi, ut potioni interseri possint.*) Interi, non interseri. ¶ Cap. xx. *Insuper pedes boum, si prius cornua pice liquida perungantur.*) Emendati codices, Non subterri pedes boum, si &c.

EX LIBRO VIGESIMO NONO.

CAP. I.

Quamquam non ignarus sum, nullis ante hæc Latino sermone condita, ancépique ac lubricum esse rerum omnium nouarum principium, nec aliud utique gratiæ, quàm sterilis difficultati in promendo.) Quis obsecro in postremis verbis micam Plinianæ elegantia agnoscat? In vetustissimo codice scriptum reperi: *Quamquam non ignarus sum, nullis ante hæc Latino sermone condita, ancépique ac lubricum esse rerum omnium nouarum, talium utique quàm steriles gratiæ difficultates in promendo.* Cæterum Lubricum, hinc substantiuum nomen est: idque sefellit eum qui principium adiecit. *Mirumque & indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse, & etiamnum sæpius mutari contigerit.*) Contigerit redundat. *Scribere in templo eius Dei, qui auxiliatus esset.*) Scribo, Quid auxiliatum esset: & Eius Dei, ad Æsculapium refertur. *A Creonte Agrigentino.*) Legendum,

Acronem Agrigentino, septimo casu. In eum Acronem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc iussit epitaphio:

*Ἄνεσ' ἰατρὸν ἄνεσ', Ἄνεσ' ἀνὴρον πατρὸς ἄνεσ'.
κρύπτε κρημνὸς ἄνεσ' πατρὸς ἄνεσ' ἄνεσ'.*

In muscos pedes venarum pulsu discreto.) Rectius, Descripto. *Censusque, quanquam exhaustis opibus Neapoli exornata, ut heredi HSCC. relinqueret, quadragesima, id est Aruntius solus.*) In manu scriptis reperi: *Censusque, quamquam exhausti operibus Neapoli exornata, heredi HSCC. relinquere, quantum ad eam ætatem Aruntius solus.* ut hæc verba de ambobus fratribus accipiantur. *Nullius histriionum par, ex quo de trigario comitatu regressus in publico erat.*) Vetusta scriptura: *Nullius histriionum equarumque trigarij comitator egressus in publico erat.* Vult enim autoritatem eius demonstrare per turbas in honorem eius affectantium: qua in re confert eum gratiosissimis tum apud plebem, sed histriionibus aurigisque, qui Circensibus trigas equarum agitant: qua exercitatione Nero quoque ipse eius temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Iamque pulchrè cõgruet quod mox subiungitur: *Cum Crinas Massiliensis, &c. Nullo idem censente, ne videatur assertio alterius.*) Melius, Accessio alterius. itaque legitur in incorruptioribus exemplaribus. *Is ipsis scilicet, que nunc nos trademus.*) Tractamus, non Trademus. Intellegendum enim etiam de iam dictis. *Quæ nos per genera vsus sui differimus.*) Rectius, Quem. s. commentarium. *Quinimo transit in conuicium.*) Lege, Transit conuicium. nam hoc est, quod mox dicit, *Vtròque, qui periere, arguuntur.* *At de iudice ipso quales in consilium eunt, statim occasuri?*) Occisuri, non Occasuri. Crassum sanè erratum, quod tamen non vnam editionem occupauit. *Non deseram Catonem tam ambitiose artis inuidia à me obiectum, ut à Senatu illum, qui ita censebat.*) Lege, Aut Senatum illum. nam aliquanto post ita sermonem hunt claudit. *Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo. Non sunt artis ista, sed hominum.*) Paruum erratum, sed non leuis momenti. Legendum enim *Non sunt artis ista, sed hominum.* *Archontio vulnerum medico.*) Reposuimus ex vetusto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: *Ostendit digitum, sed impudicum Alconti, Dasiòque, Symmachoque.* *Et ab iisdem deficientibus cibo sæpius die ingesto.*) Cibos ingestos, lege, ut cum præcedentibus cohæreat. *Illa prodidere imperij mores.*) Scribo, perdidere. *Neque enim dubitauerim aliquibus fastidio futura que dicuntur animalia, at non Virgilio nefas fuit.*) Nefas, superuacuum est. subintelligitur enim, *Fastidio.* *Ordinem autem à confessis, hoc est, lanis ouibusque.*) Lege, Lanis, ouisque: de quibus secundo & tertio capitibus. *Nec deesset materia pompa.*) Elegantius, *Nec deerat.*

¶ Cap. ii. *Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo & allio, indita auribus obturatis modico spissius.*) Legendum, Et alio modo indita auribus obturatis spissius. atque ita legitur in probatis exemplaribus. *Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo aspersa sanat.*) Illic legitur, *Expressa, non Aspersa.* *Sordes quoque caudarum concrete in pilulas, ac siccate per se, tuseque farina, & illita dentibus, mirè prosunt, etiam labentibus.*) Lege, *Tuseque in farinam.* Item pro *Labentibus.* *Labantibus, id est, vacillantibus.* ¶ Cap. iii. *Sic & illita lienicis.*) Illita, redundat. *Cibus quot modis iuuent, notum est, cum transmittant faucium tumorem.*) Verus lectio, *Cibus, quot modis iuuent notum est, cum transmittant faucium*

Annotationes.

EX LIBRO TRIGESIMO.

CAP. I.

cium tumorem. Ac mox: *Simulque vim potus & cibi habeant. non, Vini vsum. Quò fuerint ea excellentiora, hoc præstantaneum remedium erit.* Scribo, Hoc præsentius. *E. quitem Romanum euocatum.*) Pro Euocatum, legi debet, E Vocontis. nam Vocontij Calliæ ciuitas est: & ouorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atque ita habent vetusta exemplaria. *Multa præterea remedia sunt ex anser, quod miror, æquè quàm in coruis.*) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur. Vetusti codices habent, *Æquè quàm in capris. & rectè. nanque id miratur Plinius, quòd ex animalibus morbo obnoxiiis tanta sit remediorum copia, an sere videlicet & capra. Huc facit, quòd libri præcedentis cap. mox circa initium, enumeratis aliquot è capra remediis, subiicit, Quod quidem miror, cum febris negetur carere. Verùm errori occasionem præbuit, quòd & coruus aliquot mensibus singulis annis ægrotare dicitur, æquè quàm anser.* ¶ Cap. i i i. *Præcipuè in ascensu siderum.*) Assensu, non Ascensu. Alioqui malè quadrat: quòd sequitur: cum lumine Lunæ fibrarum numero crescente ac decrecente. Ac mox, *Serpentes persequitur, legendum, non Prosequitur. De mustela, Tribuunt ei & successus petitionum à Potestatibus, & à Diis etiam precum, morborum remedia beneficiorum munere. Vera lectio, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Propitiatis oratione Diis, fortunatam domum facere promittunt.*) Adoratione, non Oratione. *Item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat, aiunt eum futura præcinere.*) Legendum, Aiunt enim præcauere: attestantibus emendatis codicibus. alioqui nec præcedentia congruunt, nec sequentia. *Democritus quidem monstrat quadam ex his confici.*) Germanior lectio, Democritus quidem monstrat quadam ex his conficit. Vnde monstrificæ dicuntur sagæ, quales Medea & Circe fuisse feruntur. *Quidam oleo illo spumam argenteam decoquant ad emplastrum genus, atque illa illinunt.*) Lege, Atque ita illinunt. ¶ Cap. v. *Oportet igne comburi omnia, modo vt semel diximus.*) Syncera lectio, Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt semel dicamus. ¶ Cap. v i. *Alij lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subiiciunt, quidam mel tantum.*) Subigunt, lege, non Subiiciunt: & Melle, non Mel. *Additis duabus sextis denarij sextiui, vt omnia æsypo illinantur.*) Est tibi, non Sextiui. Porro tibi quid sit, ipse Plinius docet in metallorum tractatione. *Cinis lacertæ viridis, vel in vino albo Sole coctus.*) Vetusti codices, Lacertæ viridis fel in vino albo Sole coactum. *Quibus pluma aurium modo eminet.*) Illic legitur, Aurium modo emicat. *Apollonius Tyanæus. Lege, Pitaneus. Est autè Pitane Æolidis oppidum in Asia. Nam vt Tyanæi testimonio Plinius vtatur, temporum ratio vix potitur. Ad hoc non memorantur vlla Apollonij Tyanæi in hoc genere scripta. Et præcipuè spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora.*) Antiqua scriptura: Imposita per frontem ad duo tempora. *Venantur eum formicæ circumligatæ capillo in cauernam eius coniectæ, efflato prius puluere, ne sese condant: & ita formicæ complexu extrahitur.* Antiquior lectio: Venantur eum formicæ circumligatæ capillo in cauernam eius coniectæ, efflato prius puluere, ne sese condant: ita formicæ complexu extrahitur. *At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis restitisse tradit.*) Rectius: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis se id dedisse tradit.

Istos enim quisque communi auditu saltem cognitos habet.) Melius quadrat vetus lectio: Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet? Siquidem Protea & Sirenium cantus apud eum non aliter intelligi volunt. *Circen utique & inferorum euocationem solum hac agi.*) Quanto elegantior antiqua lectio? Circe utique & inferorum euocatione hoc solum agi. *Troianis itaque temporibus cum Chironis medicinis contenta esset, solo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius in tantum adhæsisse, vt Menander quoque literarum subtilitibus peritus, in eadem Telmesso genitus, Thessalam cognominari fabulam, complexam ambages feminarum detrahentium Lunam.*) Non dubito, quin & hîc vetus lectio, tanto sit verior, quanto tum simplicior est, tum planior. Sic enim habet: Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæsisse, vt Menander quoque literarum subtilitati genitus, Thessalam &c. *Orphea putarem è propinquo primum intulisse, ad vicinas vsque superstitiones ac medicina profectum, si non ex Persis esset vis tota, in Thraciamque Magice delata fuisset.*) Hic quoque temerè discessum est ab archetypis, in quibus sic legitur: Si non expers sedes eius tota Thrace Magices fuisset. *Voluminibus Dardani è sepulchro eius petitis.*) Germana Plinij verba sunt, In sepulchrum eius petitis. Ac mox: *Cetera in viro illo probant: non, De viro. Est & alia Magices factio, à Mose etiamnum & Iochabele Iudæis pendens.*) Modò dixit, Est & alia, id est, etiam alia: quid igitur opus repetere, Etiamnum? Emendati certè codices aliud habent, nempe sic: à Mose, & Iamne, & Iotape Iudæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagonista Mosis fuit coram Pharaone, quòd in Paulinis epistolis legimus, Magus insignis, quo factum opinor, vt Plinius Mosem quoque similiter Magum fuisse putauerit. Castigatorem fefellit similitudo scripturæ, dum pro Et Iamne legit Etiamnum. Tertium nomen etiam typis cœxusa quædam exemplaria habent, rectè quidem mea sententia, cum Hebræum sit, & apud Hebræos autores reperiatur. *Palàmque in tempus siluit sacri prodigiosi celebratio.*) Lege, Palàmque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. *Quid ipse ego hanc memorem artem Oceanum quoque transgressam, & ad naturæ inane peruectam in Britanniam, quæ hodie eam attonitè celebrat.*) Elegantior & germanior lectio: Sed quid ego hæc memorem in arte Oceanum quoque transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodièque eam attonitè celebrat. ¶ Cap. i i i. *Canum, qui rabiem præferunt caput cinis.*) Scribendum, Qui rabie perierunt. *At in superiore dolore duos superiores adalligant.*) Lego, At in superiorum dolore. *Fit eodem modo & dentifricium è caninis dentibus. Cinis è murino fimo inditus.*) Lege, & distingue, Fit eodem modo & dentifricium. *Causis dentibus cinis è murino fimo inditur. Vanum esse arbitror, Canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniam neutrum in Italia visum est.*) Antiqua scriptura, Vanum arbitror esse Canis ortu angues cæcidos membranam exuere, quoniam nec in Italia visum est. *Pruritus quidem intolerabilem facit: & ideo utilius est.*) Vetus lectio, Et ideo tolerabilius est. ¶ Cap. i i i. *Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit (smectica vi.)* Scribo, Hæc cum hirc. seuo illita lichenas ex facie tollit septicæ

In Plinii naturalem Historiam

vi. Sequenti versu lege, *Contectis que brassica*, pro Contemptis que. ¶ Cap. vi. Iure pecudum stomachus recreatur. Perdicum, non Pecudum. Item vipera porcelli modo inassata, Viuerra, non Vipera. *Caninus si viuenti exprimitur*. Lege, Eximatur. *Eliberat & lacerta viridis eo dolore viua, in olla ante cubiculum dormitorij eius, cui medetur, suspensa.* Emendati codices, eo liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculum dormitorium eius, cui medetur, suspensa. ¶ Cap. vii. *Resistit & cochlea, sicut diximus, in suspiriosis temperata.* Nisi legas, Siflit aluum & cochlea, quemadmodum est in vetustis iuxta atque in corruptis exemplaribus, non quadrabit, quod paulo post sequitur: Siflit & anatum muscularum sanguis.

¶ Cap. viii. *Album cit & gallinaceorum decoctum ius.* Legendum, Aluum ciet & gallinaceorum discoctorum ius. *Vel herinacei, vel vespertilionis. Et anserinus cum cerebro, & alumine & æsypo.* Melior vetus lectio, Vel herinacei cum vespertilionis cerebro: & alumine æsypo. Loquitur de cinere herinacei. *Cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas pro cinere.* Scribo, iuxta fidem archetyporum, Poto cinere: non, Pro cinere.

¶ Cap. ix. *Fel arietis cum seuo muris dissecti impositi.* Quis vnquam vidit seuum muris? Lego & distingo, Fel arietis cum seuo. Mures dissecti impositi. *Quod si putrida hulcera, cera ad cicatricem perducunt.* Lege, Cera addita ad cicatricem perducunt.

¶ Cap. x. *Nunc autem reuertemur ad ea, quae totis corporibus medenda sunt.* Antiqua lectio, Nunc reuertemur ad ea, quae totis corporibus metuenda sunt. *Si dexter pes circumscribatur, ac vestigium id defodiatur.* Effodiatur, non Defodiatur. *Item fel cum melle, praecipue anguinum.* Agninum, non Anguinum. Ibidem, *Lichen mule*, non lien. *Eadem omnia praedicantur ex vipera.* Rursus Viuerra in Viperam est deprauata. Vult enim eadem esse remedia è syluestri mustela, viuerra appellata, quae iam è domestica commonstrauit. Et sequenti versu, Abstergeant, Plinianum erat, non Abstergant: quod tamen semper mutatum est, sicut Ciet, in Cit, & Cient, in Ciunt, Balineum in Balneum, Aqua calda in Calidam, & alia id genus non pauca.

¶ Cap. xi. *Bubonis quidem oculorum cinerem.* Non malè antiqua lectio, Bubonis certè oculorum. *Si Luna, rasis barbis eorum.* Verus lectio, Radiis barbisque eorum. *Quoniam eius erit copia spei de tecto.* Argutius est: Quoniam miseria spei delectat: suffragantibus vetustis exemplaribus.

¶ Cap. xii. *Cinis cochlearum terrenarum: sed & ipsa extracta testis.* In emendatis exemplaribus non est mentio cineris. tantum est, Cochlearum terrena: sed & ipsa extracta testis. Sicut paulo post, Eadem ratione & terrena cochlearum profunt: totaque exemptæ tufæ & impositæ, recentia vulnera sistunt. Quamquam & hic posterior locus in vulgatis editionibus deprauatè legabatur, nimirum eiusdem opera, cuius & superior. *Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto.* Sub testo, non Sub testa. Est autem testum vas testaceum, sub quo placentæ coquuntur. Vtitur hac voce Cato quoque cap. 76. *Adeo ad nervos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaserit: itaque in melle seruandos censet.* Antiqua scriptura, Adeo vt nervos quoque abscissos illitis solidari intra septimum diem persuasum sit: itaque in melle seruandos censent. *Bubonis cerebro cum adipe anserino mirè vulnera dicuntur glutinari, quae vocantur cacoethe. Cinis etiam feminum arietis cum lacte muliebri di-*

ligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoque auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. ad hulcera sananda valet. Operæ pretium est & hic conferendi causa veterem adscribere lectionem, Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè vulnera dicitur glutinare, quae verò vocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis: vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Vides Lector totam hanc orationem pendere ab illis verbis, Dicitur glutinare, nihilque opus esse tam multis adiectis, vt iam mutata ac perperam distincta raceam. ¶ Cap. xiii. *Muliebribus malis membrana à partu ouium proficiunt.* Lego, In muliebribus malis. *Alio modo Africana bina cum saenogreco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor. Illinuntur aluo, prius irino succo peruncte.* Lege addendo, distinctione quoque mutata, hoc modo, Alio modo Africanae binæ trita cura saenogreca quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur, &c. *Miscetur lomento æquis portionibus.* Verus, Æqui partibus. *Putant & ter circumdatas ouo perdicis, non inclinari.* Circumductas, non circumdatas. ¶ Cap. xv. *Infantibus qui lacte concreto vexantur, praesidium est anguinum coagulum.* Quis vnquam vidit anguinum coagulum? Scribo, Praesidium est agninum coagulum. *Lacerta viridis ad mota dormientibus morsu emendantur.* Quid opus erat repetere verbum emendantur, cum in proximè præcedenti versu habeatur? Et sequenti versu lego, Harundini alligata suspenditur, non Adalligata, nam Adalligata vocare solet, quae Græci periapta, superstitiosa ferè ac magica remedia, quae suspensa collo aut brachio alligata gestantur. *Cogunt concipere inuitas seta ex cauda mule, si iunctis inter se colligentur in coitu.* Antiqua lectio: Si iunctis euellantur, inter se colligatae in coitu. *Byturos vocari, qui vites in Campania rodant.* Scribo, Erodam.

EX LIBRO TRIGESIMO PRIMO.

CAP. I.

Qua causa fulmina edidit. Elidit, non Edidit. ¶ Cap. ii. *Alibi frigida, alibi calida, alibi inuncta.* Lege, Alibi iuncta, id est, vna cum calidis frigida eodem in loco. *Sestias in Narbonensi prouincia.* Melius, Sextias. *Ibi compositis voluminibus eiusdem nominibus.* Scribo, Voluminibus eiusdem nominis. *Lacus Amphion vitiligines tollit.* Imo Alphion, nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. vitiligo enim ἀλφὴ Græcis dicitur. *Tungri ciuitas Galliae fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem.* Rectius, Bullis stillantem: quod in emendatis exemplaribus legitur. *Eudicus in Hestria Euthice.* Scribendum, in Hestiotide. *At Lusis Arcadiae quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari.* Viuere, non Bibere. *In Sicilia apud oppidum Iusgum riuus fuit vnus, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit.* Triplex erratum, nec tamen cuius deprehendi facile, nisi ex collatione. Restituimus autem hoc modo, In Cilicia apud oppidum Cescum riuus fuit Nus &c. vnde prouerbiū Κέσπον οινεῖς. quamquam autem paræmiographi in hebetes ac stupidos id dici solitum affirmant, ei ἐσπινεῖς tamen proculdubio accipiendū est, quemadmodū illud, Sapientiū octauus, aut ἀνδρεπος Θαλῆς. *Mirum quoque quod cum piscibus transit.* Verus lectio, Mirumque quod cum piscibus transit. Leue hoc videri poterat, nisi hæc ipsa menda

Annotationes.

menda non vno loco occurreret. *Non procul ab Euripidis Poeta sepulchro.*) Ab, redundat. Sic enim Plinius loqui solet: *Non procul sepulchro. Item calida aqua in Eubœa. In Lebedo nanque alluit riuus, in quo saxa in altitudinem crescunt.*) Antiqui codices, Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio: nam quæ alluit riuus saxa in altitudinem crescunt. In fine secundi capit. *In quibusdam speluncis utroque modo columnas faciunt.*) Lego & distinguo, In quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt, nam hæ voces Vtroque modo, ad verbum præcedens Durescunt, referuntur. ¶ Cap. III. *Cursu enim procursumque ipso extenuari atque proficere.* Legendum, Cursu enim percussuque ipso. *Et ut sepe ad vicina lactis accedens.*) Scribo, Ad viciniam lactis. *Quædam aque vere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est: hybernis enim constant imbribus: quædam Canis ortu, sicut in Macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum Pellam: Incipiente enim æstate frigida est palustris, dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget.*) Malui veteres codices sequi, in quibus sic legitur: *Quædam Canis ortu, sicut in Macedonia Pella vtrunque. Ante oppidum enim incipiente æstate frigida est palustris, &c.* ¶ Cap. v. *Illam mutationem mirabilem nulla euidente causa apparet.*) Vera lectio: Illa mutatio mira, ubi nulla euidentis causa apparet. ¶ Cap. v. i. *Cum aliqui lauari calida frequenter indicant.*) Induceret, nõ indicant. *Idem ad corpora siccanda. Quæ de causa & frigidi mari vtuntur. Præterea est alius vsus simplex.*) Scribo iuxta fidem emendatorum codicum, Item corpora siccant: qua de causa & frigido mari vtuntur. Præterea est alius vsus multiplex. *Difficilius perfrigescent marina calefacta.*) Calefacta. Ibidem pro Mammis rigentes, vetusti codices habent, Mammis fororiantes: nec dubito, quin rectius, quandoquidem hoc vocabulo præter alios etiã Politianus vtitur. Sequenti versu lege: *Aurium grauitatem, capitis dolores.* ¶ Caput v. i. *Et in Cappadocia puteis ac fonte, quem in salinas egerunt.*) Congruentior erit lectio, si legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. *Quicumque ligno conficitur sal, niger est.*) Vetus lectio, Quicumque ligno confit sal. *At è stagnis Tarentinus, ac è riuis Phrygius.*) In vetustis exemplaribus tantum est, At è stagnis ac Phrygius. *Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam. Quædam enim fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima, flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res.*) Verboior hæc lectio est, at vetus multo elegantior simul & verior: Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam quadam fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur flos salis, in totum diuersa res. ¶ Caput VIII. *Nunc è scombro pisce laudatissimum in sinibus Carthagini Spartaria, & cetariis: sociorum appellatur.*) Antiqui codices melius: *Laudatissimum in Carthagini Spartariæ certariis: sociorum id appellatur. Laudatur & Clazomene garo.*) Illic legitur, *Laudatur & Clazomenæ.* Ac mox: *Sicut muria Antipolis ac Thuri, iam verò & Dalmatia. Quod prius non rectè legebatur, Antipolis ac Thuria. Iam verò in Dalmatia. Nanque & alece scabies pectoris sanantur.*) Imò, Pecoris. ¶ Caput IX. *Defuncta autem ac putrescentia ita vendicans; vt durent ea per secula.*) Sincera lectio: *Defuncta etiam à putrescendo vendicant, vt durent ita per secula. Ad hoc maxime probatur Tragafæus aut Caunites.*) In vetustis codicibus pro Tragafæo Tattæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur. ¶ Cap. x. *Magnus è nitro vsus, qui dicitur suo loco.*) Legendum, Et vitro, id est, ad vitrum, quod enim promit-

tit suo loco se dicturum, id libro 36. capit. 26. in mentione vitri dicit. Podagricis in balneis vngi folia nitro prodest. Vetus lectio, Podagricis in balneis vt folio prodest. ¶ Cap. xi. *Item abstergenda lippitudini utilissimi. Eam quæ tenuissima est, mollissimam quoque esse oportet.*) Rectius, lidem abstergendæ lippitudini utilissimi, eoque tenuissimos & mollissimos esse oportet. *Imponuntur & integris partibus, & fluxione occulta laborantibus, quæ discutienda sunt.*) Vetus lectio, Sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sũt. *Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quando aliud imponi oportet, sic vt sanas quoque partes spatiose operiant.*) Lege & distingue: Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficacius quàm aliud. Imponi oportet sic, &c.

EX LIBRO TRIGESIMOSECVNDO.

CAP. I.

Homines, quibus in pastu est, piscem olent.) Vetus lectio Quibus impactus est, alioqui non quadrabit quod subiungitur: Cæterò moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. *Vitulos marinos ternas heminas capere.*) Absurda hercle lectio. Legi debet, Mitulos ternas heminas capere. Id cõchæ genus est. ¶ Cap. II. *Nouacula & ferum quæ pisce tacta sunt, olent.*) Cod. antiq. *Nouacula pisce que tacta sunt, ferum olent. Item in Labra Gnidy Ionis fonte.*) Legendum, Item in Labradii Ionis fonte. *Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinum appellant.*) Dissentiunt ab hac lectione vetera exemplaria, quæ sic habent, Nã in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis est cognomen, non fontis nomen. ¶ Cap. III. *Vrinam earum aliter quàm in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror, & intra eam esse. Hæc quoque portentosa à Magis demonstratur, aduersus aspidum ictus singulare remedium. Efficacior est tamen, vt aiunt, cimicibus admistis.*) Emendati codices: Et inter ea hoc quoque esse, quæ portentosa Magi demonstrant, aduersus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, vt aiunt, cimicibus admistis.

¶ Cap. v. *Sapius verò quantum veneficium præstaret menstruis mulierum*) Præstaret, redundat. *Adinueniri obiecta rana formicis.*) Lege. Id inueniri. *Cinis eorum seruatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morsibus.*) Germana lectio, C. e. s. prodest pauore potus periclitantibus ex c. r. m. ¶ Cap. v. i. *Huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre.*) Scribo iuxta fidem veterum codicum, Specillis derasum. Est autem specillum instrumentum inungendis oculis aptum: quemadmodum legimus libr. 7. cap. 53. C. Iulius medicus dum inungit, specillum per oculum trahens. *In calice nouo lenta pruna decoquere, deinde spuma pennis deterfa.*) Subinde, non Deinde. ¶ Cap. x. *Pisciculi minuti ex ventre eius, quos deuorauerit, exempti.*) Lego, Qui deuorauerit. *Item vituli marini, cuius cinis & adeps prodest.*) Cinis, redundat per anadiplosin præcedentis vocis paulum immutatæ natus. *Morbos abigit ius mitulorum.*) Hoc ius præcellit Iuri Cæsareo pariter ac Pontificio, si verum est quod hîc legitur. Sed extra iocum pro Morbos abigit, legi debet, Corpus auget.

Cap. x. *Nervos præciosos purpurarum cauum, quo se operiunt, tusum glutinat.*) Antiqua lectio: Nervos vel præciosos purpurarum callum, quo se operiunt. Intellego autem operculum, quale & in terrestribus cochleis conspiciamus, quoties intra calycem contractæ suo succo

In Plinii Naturalem Historiam

victitant. *Secari harundine: ferro enim intingi vitiumque trahere natura deserente.*) Ferro enim infici, legendum: & Desinente, pro Deserente, attestantibus vetustis codicibus. *Ita pueros pubescere negavit mango Salpe obstetrix.*) Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. *Iecur rana dryophytis & calamita.*) Incorruptiores codices Iecur rana diopetis vel calamita. Vidi equidem certis locis tantum numerum ranunculorum, vt cum imbre delapsi, vel certè ex imbre prouenisse videri possent, hos opinor hinc diopetes vocari, quod Græci *διωπέτες* nominent, quicquid est ex aere delapsum, quasi à Ioue demissum. Legitur hoc vocabulum & supra. *Pulmone marino si confricetur lignum, ardere videtur, adeo vt faculam ita præluceat.*) Malo quod in vetustis est codicibus, Adeo vt baculum ita præluceat. Baculum autem neutro genere dixit, quemadmodum Græcis *Βακίον*.

EX LIBRO TRIGESIMO TERTIO. Ex proœmio.

Videmusque super excavatos montes, mirantes, &c.) Syncera lectio, Viuimusque super excavatam, mirantes, &c. *Et in sede Manium opes querimus, tanquam parum benigna fertilique, quæ secetur.*) Pro, Quæ secetur, melius leges, Quæquæ calcatur, vt est in probatæ fidei voluminibus. *Cui enim fodiendi causa medicina est?*) Nostra exemplaria elegantius, Quoto enim cuique fodiendi causa medicina est. *Quam innocens, quam beata, imò verò & delicata esset vita, si nihil aliud de ea, nisi quod supra terras, concupisceret, haberetque non nisi quod secum est?*) Verus lectio non nihil variat: ea ex vetustis exemplaribus totidem verbis adscribetur. *Q. i. q. b. i. v. & d. e. v. si nihil aliud, quam supra terras, concupisceret, breuiterque nisi quod secum est? Parum enim erat natura vnâ inuenisse vitæ pestem, nisi in pretio etiam esset sanies auri.*) Illic legitur: Parum enim erat vnâ vitæ inuenisse pestem, nisi in pretio esset auri etiam sanies. ¶ *Cap. i. Manus & prorsus sinistra maximam auctoritatem conciliauere auro, non quidem Romani, quorum more ferendum erat bellicæ virtutis insigne.*) Quanto melius nostri codices! Non quidem Romanæ, quorum more ferreum erat id, & bellicæ virtutis insigne. *Nec præter Numæ Seruique Tullij alia, nec L. quidem Bruti.*) Lege, Ac ne L. quidem B. *Quanquam & de nomine ipso ambigitur, id Græci à digitis appellauere.*) Pottior lectio, Quanquam & de nomine ipso ambigi video Græci à digitis appellauere. *Æqua fortuna triumphantis & serui coronam sustinentis.*) Antiqua scriptura magis arripet: *Æquæ triumphantis & serui fortasse coronam sustinentis. Et conditas artes vestes ac vasa aurea.*) Alius pro Artes scripsit Arte, atque ita locum bellè castigatum putauit, cum legi debeat, Et conditas arcis vestes. *Et qui primus instituit, cunctanter id fecit.*) Melius, Et quisquis primus instituit. *Inter Cepionem quoque & Drusum ex anulo in actione nauali inimicitie capere.*) Venali, non Nauali. *Multi Prætura functi in ferreo consenuerint.*) Lege addendo: Multi prætura quoque functi. *L. Fusidium illum, quem Scaurus in vita sua scribit.*) Antiqui codices, Ad quæ Scaurus de vita sua scripsit. *Nullosque omnino anulos maior pars gentium hominumque, etiam sub imperio nostro degunt, hodie habent.*) Lege, Hodièque habeat. *Alij verò & huic vnus tantum, quo signanda signent. Conditurque ille, vt res rara, & ad iniuriæ vsus indigna, velut è sacrario promittur.*) Prætulerim & hinc veterem lectionem: A. v. & h. v. t. quo signantem signent. Conditus ille, vt res rara, & in-

uria vsus indigna, velut è sacrario promittur. Porro, Quo signantem signent, sic dictum est, quemadmodum illud apud Satyricum: Sed quis custodiat ipsos Custodes? *Alij bractæas inserunt leuiore materia, & propter casum gemmarum tot sollicitudinem putant.*) Quis hæc verba obsecro pro Plinianis agnoscat, cui modo Plinius vel mediocriter cognitus sit? Imò quis non statim ineptam orationem & vitiosam esse sentiat? In nostris exemplaribus legitur sic: Alij bractæas infarcire leuiore materia, tutius propter casum gemmarum sollicitudini putant. *Demumque vel plurimum opum, ita scelera anulis fiunt.*) Bene exercuit castigatorem & hoc caput, vt video, quamuis non bonam gratiam meritum. germana lectio est, Denique vt plurimum opum scelera anulis fiunt. *Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa acta. Seruorum quoque causa nomenclator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli Marcipores &c.*) Quid est, In domo turba externa acta? Syncera lectio, Et in domo turba externa, ac seruorum quoque causa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, singuli &c. *Nunc rapienda comparantur epula, pariterque qui rapiant eas. Sed & clauas quoque ipsas signare non est satis.*) Elegantius absque coniunctione Sed. Nunc r. c. e. p. q. r. e. cas: & c. q. i. f. n. e. f. Et hoc est quod supra dixit: Quod signantem signent. *Celebrationem quidem vsus cum sænore cepisse, argumento est consuetudo vulgi, ad sponsiones etiamnum anulo exiliente, ab eo tempore, quo nondum erat arra velocior.*) Nec hinc video cur mutare libuerit veterem lectionem: ea sic habet: *Celebratio quidem vsus cū sænore cepisse debet: argumēto est c. v. ad l. ad se. a. exiliente, tracta ab & c. Ea dem loquendi forma libr. 9. capit. 41. dixit, Pœnitentia hoc primū debet inuenisse. Seruatūque in hodiernum diem est.*) Diem, elegantius subintelligitur, quam exprimitur. ¶ *Caput i. i. Propter hoc etiamnum Nongenti vocabantur ex nominibus selecti, ad custodienda suffragiorum scita in comitiis.*) Plebiscita passim legimus apud bonos Latinæ linguæ autores: at Suffragiorum scita equidem nusquam legere memini. Præstiterit igitur & hinc verum codicum fidem sequi, toties iam expertam: Præter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus selecti ad custodiendas suffragiorum cistas in comitiis. *Cum C. Sulpitius Galba iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucuparetur, occupatusque in his esset, questus in Senatu, vulgò institores eius culpæ defendi anulis.*) O bellum castigatorem! At quid erit corrumpere veterum monumenta, si hoc castigare dicitur? An illi parum integra videbatur hæc vetus lectio? Cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in Senatu &c. *Quod ad equestrem ordinem pertinet.*) Rectius, Attinet. ¶ *Caput i. i. i. Antonius Sopus in contumeliam nature vilitatem auro fecit, opus proscritione dignum.*) Sopus, redundat: nam de Triumuiro intelligendum est, ad cuius tabulas proscriptorias alluditur. ¶ *Cap. i. i. i. i. Tum maxime Augustum de cruore eius cenare.*) Aliæ editiones, De cruce eius. Vtraque dictio vitiosa. Legendum, De cruce eius: vt intelligamus huic in direptione fractæ statuæ crus obtigisse, cuius partem in hospitem cœnam insumpserit. ¶ *Cap. v. Hæc sunt tenacia eius in colore blanda.*) Melius, Et colori blanda. ¶ *Cap. vi. Lineas ex argento nigras fieri produci que mirantur.*) Verus lectio: Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. *Nanque ideo etiam platyophthalmon id appellauere, quoniam in collyriis mulierumque epiphoris dilatat*

Annotationes.

dilatet oculos, & fluxiones inhibeat oculorum.) Tutius & hinc vetusta exemplaria sequemur, quæ sic habent: Nanque ideo etiam plerique platyophthalmos id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum & c. Porro calliblephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. *Quæque subsidit in mortario abigiturque.* Lege, Abiiciturque. *Alij tritum in aqua triplici linteo siccant, facemque abiiciunt.* Saccat, non Siccant. *Contractis tubulis ad magnitudinem auellanarum.* Anulorum, melius quadrat, quam Auellanarum: atque ita legitur in emendatis exemplaribus. *Temperare, purgare, explere, hulcerum tumores lenire.* Scribe ex fide veterum codicum: Temperare, purgare, explere hulcera, tumores lenire. *Itemque perniones cum myrto & cera & abdomine.* In exemplaribus, quorum fidem sequimur, tantum est, Cum myrtis & cera, abdominis nulla mentione. ¶ Caput VII. *Minium quoque, & nunc inter pigmenta magna autoritatis, & quondam apud Romanos non solum maxime, sed etiam sacra religionis, ut autor est Verrius, & cuius sit necesse credere autoritati, Iouis ipsius simulachri faciem diebus festis minio illini solitam.* Codices nostri longe melius distinguunt, ubi sic legitur: Et quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacra. Enumerant autores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulachri & c. ¶ Caput VIII. *Dum ne quid prætereat in viscera, ac vulnus attingat.* Lego, Dum ne quid penetret. ¶ Cap. IX. *Quin etiam pocula ita figurantur, exculptis intus crebris seu speculis.* Alius Exculptis mutauit in Exculptis, atque ita rem acu se attigisse putauit, cum legendum esse Expulsis, vetusta exemplaria nobis indicent. *Plurimumque refert concaua sint & poculi modo, an media depressa, an elata, an auersa, an obliqua.* Antiqui codices sic habent: Plurimumque refert concaua sint & poculi modo, an parma Threidicæ, media depressa, an elata, trauersa an obliqua. *Optima apud maiores fiebant Brundusina) fuerant, non Fiebant: atque ita legitur in emendationibus voluminibus. Conflatur in fictili circumlito argilla.* Lege addendo, Conflantur ita in fictili. *Et falsum denarij spectatur exemplar.) Falsi, rectius, quam Falsum.* ¶ Caput X. *Eum qui primus acceperit hoc nomen, decoxisse, Cognomen, non nomen. M. Crassus negabat diuitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset.* Nec hinc video cur Diuitem, nescio quis maluerit, quam locupletem, quantumuis reclamantibus probatæ fidei exemplaribus. *Iuuat enim infestari inexplibilem istam habendi cupiditatem.)* Nihilominus elegans est, Habendi cupidinem, quod in nostris legitur exemplaribus. *C. Asinio Gallo, C. Marcio Cyrino c o s s.)* Cenforino, non Cyrino. ¶ Cap. XI. *Nec copia tantum argenti fuerat vite, sed validius pænæ metu pretium.)* Antiqua scriptura melius, Sed validius penè manupretium. Alioqui ex vulgata lectione quis sensus commodus elici possit, equidem non intelligo. *Parthica signa & tabulas pictas inuexit.)* Demiror quid sibi velint hinc Parthica signa per Achaicam victoriam Romam inuenta, nisi forte castigato iste Achaicam, ex qua hæc spolia erant, Parthorum provinciam fuisse existimauit. Certè manu descripti codices pro Parthica habent Parta. s. victoria, quam lectionem si recipimus, nihil supererit scrupuli. *Vt liberet amplecti vitia, & liceret precare ex dignatione. Hinc aliqui veterum, ut C. Marius.)* Lege & distingue sic: Vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum C. Marius & c. atque ita legitur in emendatis codicibus. ¶ Caput XII. *Vidimus & ipsi Valerium Fuscum.)* Arel-

lium, non Valerium, suffragantibus vetustis voluminibus. Hunc Seneca inter claros sui temporis oratores annumerat. *Boethi apud Lyndiam Mineruam in templo.)* In templo, superfluit. *Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & venatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater.)* Exemplaria incorruptiora aliter hinc habent ad hunc modum: Myos in eadem æde & Silenus & Cupidines. Acragantis & venatio in scyphis magnam famam habuit. Post hos celebratus est Calamis, & Antipater, quique & c. Nec dubito quin & hæc data opera deprauata sint. *Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onyebus Cithylene laudatur.)* Legendum, Mox Cyzicenus Tauricus, item Ariston & Eunicus Mitytenæi laudantur.

¶ Caput XIII. *Non oblitum Demetrium tota Hellade Neronis principatu accusatum.)* Syncera lectio: Demetrium à tota Seplasia Neronis principatu accusatum: attestantibus bonæ fidei exemplaribus. Cæterum Seplasia nomine pigmentorum atque aromaticarum specierum negotiatores significantur, origine vocabuli à Campanis deducta, quorum vicus erat Seplasia, huiuscemodi mercibus attributus.

EX LIBRO TRIGESIMO QUARTO.

CAP. I.

IMò vero ante argentum ac penè etiam ante aurum, Corinthium.) Lege, Corinthio. s. pretium est. *Docuimus quandiu P. R. ære signato tantum usus esset.)* Scribo, Ære tantum signato. Caput II. *Quippe cum tradatur non alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscriptum esse ab Antonio, quam quòd Corinthiis se ei cessurum negauisset.)* Vetus lectio: Proscriptum cum eo ab Antonio: hoc est, cum Cicerone. *Cum antea in seculo fictores nobiles esse desissent.)* Rectius, Cum antè seculo, id est, ante centum annos. *Sanè ergo vasa tantum Corinthia, qua isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modò in lucernas, modò in trullas.)* Vetus lectio sic, *Quæ isti elegantiores modò in esculentis transferunt, modò in lucernas, aut trulleos. Esculentis dixit, quæ alibi escaria. Insula ipsa est, nec gignens, sed officinarum temperatura nobilitata.)* Vetus lectio melius quadrat, Insula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temperatura nobilitata. ¶ Caput III. *Accensio candelabri talis fuit, ut autor est Dio. Iussu præconis Cleippus sublo gibbere & præterea alio fædus aspectu fabricatus est, emente id Gegania festertis leodemque ostentante in conuiuia emptum, ludibrii causa nudatus, atque impudentia libidinis receptus in torum, mox in testamentum, prædiues numinum vice illud candelabrum coluit.)* Quis intelliget hæc? Nunc vide quantum præstant vetera exemplaria, in quibus ad hunc modum legitur, Accessio candelabri talis fuit, Theonis iussu præconis Cleippus fullo, gibbere præterea & alio fædus aspectu, emente id Gegania festertis leodemque ostentante conuiuio emptum ludibrii causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in torum, m. i. t. p. n. v. i. c. c. Quid nunc dici potuit planius? *Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilus.)* Legendum, Camillo inter crimina obiecit. Sp. Caruilus.

¶ Caput IIII. *Et iam omnium municipiorum & fori statua ornamentum esse capere, prorogarique memoria hominum, & honores legi auro & basibus inscribi.)* Aliquanto melior est antiqua lectio, Et iam omnium municipiorum foris st. o. e. c. p. que. m. h. & honores legendi auro basibus inscribi. ¶ Caput V. *Togata effigie antiquitus statua dicabantur.)* Codices veteres verbis variant, si non sensu;

In Plinii Naturalem Historiam

Togatae effigies antiquitus ita dicabantur. Et sequenti versu pro, *Ab epheborum gymnasticis exemplaribus*, illic legitur, *Ab epheborum e gymnasticis exemplaribus*. *Mancinus eodem habitu sibi instituit, quo deditus est.* Statuit, non Instituit. *Vnde & nostri currus nati in his qui triumphassent.* In vetustis codicibus tantum est: *Vnde & nostris currus in his qui triumphassent.* *Nescio an primo honor talis a populo.* Rectius, *Nescio an primo honore tali a populo.* *Equidem & Sibylla tres iuxta rostra sunt, minores sint licet: vna, quam Pacuvius Taurus Aedilis plebis instituit, duas quas M. Messala.* Magis placet vetus scriptura: *Equidem & Sibyllae iuxta rostra esse non miror, tres sint licet: vna quam Sex. Pacuvius Taurus &c.* ¶ Cap. v. *Et ante eadem Castorum fuit M. Tremelij.* Lego, Q. Marcij Tremeli. *Qui regem Antiochum, dilaturum se responsum dicentem.* Nostri codices. *Hic regem Antiochum, daturum se responsum dicentem &c.* *Habuit e diverso Annius Faecialis. Equestrem statuam contra Iouis Statoris aedem in vestibulo superiore domus Valeriae fuisse Publicolae Consulis filiae, eamque solam fugisse, Tiberimque transnavisse.* Syncera lectio ex antiquis exemplaribus reposita est haec: *E diverso Annius Faecialis, equestrem, quae fuerit contra Iouis Statoris aedem in vestibulo Superbi domus, Valeriae fuisse Publicolae Consulis filiae eamque solam refugisse, Tiberimque transnavisse. Passimque statuae in clientelas sunt receptae.* Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporum restituimus: *Passimque clientes in clientelas ita sunt recepti.* ¶ Cap. vi. *Et trecentorum quinquaginta quinque dierum nota.* Crassum erratum, cum nunquam minus ccc lxx. in anno numerati sint. *Deorum tantum putarem esse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen Romani nominis odio inditum est, Vulsinios pulsatos propter centum & decem statuarum signa objiceret.* Emendati codices: *Deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen a Roman. nominis odio inditum est, propter duo millia statuarum Volvinsios expugnatos objiceret. Signorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcenta x. opera fecisse tradatur, ante omnia, ut arti claritatem possent dare vel singula.* Illic legitur, singulorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lysippus ad sexcenta x. opera fecisse prodatur, tantae omnia artis, ut claritatem possent dare vel singula. *Solitum enim ex immani pretio cuiusque signi.* Lege, *Ex manupretio. quod nunc vulgus illiteratum manufacturae pretium vocat.* ¶ Cap. vii. *Cephistodorus, Leochares, Epatorus.* Scribo, *Cephistodorus, Leochares, Hypatodorus.* Et paulo post pro *Tymoles Timocles*, attestantibus vetustis exemplaribus. *Proprium eiusdem, ut vno crure insisterent signa, excogitasse, ut ait Varro.* Plus verborum habent vetusta exemplaria. *P. e. v. c. i. f. excogitasse: quadrata tamen ea esse tradit Varro, & penes ad vnum exemplum. Cuius signa ad aedem Fortune huiusce Deae sunt seminuda. vnde & laudata sunt.* Malui sequi archetypa, ubi scribitur hoc modo: *Cuius signa ad aedem Fortune huiusce Deae septem nuda, & senis vnum, laudata sunt. Tale senile signum Corinthium graphicè describit Plinius Iunior in quadam epistola. nec novum est Fortune simulchra nuda depingi, sicut & Occasionis. Quamobrem Athenienses eam honore habere volentes, ne tamen scortum celebrasse videntur, animal nominis eius fecere.* Antiqua lectio melior: *Quamobrem Athenienses & honorem ei habere volentes, nec tamen scortum celebrasse, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem nudum, qui Philesius cognominatur, in Didymaeo Aegi-*

netici aëris temperatum. Lege, *Aeginetica aëris temperatura. Et Virtutem egregiam, utrasque colosseas.* Scribo, *Et Virtutem & Craciam, utrasque colosseas.* Alioqui non est, quod referat haec dictio, *Utrasque.* *Eutychides Eurotam fecit, in quo artem ipsam amne liquidiorum plurimi dixerunt.* Nostri exemplaria: *Eutychides Eurotam, in quo artem ipso amne liquidiorum plurimi dixerunt. Leocras aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat.* Lego, *Et cui ferat. Boethi quanquam argento melior.* Melioris, rectius, quam Melior. *Habet gratiam suam huius quoque Doryphorus. Vnam solummodo Zenonis Cypriam statuam in expeditione non vendidit Cato.* Scribendum, *Vnam solummodo Zenonis statuam Cypria in expeditione non vendidit Cato.* ¶ Cap. x. *Cadmia effectus, siccare, sanare.* Melius, *Siccare, per sanare.*

¶ Cap. xii. *Prodest autem & dentium dolori, si continetur atque colluatur.* Imò, *Colluat.* ¶ Cap. xiii. *Aristonidas artifex cum exprimere vellet Athamantis furorem, Clearchum filium precipitare volentis, & precipitato illo residentis penitentiam, ferrum & aes miscuit.* Incorrupta manu scriptorū codicū lectio haec est: *Aristonidas artifex cum exprimere vellet Athamantis furorem, Learcho filio precipitato residentem, penitentiamque, ferrum & aes miscuit.*

EX LIBRO TRIGESIMO QUINTO.

CAP. II.

Quae etiam dominis mutatis domus ornamenta erant. Argutius est, quod in vetustis simul ac emendatis codicibus legitur hoc modo, *Triumphabantque etiam dominis mutatis ipsae domus.* ¶ Cap. i. *Omnes ab umbra hominis lineis circumducta.* Ab, praepositio redundat. *Primus inuenit eos colores, teste (ut ferunt) Arato, Cleophrantus. Quosnam colores, cum modò dixerit, Sine villo etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, ut ferunt, rumori nos credere significamus, non certè alicuius testimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamè non est in enumeratione scriptorum, quos in hoc libro Plinius sequitur. Quo fit, ut facilè hic vetustis codicibus assentiar, ubi sic legitur: Primus inuenit eas colorare testa, ut ferunt, trita Cleophrantus Corinthius. Nimirum simplicissimus color conueniebat rudimentis artis, quandoquidem absolutissimi etiam artifices, Apelles & eius aetatis alij, non nisi quatuor coloribus pinxisse leguntur. Durauere & cetera, antiquiores & ipsa.* Satis apparet hanc dictionem Cetera, hic locum non habere. *Antiqui codices habent, Durauere & Care. Ea vrbs est Hetruria, olim Agylla a Pelasgis cultoribus vocitata. Nisi forte quis Turpicium equitem Romanè Venetia nostrae aetatis belle referat.* Velit referre, melius, quam Bellè referat, suffragantibus antiquis exemplaribus. *Paulò antè, cum restringerentur, sublatae.* Lege, *Cum reficerentur. f. thermæ.* ¶ Cap. ix. *Superatusque est ab eo Pythis.* Legendum, *Superatus ab eo Pythis.* nam Pythia Delphis celebrabantur. *Fecit & Penelopen, in qua amores pinxisse videtur.* Verus lectio est, *In qua pinxisse mores videtur.* ¶ Cap. x. *Ipsius autoritas tanta fuit, ut diuiserit picturam in genera tria, quae ante eum duo fuere, Helladicum & Asiaticum. Asiaticum appellabant propter hunc qui erat Sicyonius. Dimisso Helladico tria facta sunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.* Vitiatam lectionem castigauimus ex fide veterum codicum in hunc modum: *Quae ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Asiaticum appellabant.*

Pro-

Annotationes.

Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiso Helladico tria facta sunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Asiam deducta: Athenæ autem caput erant veræ Helladis, in qua est & Sicyon, altera post Athenas picturæ patria: vnde mox generibus ipsis cognomina sunt facta, Atticum, Sicyonium, & Ionicum, olim Asiaticum appellatum. *Vt pueri ingenui ante omnia graphice, hoc est picturam, in buxo docerentur.* Secutus archetypa nostra, lego & distinguo: Diagraphice, hoc est pict. in buxo, docerentur. vt ea voce rudimenta picturæ intelligamus. neque enim omnes pueri in absolutos artifices euadebāt. est autem *Ἐργασίη*, vnde Diagraphice deducitur, tabella buxea, in qua pueri scribere vel pingere mebitabantur, subinde errata emēdantes, quod Græci *Ἐργασίη* vocant. & diagrammata propriè dicuntur descriptiones Mathematicæ, deformationē sive architectonicæ. Cæterum buxus ad id potissimum electa est propter materiæ læuorem, simulque densitatem, quod minimè colores biberet, nec lineas fluidas redderet. *Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continent.* Lege addendo, Voluminibus etiam editis. *Vnde, vt iam diximus, ab alio pingi se vetuit inueterato edicto.* Melius aliquanto cohærebit oratio, si iuxta veterem scripturam legamus hoc modo: Nam, vt diximus, ab alio pingi se vetuit edicto. Porro hæc dictio Inueterato, haud dubiè nata est ex verbi Vetuit, literis aliquot ab oscitante scriba repetitis, ac mox à castigatore quopiam, quò ei tum visum est, detortis. *Imaginum ille similitudines adeò indiscretè pinxit.* Rectius, Imagines adeò similitudinis indiscretæ pinxit. *Tantumque ea in parte è facie ostendit.* Melius vetus: *Tantumque eam partem. Sed legentes meminerint, omnia ea constare quatuor coloribus. Immane tabula pretium accepit aureos mensura, non numero.* Cui hinc suboleret mendum? Est tamen non simplex. Nam vetus ac sincera lectio habet sic: Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in auro mensura accepit, non numero. Vt intelligamus, in opere artem fuisse pretiosam, non colores. *Est & equus eius sine fine dictus in certamine.* Aptius quadrabit ad sequentia, si legas: Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine. *Vicisse Homeri versus videtur id ipsum scribentis.* Melius, Describentis. *Vt id ipsum percussu claritates oculorum excitaret.* Colorum, non Oculorum. *Ex illaque reposuit ablatos colores.* Vetus lectio melius, Et illa reposuit ablatos colores. *Cyliscum tragediarum scriptorem. Scribo, Philiscum. Impetus animi & libido in hac quadam artis eum potius tulere.* Melior ordo, Impetus animi & quadam artis libido in hac potius eum tulere. *Tradunt nanque conductum eum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno ad pingendū, quod is faciebat, Telesti Poete monumentum.* Vera lectio, Trabunt nanque conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Telesti Poete monumentum. *Aristratus locauit pingendum, Micomachus conduxit. Parua & Callides fecit.* Scribo, Callicles. *Vnde hoc genus picturæ Gryllus vocatur.* Vetus lectio, Grylli vocantur. est enim picturæ nominatiuus. & Hoc genus, dixit pro Huius generis. *Plurima præterea faciles argutie.* Legendum: Plurimæ præterea tales argutie. ¶ Cap. xi. *Pinxit & ipse peisicillo parietes Thebis.* Thepsiis, non Thebis, habet veteres codices. *Quamobrem daturus celeritatis famam, absoluit vno die tabellam.* Lege addendo, Quamobrem arti daturus & celeritatis famam. *Quæ nobilissima tabula appellata est stephanoplocos.* Scribo: Quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos. *Quoniam Glycera co-*

ronas venditando sustinuerat paupertatem. Vetus lectio: Quoniam Glycera venditando coronas sustentauerat paupertatem. *Imitati sunt multi, æquauit autem nemo.* Elegantius absque coniunctione, *Æquauit nemo. Hic primus videtur & expressisse dignitates, insignia heroum, & v-surpasse symmetriam.* In emendatis exemplaribus tantū est: Hic primus videtur expressisse dignitates heroum, & v-surpasse symmetriam. *Nobilis eius est tabula Ephesi, Ulixes simulata vesania bouem cum equo iungens, & Palamedes dux fasce gladium condens.* Antiqua scriptura veterior: Nobiles eius tabulæ Ephesi, Ulixes simulata insania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. *Huius est clypeo dimicans Athenis.* Ad didimus, Athenis, quò ibi pictura ea seruaretur. *Non satis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt Olympiade c x i i.* Lege & distingue sic: Non satis discernitur, alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciant Olympiade c x i i. *Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & Dearum clamorem.* Antiqua lectio, inter obstetricia dearum. Obstetricia, sicut Famulitia, Seruitia. Nec enim credendum, pictorem tanto Deo alias obstetrices, quam Deas, admouisse. Superest vnum verbum Clamorem. pro eo reposuimus, Cleon admeto, vt sit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad verbum præcedens Innotuit. *Nealces Venerem, solers hic arte ingenioso operi superpinxit. Si quidem cum prælium, &c.* Castigauimus ex manuscripto exemplari ad hunc modum: Nealces Venerem, ingeniosus & solers in arte. si quidem cum prælium nauale, & reliqua. *Theontius Epicurum cogitantem.* Vetera exemplaria, Leontium Epicuri cogitantem, vt sit picturæ nomenclatura, non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philosopha & ipsa nimirum ex amatoris domestica consuetudine, in tantum vt libros quoque contra Aristotelem scripserit, quemadmodum legitur in præfatione ad Vespasianum Imperatorem à Plinio in operis huius frontispicio præfixa. *Mydon solus.* Lego, Mydon Soleus, id est, Solensis. Sunt enim *ὄλοι* Ciliciæ oppidum, & alterum eiusdem nominis in Cypro. Ac mox, *Stadius, non Tadius. Dianam in tabula, quæ Ephesi est in antiquissimis pictura.* Melius, Antiquissimæ picturæ. *Discipulum eius fuisse Autobolum.* Scribe, Autobulum. *Hoc cum fecere, non apparet in velis, sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa, post momentum extrahuntur picta.* Incorruptiora exemplaria aliter distinguunt, mutata non nihil etiam lectione: Hoc cum fecere, non apparet in velis: sed in cortinam pigmenti feruentis mersa, post momentum extrahuntur picta. ¶ Cap. xii. *M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Possimum nomine, à quo factas Romæ tubas, item pisces, quos aspectu discernere à veris vix posses.* Crediderim nostros potius codices germanam habere lectionem hoc modo: M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Possim nomine, à quo factas Romæ vuas, item pisces, ita vt non sit aspectu discernere à veris. *Cuius proplastice pluris venire solitam ab artificibus ipsis, quàm aliorum opera.* Illic legitur: Cuius proplastice pluris venire solita artificibus i. q. a. o. Fictilem eam fuisse, & ideo mirari solere. Vetus lectio: Fictilem eum fuisse, & ideo miniari solitum. *Et arte firmitatē que aui sanctiora auro.* Scribo, Et arte æuque firmitate certiora auro. Firmitate certiora, magis quadrat, quàm Sanctiora. *Sequenti versu, Sed fictilibus prolibatur sympulis.* Antiqui codices pro sym-

In Plinii naturalem Historiam

pulis habent Sympuuiis: quod vocabulum & apud Sartyricū in eodem significato reperitur. Quis aulit Sympuuium ridere Numæ, priscūque catinum. *Vter tenuiorem humum circumduceret.*) Melius Duceret, hoc quidem in loco, assentientibus vetustæ scripturæ voluminibus. *Exprobrait patinarum paludes Vitellio, memoria non vlla scdiorē, cuius veneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obiciebat interisse cxxx. conuiuas.*) Hæc lectio nullo modo consistit, cum neque Asprenas, neque Cassius, vsque ad Vitellij principatum vixerit. Emendati codices aliter habent: *Exprobrait patinarum paludes Vitellij memoriæ, quàm illa, scdiorē, cuius veneno, &c.* Vitellij memoriæ, dicit, non Vitellio, quia tum iam supplicium dederat Vitellius. vt sit sensus, scdiorē fuisse in Vitellio principe tam immanem profusionem, quàm in Asprenate priuato veneficium.

¶ Cap. xiiii. *Parietes quos appellant fornaceos, quoniam fornacum modo circumdati vtrinq̄ue duabus tabulis inferciuntur.*) Confer nunc synceram lectionem: *Formaceos, quoniam in forma circumdati vtrinq̄ue duabus tabulis inferciuntur. Quos adificiis non idoneos probant.*) Tolle, Quos. & scribe, *Adificiis non nisi bimos probant. Halicarnassus mausolea.* Lego, Mausoli, scilicet regiam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mausoleo hic loquitur, sed Mausoli domo, cuius & sequenti lib. cap. 6. meminit. ¶ Cap. xv. *Fungosum atque omnium ore dilui facile.*) Legendum, *Omnium humore dilui facile.*

EX LIBRO TRIGESIMOSEXTO.

C A P. III.

Columnas habuit in eodem atrio, Hymettias.) Lege, *In eodem Palatio. Quem M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat.*) Quem, redundat. *Ante igitur artifices censebimus.*) Melius, *Per censebimus.*

¶ Cap. v. *Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum distrinxit eos tantum, vt credatur aliquos ex iis ad laqueum compulisse.*) Melius, *Amaritudinem carminum strinxit intantum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse.* Quemadmodum enim gladium distringimus peturi hostem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quæ illi pro telo fuit, in inimicos distrinxisse. *Cuius opera Athenienses complura in adibus sacris posuere, præclarâque Veneris imaginem extra muros, quæ appellantur Aphrodite exopolis.*) Et hic vetus lectio est incorruptior: *Cuius sunt opera Athenis complura in adibus sacris, præclarâque Venus extra muros quæ appellantur Aphrodite εν κρηποις. εν κρηποις legendū pro Exopolis, Paulanias quoque in Atticis attestatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum.*) Argumenta parua, non Argumento paruo. *Scopæ verò laus eum bis certantis. Fecit Venerem.*) Legendum, *Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem. Et quencunque alium locum nobilitant.*) Scribo, *Et quencunque alium locum nobilitatura. neque aliter legi commodè potest. Romæ quidem magnitudo operum est iam oblitterata à magnis officiorum negotiorumque aceruis, quæ omnes à contemplatione talium abducunt.*) Equè scdum & hoc mendum sustulimus ex fide veterum codicum, hoc pacto: *Romæ quidem magnitudo operum eam oblitterat, ac magni officiorum negotiorumque acerui omnes à c. t. a. Synceritas lectionis euidentius in contextu apparebit, collatis præcedentibus. Ex quibus vnus Liberum patrem palla velatus Veneris*

præfert.) Vetusti codices pro Veneris, habent Humeris. *Hippiades & Hermerotes Taurisci.* Vetus lectio, *Hippiades Stephani, Hermerotes Taurisci.* Eodem loco, *Liber pater Eutyhidis manu laudatur.*) Manu, superest, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. *Ex quo apparet in magni honoris autoritate habitum Lysie opus.*) Melius vetus scriptura: *Ex honore apparet in magna autoritate h. l. o. & sic rectius quadrabunt, quæ sequuntur. In honore est & in templo illo Hercules, ad quem Pæni omnibus annis humana sacrificauerunt victima, humi stans ante aditum porticus agnitiones sitæ. Fuere & Thespiades ad adem Felicitatis.* Clariorem & hunc locum fecit collatio ad manu scriptos codices, qui sic habent: *In honore est nec in templo vlllo Hercules, ad q. p. o. a. h. f. victima, h. st. a. a. p. ad nationes. Sitæ fuere & Thespiades &c.* Suffragatur huic lectioni, quod mox in eodem capite legitur his verbis, *Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ sunt circa Pompei, factas autor est. Quarum vnâ amauit eques Rom. Iunius Pisciculus.*) Scribendum, *Ad amauit. Alij calcearent soccos, & omnes ex vno lapide.*) Lego, *Alij calcearent soccis, omnes ex vno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum oblitterari conuenit.*) Vox hæc, *Minus, delenda est, vt hoc loco planè superuacanea.*

¶ Cap. vii. *Argumento xvi. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi arguentes annos eius intelliguntur.*) Emendata lectio: *Argumento Nili xvi. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi ingentis se annis intelliguntur. Onychem etiam tum in Arabia montibus, nec vsquam alibi, nasci putauere nostri veteres, sed in Germania.*) Pro Sed, legedum si dines, nomen scriptoris, qui & in Catalogo recensetur. *Ac mox, Chiorum magnitudine cadorum, non Et vrceos magnitudine cadorum. Nos ampliores triginta vidimus in scena, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentissimus exadificauerat.*) Magis placet vetus lectio: *N. a. t. v. in cœnatione, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exadificauerat.* ¶ Cap. viii. *Ad terenda collyria quadam vtilitate natura alia conueniens.*) Lego, *Quadam vtilitate naturali conueniens.*

¶ Cap. ix. *Hac admiratione opus effectum est vt cum op. id ex. Cambyse &c.*) Scribo, *Hac admiratione operis, non opus. Pedalibus spatiis ex eodem lapide. Spatiis, redundat. Postea egestis laterculis alleuata naue.*) Scribo, *Alleuatas naues. Et alij duo sunt Alexandria ad portum in Cæsaris templo.*) Lege, *In portu ad Cæsaris templum.* ¶ Cap. xi. *Tertius est in Vaticano.*) Rectius, *Tertius Romæ in Vaticano. Nā sequenti versu in emendatis codicibus legitur: Fractus est in molitione. non, Fractus in molitudine eius.*

¶ Cap. xii. *Alij lateribus è luto factis extracto contis in priuatas domos distributo.*) Vera lectio: *Alii lateribus è luto factis extractos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos. Minimam extitisse laudatissimam à Rhodmer. factam.*) Melius, *Minimam ex his, sed laudatissimam.*

¶ Cap. xiii. *Refecit vnus omnino pauca ibi ex monte Phado Thebis rex.*) Longè aliter legitur in manu scriptis voluminibus: *Refecit vnus omnino pauca ibi Circammō spado. Nectabis regis.*

¶ Cap. xiiii. *Leguntur & pensiles hortos, imò verò totum oppidum fecisse Ægyptiæ Thebæ.*) Restituimus: *Legitur & pensilis hortus, imò verò totum oppidum, Ægyptiæ Thebæ. Sequenti versu pro subito, subter.*

¶ Cap. xv. *Id M. Agrippa fecit in Ædilitate post Consulatum, per meatus corruatis septem annibus, cursu præcipiti*

torren-

torrentium modo rapere atque auferre omnia coactis. Insuper mole imbrum concitati vada ac litora quatiunt.) Melius quadrat, mea quidem sententia, vetus lectio: AM. Agrippa in Aedilitate post Consulatum, per meatus corruati septem amnes, cursuque praecipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, in super mole imbrum concitati vada ac latera quatiunt, & reliqua. Is iussus à Senatu aquarum Appia & Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i. a. S. aquarum, Appia, Anienis, Tepulæ, d. r. Inenarrabili profectò impendio & operariorum multitudine.) Elegantius, & operarum multitudine.

¶ Cap. xv i. Et Magnesiacum è Macedonia ei contermina.) Legendum, E Magnesia Macedonia contermina.

¶ Cap. xv ii. Et vestes & calceamenta illata mortuis lapidea fieri.) Prodigiosa sanè lectio, & à veterè multum degenerans, quæ sic habet: Et vestes & calceamenta illata, omnia lapidea fieri. ¶ Cap. xx i. In pelliculis scarificati uti uteri animalium.) Ridiculum, pro Sacrificatorum an. Paulò post pro, In vstrina ter siccantur, duæ tantum voces repositæ. f. Trina vstione. ¶ Cap. xx i i. Græci è lapide duro ac silice aquo.) Melius, Silice æquato.

¶ Cap. xx iii. Et cisternas harena pura & aspera quinque partibus.) In antiquis exemplaribus est, Et cisternas harenæ puræ & asperæ quinque partibus.

¶ Cap. xx iii i. Et lapide speculari, squamam vitalem habent.) Legendum, squamamve talem habente. Quod malthatur, oleo perficitur antè. Perfricatur, non Perficitur.

¶ Cap. xx v. In Italia è festucis cannea: hoc apertè ex nomine ipso intelligi potest.) Nihil simile est in vetustis voluminibus, vbi sic legitur: In Italia fistucis pauita: hoc certè ex nomine ipso intelligi potest. Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere, ut pronum vitium. Et hoc certè inuentum ab Agrippa in Thermis, quas Roma fecit. Figlinum opus encausto pinxit.) Et hinc vetus lectio magis arripet, Pulsa deinde ex humo pauimèta in cameras trā fieri è vitro, nouitiū & hoc inuentum. Agrippa certè in thermis, quas Romæ fecit, figlinū opus encausto pinxit.

¶ Cap. xx v i. Sex M. p. à litore inter Cumas atque Lucrinū.) A præpositio redūdat, non oriosa modò, sed & sensū vitians. Fit & tinturæ genere Obsidianum, ad escaria vasa totum rubens vitrum, atque non translucens, hæmatinon appellatum.) Legi debet: Fit & tinturæ genere Obsidianum ad escaria vasa, & totum rubens vitrum atque non translucens, hæmatinon appellatum. Nam alterum Et necessariò addendum, cum diuersa genera sint Obsidianum & hæmatinon, hoc rubens, illud vero nigricans. ¶ Cap. xx v i i. Repentè in foco comparuisse genitali.) Lege addendo, Repentè in foco eius comp.

EX LIBRO TRIGESIMOSEPTIMO.

CAP. I.

Multum enim detractum erat gemme dignitati.) Erat, redundat. sunt enim verba Ismenia choraulæ. Vt sibi quoque par videretur.) Legendum, Vt sic quoque par videretur. Sed nulla peritia electas sed forte quadam. His exemplis initio voluminis oblati.) Lege & distingue sic: Sed nulla peritia electas: fortè quadam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis gemma, qua demonstratur illibata intactaque ab Ismenia etate post multos annos apparet scalpi etiā smaragdos solitos.) Melior vetus lectio: Polycratis gēma quæ demonstratur, illibata intactaque est. Ismenia ætate multos post annos, apparet scalpi etiā smaragdos solitos. Quisque Diui Augusti imaginem similem expressit,

qua postea principes signabant. Adde nomen artificis: Quisque Diui Augusti imaginem similem expressit. qua postea principes signabant. Dioscorides. Quidnam fuisse acturum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset.) Facturum, non Acturum. Vitium enim est Latinitatis hoc loco, grauius quàm prima fronte videtur.

¶ Cap. ii. Seueritate victa & veriore luxuria, quàm triumpho.) Antiqua scriptura: Et veriore luxuriæ triumpho quasi luxuria tunc verius triumphauerit, quàm Pompeius. Ni verius sit eum Deorum ostentum credi oportere.) Rectius nostra exemplaria, Ni verius iræ Deorum ostentum credi oporteret. Qui sceptris personis histrionum, & cubicula viatoria vnionibus consternebat.) Scribo iuxta fidem veterum codicum: Qui sceptris, & personas histrionum, & cubicula viatoria vnionibus construebat. Dum Poppæanis præeludit.) Non Poppæanis, sed Pompeiano. f. teatro vt intelligamus theatrum hoc transiberinum Pompeiani fuisse præludium. Nam Nero priusquam probè perficere frontem minoribus se ostentauit theatris, postremò in Pompeij teatro in conspectu totius populi Roman. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.) Antiqua lectio, Cælatura oc. Alioqui non quadrat quod sequitur, Puras e. m. nam puræ hinc cælatis opponuntur. Guttonibus Germaniæ genti accolis æstuarium Mentonomon nomine, Oceano spatio stadiorum sex millium.) Syncera lectio antiquorum voluminum est hæc: Guttonibus Germaniæ genti accoli æstuarium Obeani Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex millium. ¶ Cap. ii i. Centum ferè M. p. abest à Carnunto litus Pannoniæ, quò id à Germania inuehitur.) In emendatis codicibus legitur sic, D. c. ferè M. p. à Carnunto Pannoniæ abest litus id Germaniæ, ex quo inuehitur.

¶ Cap. ii i i. Omnium profectò muneris talis inuentio hominis est.) Scribo, Numinum profectò muneris talis inuentio omnis est. ¶ Cap. v. Quapropter principatum ex iis Egyptij obtinent.) Nisi legas, Cyprij, vt est in vetustis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec sequentia. Mox iuxta Carchedonè, in qua legebatur, smaragdites dictus est.) Lego, Mons, in quo legebantur iuxta Carchedonem, smaragdites dictus est.

¶ Cap. vi. Sunt & Armeniæ, vt cætera improbanda, sed pallida zona.) Recta lectio, Cætera probanda, sed pallida zona. Sequentis versus scripturam emendauimus sic, Hoc in gēmam transfilit ex lapide Carmaniæ. Vltimus etiam huius capituli versus sic legendus, Obiterque omnium ardentium gemmarum indicanda. ¶ Cap. vi i. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit, extremo visu nubilantem, & si ita attollatur exardescens.) Et hinc veram lectionem, vnde cætera, transcripsimus. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse positi, extremo visu nubilantem, si attollatur exardescens. Opponuntur. n. Poni & Attoli. Qui positi, genitiuum in verbum posuit vertit, non Latinitatis solùm oblitus erat, sed etiam verbi Dicit, quod ex præcedentibus huc quoque refertur. Et paulò post legèdum, Indicos etiam in sextarii vnus mensuram cauari nam deprauata lectio nullam certam mensuram definiebat. Sicut in Ephyra & Aso.) Nostri codices, Sicut Paro. alioqui Corinthū potius dixisset, quàm obsoleto nomine Ephyram.

¶ Cap. vi i i. Cætera saxo & cote poliuntur.) Imò, Naxiis cotibus, vt extat in veter. codic. nō à Naxo, vna è Cycladibus, sed ab alia Cretenfi. Stephanus. vāζία λίθος, ἢ Κρητικὴ ἀρόνη. Cretenfis cotis mentio fit etiam decimo octauo volumine in ratione pratorum. Ergo euntes è lon-

In Plinii Natur. Hist. Annot.

zinguo incessunt, & cum toto musco excutiunt.) Pro Euntis, scribo Fundis, Ergo fundis è longinquo incessunt. Hoc vectigal hocque gestamen diutius in ceruice gratissimum norunt.) Diuites, non Diutius. Quidam ictu primo cepere preclaras, multi in secundo nullas.) Non, In secundo sed Insectando. Et quidem callaidis tali sectura formantur. Qualenam sectura? Nihil enim præcessit, quò referatur. Incorruptiores codices habent, Et venatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, &c. Et venatum aptè nominat propter funditores. Neque est mutabilior alia aut mendacior vitri.) Repoluimus synceram lectionem hoc modo: Neque est imitabilior alia mendacio vitri. Et milion, fulgoris si ante habeas breuis, & cum intueare fallacis.) Antiqua scriptura: Fulgore hebeti, aut breui & cum intueare, fallaci. Smaragdo similem Indica, Cyprij dicunt glaucum pinguemque.) Melius quadrat verus lectio, siue præcedentia consideres, siue sequentia. Est autem hæc: Smaragdo similem Indi, Cypros duram glaucoque pingui. Et sequenti versu, pro Talis & iaspis est, scribo, Talis & Caspia est. Thracia Indica similem mittit, Chalcidia turbidam.) Antiqua lectio: Amisos Indicæ similem mittit, Chalcidon turbidam. Est autem Amisos Ponti vrbs, sicut Chalcidon Bithyniæ. ¶ Cap. ix. Quæ ex iis smaragdo similis est è petra per transversum linea alba præcingitur.) Legendum, Smaragdo similis est, & per transversum, &c. Indica absolutum purpuræ colorem habent.) Addendum, Felicis purpuræ, hoc est, cuius tinctura feliciter successit.

¶ Cap. x. Candore interstincto variis coloribus.) Interstincto, id est, distincto, ἰσχυρῶ. De alabastrite. In India & Persidis Acidia monte.) Scribo, Et Perfide ac Ida monte. Batrachias mittit & Coptos.) Melius, Coptos & Batrachitas mittit. Et fulmine tacta restinguit.) Verus lectio, Fulmine icta. De brontia loquitur. De celo tacta, legi sæpe, Fulmine tacta, non memini legere apud Latinitatis au-

tores. Et alia parte purpuræ.) Lego, Et altera parte. Hoc de secundo genere chelidoniæ intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempestates tueri.) Scribendum, Deiecta in aquam feruentem tempestates auerti, de chelonitide. Proximè sequenti versu restituius, in motacillæ auis ventre. Quis enim vnquam Scyllam autem au vidit, aut legit? Ad Dardanum nunc pagum, quondam oppidum.) Vetus lectio, Atarne nunc pago, quondam oppido. Lactis succo ac sapore notabilem.) Lege addendo, Tritam lactis succo ac sapore notabilem. Sed etiam in Samo, ut aliqui putant.) In Samnio, veteres codices habent. Et sequenti versu, Panchrus. Sic enim apud Græcos quoque terminatur. Ac paulò post, Additam fecunditatem, non Addictam. Item pro Philoginos, Phloginos. Iuxta monumentum Tiresiæ inueniunt: specieque est eis aquæ glaciata.) Satis erat, Specie aquæ glaciata. Plinius non solet huiusmodi hiatus reformidare. Sequenti versu legendum, Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt prasini coloris.

¶ Cap. xi. Adunephros eiusdem Theudaetylus hic & à Syris colitur.) Quis intelliget hæc? Syncera lectio: Adunephros eiusdem oculus nominatur. Fuit autem Adadus vnus è priscis illis Syrorum regibus, cuius sacra Hebræorum historia meminit. hunc Syri ob merita consecratum in cælitum numerum retulerunt, diuinisque honoribus, ceu peculiare suæ gentis numen, vsque ad Plinij tempora colere perseverauerunt. Triophthalmos Ionacæ nascitur.) Scribo, Cum onyche nascitur. Pyrene ab oliuæ nucleo.) Imò Pyren, ipsius nuclei vocabulo.

¶ Cap. xii. Cochlites quoque nunc vulgatissima.) Lego, Cochlites, alioqui Cochlitæ, dixisset.

¶ Cap. xiii. Gemmiferi amnes sunt, Oaxis, Mater, Ganges.) Malim veterem lectionem, Gemmiferi amnes sunt Acesines & Ganges.

IN PLINII HISTORIAM NATV-
RALEM ANNOTATIONVM SIG. GE.
LENII FINIS.

